

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA
KATEDRA VEREJNEJ SPRÁVY A REGIONÁLNEHO
ROZVOJA

Evidenčné číslo: 101004/D/2015/1406722366

**GOVERNANCE A OBČIANSKA PARTICIPÁCIA
V MODELI VEREJNEJ SPRÁVY**

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA
KATEDRA VEREJNEJ SPRÁVY A REGIONÁLNEHO
ROZVOJA

**GOVERNANCE A OBČIANSKA PARTICIPÁCIA
V MODELI VEREJNEJ SPRÁVY**

Študijný program: Verejná správa a regionálny rozvoj

Študijný odbor: 6218 9 00

Školiace pracovisko: Katedra verejnej správy a regionálneho rozvoja

Školiteľ: prof. Ing. Elena Žárska, CSc.

Bratislava 2015

Mgr. František Birčár

ZADANIE

Meno a priezvisko študenta: Mgr. František Birčár
Študijný program: Verejná správa a regionálny rozvoj (Jednoodborové štúdium, doktorandské III. st., denná forma)
Študijný odbor: 3.3.5 Verejná správa a regionálny rozvoj
Typ záverečnej práce: Dizertačná záverečná práca
Jazyk záverečnej práce: slovenský
Sekundárny jazyk: anglický

Názov: Governance a občianska participácia v modeli verejnej správy

Cieľ: Zhodnotenie konceptu Governance z hľadiska nároku na optimalizáciu veľkosti miestnej správnej jednotky

Anotácia: Teória verejnej správy sa rozvíja na viacerých konceptoch reprezentujúcich predovšetkým americké, britské a kontinentálne prístupy. Všeobecne rozvíjaný koncept New Public Management po svojom prínose pre prax verejnej správy, ale aj kritickom zhodnotení, prerástol do konceptu Good Governance, resp. New Public Governance. Efektívnosť a kvalita governance verejnej správy je determinovaná veľkosťou najnižšej správnej, resp. samosprávnej územnej jednotky. Skúmania tejto väzby v reálnom výkone verejnej správy (vybraných) krajín je zdrojom nových poznatkov: pozitívnych skúseností, obmedzení a kritických miest. Analýza výusti do návrhu modelu usporiadania miestnej verejnej správy v SR.

Školiteľ: prof. Ing. Elena Žárska, CSc.

Katedra: KVSaRR NHF - Kat. verej. správy a regional. rozvoja NHF

Vedúci katedry: doc. Ing. Štefan Rehák, PhD.

Dátum schválenia: 11.04.2012

podpis študenta

ČESTNÉ VYHLÁSENIE

Čestne vyhlasujem, že dizertačnú prácu som vypracoval samostatne s využitím teoretických a praktických poznatkov nadobudnutých v priebehu štúdia, konzultácií a na základe odbornej literatúry, ktorej úplný prehľad je uvedený v zozname použitej literatúry.

Dátum: 9.7.2015

.....

podpis

POĎAKOVANIE

Ďakujem prof. Ing. Elene Žárskej, CSc. a Ing. Mgr. Tomášovi Černěnkovi, PhD. za odbornú pomoc a podporu počas celého doktorandského štúdia. Ďakujem za podporu a odbornú pomoc členom katedry a neposlednom rade ďakujem svojej manželke Monike, za psychickú podporu a toleranciu počas štúdia.

ABSTRAKT

BIRČÁR, František, Mgr.: *Governance a občianska participácia v modeli verejnej správy*. Ekonomická univerzita v Bratislave. Národohospodárska fakulta: Katedra verejnej správy a regionálneho rozvoja. Vedúca dizertačnej práce: prof. Ing. Elena Žárska, CSc. Bratislava: NHF EU. 2015, 101 s.

Governance predstavuje jeden z posledných modelov riadenia verejnej správy, ktorý zaznamenal svoj nástup koncom dvadsiateho storočia. Charakteristickou črtou modelu governance je mechanizmus riadenia, ktorý vychádza zo vzájomnej spolupráce orgánov miestnej samosprávy, občanov a ďalších aktérov verejnej politiky. To znamená, že kľúčovými aktérmi v modeli governance sú okrem orgánov miestnej samosprávy občania a ďalšie záujmové skupiny, ktoré participujú na formulácii, implementácii a evaluácii verejnej politiky. Preto je dôležité, aby mali občania a záujmové skupiny dostatok informácií o procesoch, ktoré sa v orgánoch miestnej samosprávy odohrávajú a mali možnosť do týchto procesov vstupovať.

V rámci občianskej participácie, ktorá je kľúčovým faktorom governance, poukazujeme na konkrétne nástroje občianskej participácie a z nich vyplývajúce stupne občianskej participácie. Občianska participácia predstavuje široký pojem, a preto je často chápaná odlišne v závislosti od kultúrneho prostredia konkrétnej krajiny. Preto považujeme za dôležité tento pojem v dostatočnej miere vysvetliť.

Cieľom práce je zhodnotiť implementáciu modelu governance a nástrojov občianskej participácie v 110 slovenských mestách. Použitím viacerých postupov a nástrojov poukážme na súčasný stav a špecifikujeme úroveň a bariéry občianskej participácie, ktorých akceptácia a riešenie sú predpokladom posilnenia pravidelnej spolupráce medzi orgánmi miestnej samosprávy a občanmi. Občania strácajú záujem aktívne participovať v prostredí miestnej samosprávy. Preto považujeme za dôležité identifikovať stupne priamej občianskej participácie a faktory, ktoré stupeň občianskej participácie v miestnej samospráve ovplyvňujú a na základe ich vzájomného vzťahu navrhnúť odporúčania.

Kľúčové slová: governance, občianska participácia, nástroje občianskej participácie, miestna samospráva, participatívny rozpočet.

ABSTRACT

BIRCAR, Frantisek, Mgr.: *Governance and civic participation in public administration*. University of Economics in Bratislava. Faculty of National Economy; Department of Public Administration and Regional Development. Supervisor: prof. Ing. Elena Zarska, PhD. Bratislava: FNE EU. 2015, 101 p.

Governance is one of the last models of public administration, which recorded its arrival at the end of the twentieth century. A characteristic feature of the governance model is mutual cooperation of local governments, citizens and other stakeholders of public policy. This means that key actors in the model of governance are citizen and other interest groups, that participate in the formulation, implementation and evaluation of public policy. Therefore it is important that citizens and other stakeholders had actual information about the processes that are local authorities taking and have the opportunity to join these processes.

In the context of civic participation, which is the key factor of Governance, focus at specific models of civic participation, that are representing different levels of civic participation. Civic participation is a broad concept, and it is often perceived differently depending on the cultural environment of each country. Therefore, we consider important, that this concept is adequately explained.

The scope of this study is to evaluate the implementation of the governance model and civic participation in 110 Slovak cities. By using multiple methods and tools to specify the level and barriers of civic participation, where acceptance of a solution are prerequisites for fostering regular cooperation between local government and citizen. Citizen are losing interest to actively participate in the local government area. Therefore we consider important to identify the levels of direct civic participation and factors that are affecting the degree of civic participation in local government, analyze their relationship and make recommendations.

Key Words: Governance, Civic Participation, Tools of Civic Participation, Municipalities, Participatory Budget.

ZOZNAM TABULIEK, ILUSTRÁCIÍ A PRÍLOH

Zoznam tabuliek

- Tabuľka č. 1: Porovnanie troch modelov riadenia verejnej správy.
- Tabuľka č. 2: Charakteristické znaky participatívneho spravovania.
- Schéma č. 3: Spôsob prijímania rozhodnutí v participatívnom rozpočte.
- Tabuľka č. 4: Nástroje občianskej participácie podľa Arnsteinovej.
- Tabuľka č. 5: Nástroje občianskej participácie podľa Connora.
- Tabuľka č. 6: Nástroje občianskej participácie podľa Prettyovej.
- Tabuľka č. 7: Nástroje občianskej participácie podľa OECD.
- Tabuľka č. 8: Nástroje občianskej participácie podľa Wilcoxa.
- Tabuľka č. 9: Východisková pozícia obyvateľov pri využití nástrojov občianskej participácie podľa Wilcoxa.
- Tabuľka č. 10: Nástroje občianskej participácie podľa medzinárodného združenia pre občiansku participáciu (IAP2).
- Tabuľka č. 11: Veľkostné kategórie obcí podľa zákona č.369/1990 Zb.
- Tabuľka č. 12: Previazanie dotazníka s nástrojmi občianskej participácie podľa IAP2 (tmavší odtieň predstavuje vyšší stupeň občianskej participácie).
- Tabuľka č. 13: Regresná analýza stupňa občianskej participácie a veľkosti mesta.
- Tabuľka č. 14: Regresná analýza stupňa občianskej participácie a otvorenej samosprávy.
- Tabuľka č. 15: Regresná analýza občianskej participácie, volebnej účasti, nezamestnanosti, kriminality a dosiahnutého vzdelania.
- Tabuľka č. 16: Stupne občianskej participácie v 110 slovenských mestách zoradených do 7 veľkostných kategórií.
- Tabuľka č. 17: 5 stupňov občianskej participácie podľa IAP2 (tmavší odtieň predstavuje vyšší stupeň občianskej participácie).
- Tabuľka č. 18: Modely participatívnych rozpočtov, ktoré implementujú mestá Banská Bystrica, mestská časť Bratislava Nové Mesto a Ružomberok.

Zoznam schém

- Schéma č. 1: Elementy dobrého spravovania.
- Schéma č. 2 Efektívne spravovanie na miestnej úrovni.
- Schéma č. 3: Spôsob prijímania rozhodnutí v participatívnom rozpočte

Zoznam grafov

Graf č. 1: Odpovede respondentov na prvé 3 otázky dotazníkového prieskumu.

Graf č. 2: Odpovede respondentov na otázky č. 4 až 6 dotazníkového prieskumu.

Graf č. 3: Odpovede respondentov na otázky č. 7 až 9 dotazníkového prieskumu.

Graf č. 4: Odpovede respondentov na otázku č. 10 dotazníkového prieskumu.

Graf č. 5: Prehľad implementovaných nástrojov občianskej participácie v 110 slovenských mestách zoradených do 7. veľkostných kategórii miest.

Graf č. 6: Stupne občianskej participácie v 110 mestách pri rozdelení bodov medzi 5 stupňov občianskej participácie spôsobom ($3*5 + 4*10 + 3*15$).

Graf č. 7: Stupne občianskej participácie v 110 slovenských mestách pri rozdelení bodov medzi 5 stupňov občianskej participácie spôsobom ($10*10$).

Graf č. 8: Stupne občianskej participácie v 81 slovenských mestách skúmaných TIS.

Graf č. 9: Vyjadrenie respondentov k implementovaniu participatívneho rozpočtu v rokoch 2014 až 2017.

Graf č. 10: Veľkostné kategórie miest, ktoré plánujú v rokoch 2014 až 2017 implementovať participatívny rozpočet.

Zoznam máp a trendov

Mapa č. 1: Expanzia participatívneho rozpočtu v Európe v rokoch 2000 až 2005.

Trend 1: Implementácia participatívneho rozpočtu európskymi mestami.

Zoznam príloh

Príloha č. 1: Dotazník rozposlaný 138 slovenským mestám.

Príloha č. 2: 110 slovenských miest zoradených podľa okresov, počtu obyvateľov, v okresoch, názvu mesta, počtu obyvateľov v mestách, veľkostnej kategórii a stupňa občianskej participácie.

Príloha č. 3: 110 slovenských miest zoradených podľa názvu, veľkostnej kategórie, stupňa občianskej participácie, otvorenosti samosprávy a volebnej účasti.

Príloha č. 4: 110 slovenských miest zoradených podľa názvu, veľkostnej kategórie, stupňa občianskej participácie, ekonomicky aktívneho obyvateľstva a priemerného počtu uchádzačov o zamestnanie.

Príloha č. 5: 110 slovenských miest zoradených podľa názvu, veľkostnej kategórie, stupňa občianskej participácie, priemerného počtu uchádzačov o zamestnanie a počtu spáchaných trestných činov.

Príloha č. 6: 110 slovenských miest zoradených podľa názvu, veľkostnej kategórie, stupňa občianskej participácie, počtu spáchaných trestných činov na 1000 obyvateľov, počtu obyvateľov s ukončeným PhD. štúdiom a počet absolventov s ukončeným PhD. štúdiom na 1000 obyvateľov.

Príloha č. 7: Zoznam otázok, ktoré boli kladené respondentom v rámci kvalitatívneho výskumu.

Príloha č. 8: Sumarizácia pološtruktúrovaného rozhovoru uskutočneného meste Banská Bystrica.

Príloha č. 9: Sumarizácia pološtruktúrovaného rozhovoru uskutočneného mestskej časti Bratislava Nové Mesto.

Príloha č. 10: Sumarizácia pološtruktúrovaného rozhovoru uskutočneného v meste Ružomberok.

Príloha č. 11: Vplyv aktívnej participácie na sociálny kapitál podľa Wollebaeka a Selleho.

OBSAH

ZOZNAM TABULIEK, ILUSTRÁCIÍ A PRÍLOH	8
ÚVOD.....	13
1. SÚČASNÝ STAV RIEŠENEJ PROBLEMATIKY DOMA A V ZAHRANIČÍ	15
1.1 Governance	15
1.1.1 Governance a Government.....	18
1.1.2 Dobré spravovanie (Good Governance)	19
1.1.3 Participatívne spravovanie	21
1.1.4 Demokratické spravovanie.....	22
1.1.5 Efektívne spravovanie	24
1.1.6 Transparentné spravovanie	25
1.2 Nástroje občianskej participácie	26
1.2.1 Nástroje občianskej participácie podľa Arnsteinovej	27
1.2.2 Nástroje občianskej participácie podľa Connora	29
1.2.3 Nástroje občianskej participácie podľa Prettyovej	32
1.2.4 Nástroje občianskej participácie podľa OECD	33
1.2.5 Nástroje občianskej participácie podľa Wilcoxa.....	35
1.2.6 Nástroje občianskej participácie podľa Medzinárodného združenia pre občiansku participáciu (IAP2).....	37
1.3 Participatívny rozpočet ako osobitný nástroj občianskej participácie vo svete.....	39
1.3.1 Participatívny rozpočet ako osobitný nástroj občianskej participácie v Slovenskej republike	44
1.3.2 Faktory ovplyvňujúce stupeň občianskej participácie	46
2. CIEĽ PRÁCE	48
3. METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA	51
3.1 Dotazníkový prieskum	51
3.2 Spracovanie dát dotazníkového prieskumu	52
3.3 Vyhodnotenia dát dotazníkového prieskumu	55
3.4 Spracovanie a vyhodnotenie pološtruktúrovaných rozhovorov	57
4. VÝSLEDKY PRÁCE	58
4.1 Výsledky dotazníkového prieskumu	58
4.2 Stupne občianskej participácie v siedmych veľkostných kategóriách	64
4.3 Úroveň otvorenosti miestnej samosprávy podľa TIS.....	68

4.4 Vplyv volebnej účasti, nezamestnanosti, kriminality a dosiahnutého vzdelanie na stupeň občianskej participácie	70
4.5 Participatívny rozpočet ako osobitný nástroj občianskej participácie	73
4.5.1 Identifikácia modelu participatívneho rozpočtu v meste Banská Bystrica	76
4.5.2 Identifikácia modelu participatívneho rozpočtu v mestskej časti Bratislava Nové Mesto	79
4.5.3 Identifikácia modelu participatívneho rozpočtu v meste Ružomberok	81
5. DISKUSIA A ODPORÚČANIA	83
5.1 Stupne občianskej participácie v siedmych veľkostných kategóriách	84
5.2 Faktory ovplyvňujúce stupeň občianskej participácie	86
5.3 Odporúčania k osobitným nástrojom občianskej participácie	87
ZÁVER	91
ZONAM POUŽITEJ LITERATÚRY	95
ZOZNAM PRÍLOH	101

ÚVOD

Governance predstavuje jeden z posledných modelov riadenia verejnej správy, ktorý zaznamenal svoj nástup koncom dvadsiateho storočia. Charakteristickou črtou modelu governance je mechanizmus riadenia, ktorý vychádza zo vzájomnej spolupráce orgánov miestnej samosprávy, občanov a ďalších aktérov verejnej politiky. To znamená, že kľúčovými aktérmi v modeli governance sú okrem orgánov miestnej samosprávy občania a ďalšie záujmové skupiny, ktoré participujú na formulácii, implementácii a evaluácii verejnej politiky. Preto je dôležité, aby mali občania a záujmové skupiny dostatok informácií o procesoch, ktoré sa v orgánoch miestnej samosprávy odohrávajú a mali možnosť do týchto procesov vstupovať.

Governance si ako model riadenia verejnej správy vyžaduje vstupovanie občanov do procesov, realizovaných za účelom dosiahnutia verejného záujmu v miestnej samospráve. Vstupovanie do procesov, ktoré sa odohrávajú v rámci orgánov miestnej samosprávy nie je možné bez nástrojov občianskej participácie. Nástroje občianskej participácie umožňujú aktívne zapojenie občanov do procesu formulovania a implementovania verejnej politiky. Ich cieľom je prispieť k posilneniu priamej demokracie, zvyšovať kvalitu prijímaných rozhodnutí, odstraňovať korupčné praktiky prostredníctvom verejnej kontroly a tým zvyšovať dôveru voči voleným reprezentantom.

Nástroje občianskej participácie môžeme rozdeliť do niekoľkých stupňov (úrovní) napríklad podľa Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD), ktorá poukazuje na tri stupne občianskej participácie, podľa medzinárodného združenia pre občiansku participáciu (IAP2), ktoré poukazuje na päť stupňov občianskej participácie alebo podľa Arnsteinovej, ktorá poukazuje na osem stupňov občianskej participácie. Stupne občianskej participácie nám umožňujú učiť, či je naplnená občianska participácia na stupni, ktorý umožňuje aktívne zapájanie občanov a ich spolurozhodovanie alebo naopak, sú občania len jednostranne informovaní zo strany orgánov miestnej samosprávy a ich spätná väzba je posudzovaná individuálne.

Podľa stupňov občianskej participácie, ktoré identifikujeme na základe dotazníkového prieskumu v 110 slovenských mestách, ktoré rozdelíme do siedmich veľkostných kategórií, zhodnotíme podmienky občianskej participácie, ktoré vytvára miestna samospráva v skúmaných veľkostných kategóriách miest a určíme stupeň občianskej participácie, ktorý miestna samospráva dosahuje.

Prostredníctvom stupňov občianskej participácie v 110 slovenských mestách učíme, aký je priemerný stupeň občianskej participácie v siedmych veľkostných kategóriách miest. Na základe podmienok, ktoré vytvára miestna samospráva pre posilnenie občianskej participácie určíme, či má miestna samospráva záujem o implementáciu nástrojov občianskej participácie na stupni, ktorý umožňuje aktívne zapájanie občanov do procesu formulácie a implementácie verejnej politiky alebo naopak, či vníma miestna samospráva aktívnu občiansku participáciu a governance ako nástroj vedúci k strate vlastnej legitimacy.

Prostredníctvom lineárnej regresnej a korelačnej analýzy určíme vzájomnú závislosť medzi nameraným stupňom občianskej participácie a výsledkami výskumu, ktorý realizovala Transparency International Slovensko (TIS) v rámci projektu otvorená samospráva. Prostredníctvom lineárnej regresnej a korelačnej analýzy určíme vzájomnú závislosť medzi nameraným stupňom občianskej participácie, kriminalitou, volebnou účasťou, dosiahnutým vzdelaním a nezamestnanosťou.

Za osobitný nástroj občianskej participácie považujeme participatívny rozpočet. Participatívny rozpočet môžeme označiť za ekonomický nástroj občianskej participácie implementovaný v miestnej samospráve. Jeho cieľom je zapájanie občanov miestnej samosprávy do procesu rozhodovania o spôsobe využitia časti verejných financií. V podmienkach Slovenskej republiky sa jedná o nový ekonomický nástroj, ktorý je postupne implementovaný miestnymi samosprávami. V rámci participatívneho rozpočtu sa zameriame na slovenské mestá, ktoré participatívny rozpočet implementujú od roku 2011. V rámci participatívneho rozpočtu sa zameriame na postavenie občanov v procese rozhodovania o spôsobe využitia finančných prostriedkov a spôsob financovania. Na základe výskumu sformulujeme odporúčania pre ďalšie slovenské mestá, ktoré plánujú v rokoch 2014 až 2017 participatívny rozpočet implementovať.

1. SÚČASNÝ STAV RIEŠENEJ PROBLEMATIKY DOMA A V ZAHRANIČÍ

1.1 Governance

Pojem governance sa prvýkrát objavil v správe Sub-Saharan Africa, From Crisis to Sustainable Growth: A Long-term Perspective Study v roku 1989. Vznik governance si vyžiadalo riešenie problémov, ktoré boli spojené s globalizáciou a následne vznikajúcimi konfliktami, ktoré so sebou priniesla novovznikajúca pluralitná spoločnosť.¹ Pojem governance je v súčasnosti často využívaný pojem, ktorý má niekoľko definícií. Rhodes v Andrewovi, Wulzerovi a Zitovi poukazuje na päť modelov governance. Hirst v Andrewovi, Wulzerovi a Zitovi poukazuje na šesť modelov, Kooiman v Andrewovi, Wulzerovi a Zitovi tvrdí, že pokiaľ ide o governance sme stále v štádiu hľadania jeho identity.²

Tabuľka č. 1 poukazuje na dva modely riadenia verejnej správy, ktoré predchádzali modelu governance, ich obdobie vplyvu a charakteristické črty. Prvý je byrokratický model. Obdobie vplyvu byrokratického modelu je približne od roku 1920 po súčasnosť. Byrokratický model sa opiera o regulačnú funkciu prostredníctvom právnych noriem a hierarchického postup prijímania rozhodnutí, v ktorom je podľa Webera výkon verejnej správy a úloha byrokratov oddelená od volených aktérov – politikov. Byrokratický model sleduje vymožitelnosť práva, hierarchiu a strednodobý horizont rozhodovania. Významnú kritiku byrokratického modelu vzniesli v 80-tych rokoch dvadsiateho storočia Osborne a Gaebler³ vo svojej prelomovej práci s názvom Reinventing the Government.

Tabuľka č. 1: Porovnanie troch modelov riadenia verejnej správy

	Weberovský (tradičný byrokratický) model	New Public Management (NPM)	Spravovanie spoločnosti (governance)
Vplyv	20-roky - súčasnosť	80.roky – súčasnosť (krajiny strednej a východnej Európy 90. roky – súčasnosť)	90.roky – súčasnosť (krajiny strednej a východnej Európy 2000 roky a súčasnosť)
Spôsob riadenia	Hierarchia (vládnutie pomocou príkazov)	Trh (manažovanie)	Siete (spravovanie networkov)

¹ THE WORLD BANK. Sub-Saharan Africa: From Crisis to Sustainable Growth. 1989.

² ANDREW, J. WULZER, R. ZITO, A. The Rise of New Policy Instruments. 2005.

³ OSBORNE, D. a GAEBLER, T. Reinventing the Government. 2012.

Mechanizmus riadenia	Autorita pomocou vymožitelnosti práva	Súťaživosť a konkurenčné prostredie: kontrahovanie a ekonomické stimuly	Spolupráca: dialóg a dohoda s aktérmi v spoločnosti
Úloha manažérov vo verejnej správe	Zabezpečiť, aby bol dodržiavaný zákon a formálne procesy	Definovať a zabezpečiť plnenie cieľov monitorovaním výkonov	Koordinovať a aktívne zabezpečiť vstupy všetkých aktérov
Základný princíp	Zákon a legálnosť (priama zúčtovateľnosť zodpovedných)	Efektivita (prínosy vyvažujú náklady)	Účinnosť (dosiahnutie cieľov vo verejnom záujme)
Prístup k poskytovaniu verejných služieb	Verejný sektor má monopol na poskytovanie verejných služieb	Skeptickosť voči poskytovaniu verejných služieb verejným sektorom (neefektívnosť), hľadanie nových poskytovateľov (kontrahovanie súkromnému a mimovládne sektoru)	Spolupráca viacerých sektorov (verejný, súkromný, mimovládny) v poskytovaní verejných služieb
Časový horizont	Strednodobý	Krátkodobý	Dlhodobý
Pohľad	Ministerstvo	“subjekt” (“intra”)	Interakcie medzi aktérmi (“inter”)
Vedná disciplína	Právo	Manažment, Ekológia	Spoločenské vedy

Zdroj: STAROŇOVÁ, K., MALÍKOVÁ, L. *Governance – módný pojem alebo užitočný koncept*. 2007.

Osborne a Gaebler vo svojej práci *Reinventing the Government*⁴ vytkli rastúce verejné výdavky a klesajúcu protihodnotu, ktorú verejná správa občanom ponúkala. Zároveň poukázali na efektívnosť a konkurenčné prostredie súkromného sektora, ktoré vnímali ako východisko z narastajúceho verejného dlhu a byrokratizácie štátneho aparátu. Autori tak prezentovali nové hnutie, ktoré predstavuje nadstavbu byrokratického modelu (nenahrádza ho) a ktoré bolo v 80. rokoch dvadsiateho storočia známe ako *Reinventing the Government*. Až v 90. rokoch dvadsiateho storočia sa udomácnil pojmom *New Public Management (NPM)*, ktorý je využívaný dodnes. NPM predstavuje podľa Vriesa,⁵ Mihalčovej a kol.⁶ reakciu na tradičnú verejnú správu a finančné problémy zadlžujúcich sa štátov. NPM využíva trhové prostredie a súkromný sektor na poskytovanie verejných služieb, je zameraný na dosahovanie cieľov, sleduje krátkodobý horizont rozhodovania a

⁴ OSBORNE, D. a GAEBLER, T. 1992. *Reinventing the Government*. Addison-Wesley Publication. 1992.

⁵ VRIES, J. Is New Public Management Really Dead? 2010.

⁶ MIHALČOVÁ, B., a kol. *Teórie správy, riadenia a byrokracie*. 2012.

meniace sa potreby zákazníka tak, ako súkromný sektor. Kritika NPM spočíva v tom, že vníma občana ako klienta – spotrebiteľ a tovarov a služieb a nie ako politický subjekt, ktorý má politické a nie len spotrebiteľské práva.

S reakciou na vnímanie občana ako klienta v modeli New Public Management prišiel governance, ktorý predstavuje nadstavbu byrokratického modelu a modelu NPM (nenahrádza ich). Pollitt, Buckaert v Bovaird a Löffler⁷ objasňujú rozdiel medzi postavením občana v modeli governance a postavením občana - klienta v modeli NPM. Občana v modeli governance môžeme vnímať ako subjekt s vlastnými právami a povinnosťami, ktorý sa nachádza v právnom štáte. Naopak, klient predstavuje koncentráciu dopytu, potrieb a uspokojení v jednom subjekte, ktorý sa nachádza v priestore dopytu a ponuky po tovaroch a službách, ktoré občan ako subjekt kupuje. To znamená, že „občan“ je súčasťou sociálnych vzťahov, zatiaľ čo „klient“ je súčasťou trhových vzťahov. Governance, na rozdiel od NPM, prestáva vnímať občana ako klienta a vníma občana ako aktéra verejnej politiky, tak upúšťa od dichotómie štátnej správy a súkromného sektora a zapája do činnosti verejnej správy občiansky sektor, záujmové združenia a nezávislé organizácie. Governance je na rozdiel od NPM, zameraný na dosahovanie výsledkov a sleduje dlhodobý horizont rozhodovania, zatiaľ čo NPM je zameraný na dosahovanie cieľov a sleduje krátkodobý horizont rozhodovania.

Z porovnania troch modelov riadenia verejnej správy v (tabuľka č.1) vyplýva, že byrokratický model uprednostňuje spôsob riadenia zhora nadol prostredníctvom autority od spravujúceho subjektu k spravovanému subjektu. NPM uprednostňuje horizontálny (rovnocenný) vzťah medzi orgánom verejnej správy a klientom, ktorého považuje za zákazníka. Governance uprednostňuje spôsob riadenia zdola nahor – od občanov, záujmových skupín, mimovládnych organizácií smerom k orgánom verejnej správy a ďalším aktérom verejnej politiky. To znamená, že pre model governance je kľúčová vzájomná spolupráca medzi orgánmi verejnej správy, občanmi a ďalšími aktérmi verejnej správy. Preto sa v našej práci zameriame na podmienky, ktoré vytvára miestna samospráva pre iniciovanie a posilnenie občianskej participácie a nástroje občianskej participácie, prostredníctvom ktorých mestá, občania a ďalší aktéri verejnej politiky participujú na formulovaní a implementovaní verejnej politiky na miestnej úrovni.

⁷ BOVAIRD, E., LOFFLER, E. Public Management and Governance. 2009.

1.1.1 Governance a Government

Governance môžeme vymedziť prostredníctvom štyroch charakteristických črt.⁸ Prvou charakteristickou črtou modelu je oslabenie pozície volených orgánov v procese formulovania a implementovania verejnej politiky. To znamená, že hranice medzi verejným, súkromným a občianskym sektorom sa prelínajú. Governance tak oslabuje centralizáciu moci v prospech občanov, mimovládnych a neziskových organizácií, občianskych združení a súkromného sektora.

Model governance tak otvoril otázku suverenity orgánov miestnej samosprávy. Ak má občan participovať len v rámci procesu formulácie verejnej politiky a implementácia zostane v plnej kompetencii volených orgánov, tak governance stráca časť svojej identity, pretože ak občania alebo iní mimovládni aktéri navrhnu zmeny, ktorými sa budú orgány verejnej správy zaoberať, ale v konečnom dôsledku ich preformulujú alebo zamietnu, potom je model governance modelom krátkozrakých.

Na druhej strane, ak získajú občania a ďalší mimovládni aktéri právomoc autorizovať verejnú politiku a dozerať na jej implementáciu, nepôjde o stratu suverenity orgánov verejnej správy? Samozrejme je na mieste otázka, či je suverenita orgánov verejnej správy (vrátane miestnej samosprávy) deliteľná v tom zmysle, že orgány verejnej správy získajú spolu s ostatnými vyššie uvedenými aktérmi suverénne postavenie? To znamená, že ak majú spolurozhodovať popri orgánoch verejnej správy ďalší aktéri, orgány verejnej správy sa musia vzdať časti vlastnej suverenity v prospech týchto aktérov. Ak je suverenita nedeliteľná, nejedná sa o výmenu zastupiteľskej formy demokracie za priamou formu demokracie? Aby sme zodpovedali kladené otázky, musíme rozlišovať pojmy governance (na Slovensku je považovaný za ekvivalent pojmu governance pojem „spravovanie“⁹) od government (vlády).

Vláda a spravovanie nepredstavujú podľa Staroňovej a Malíkovej¹⁰ dva protichodné pohľady na riadenie verejnej správy, práve naopak. Vláda a spravovanie sa dopĺňajú v tom, že vláda nie je na medzinárodnej, národnej alebo lokálnej úrovni jediným aktérom, ktorý formuluje a implementuje verejnú politiku. V rámci spravovania vstupujú do tvorby verejnej politiky ďalší aktéri, a to medzinárodné organizácie, miestne záujmové združenia, neziskové organizácie a v neposlednom rade občania. To znamená, že vládu

⁸ ANDREW, J. WULZER, R. ZITO, A. The Rise of New Policy Instruments. 2005.

⁹ STAROŇOVÁ, K., MALÍKOVÁ, E. Governance – módný pojem alebo užitočný koncept. 2007.

¹⁰ STAROŇOVÁ, K., MALÍKOVÁ, E. Governance – módný pojem alebo užitočný koncept. 2007.

môžeme v modeli spravovania považovať za exekutívny orgán, ktorý reaguje na podnety aktérov z občianskeho, verejného a súkromného sektora.

Klimovský¹¹ dodáva, že spravovanie sa líši od vlády výkonom spoločnej vôle občanov smerom zdola nahor, zatiaľ čo vláda predstavuje uplatnenie nariadenia funkcie moci zhora nadol. Bovaird a Löffler¹² poukazujú na otázku položenú Pollittom a Buckeartom; je vláda v modeli spravovania potrebná? Odpoveďou na položenú otázku je ÁNO JE, pretože siete aktérov, trhy a komunity nepredstavujú náhradu vlády, ale naopak, vládu vhodným spôsobom dopĺňajú. Tak sa aktéri verejnej politiky podieľajú na formulácii, implementácii a evaluácii verejnej politiky, ktorá je vládou autorizovaná.

Spravovanie môže mať podľa Klijn a Koppenjan¹³ veľa podôb. Spravovanie môžeme považovať v rámci vzájomnej spolupráce sietí za horizontálnu interakciu aktérov v reálnom prostredí. Do vzájomnej interakcie medzi aktérmi sa zapája verejný, súkromný sektor, jednotlivé vládne úrovne, ktoré vzájomne spolupracujú za účelom formulácie a implementácie spoločných politík. Pretože spravovanie predstavuje podľa viacerých autorov neutrálny pojem, jednotlivé vedné disciplíny a inštitúcie vnímali spravovanie flexibilne. Výsledkom je pluralitný pohľad na spravovanie v jeho rôznych podobách, ako napr. dobré spravovanie, demokratické spravovanie, efektívne spravovanie alebo transparentné spravovanie.

1.1.2 Dobré spravovanie (Good Governance)

K uznaníu pojmu dobré spravovanie došlo dňa 8.9.2000 valným zhromaždením Organizácie spojených národov, ktorá prijala rezolúciu A/RES/55/2, ktorá uvádza, že úspech pri dosahovaní stanovených cieľov závisí od úrovne dobrého spravovania.¹⁴ Dobré spravovanie tak predstavuje *„súbor hodnôt, politík a inštitúcií, prostredníctvom ktorých spoločnosť riadi ekonomické, politické a spoločenské procesy na všetkých svojich úrovniach, a to prostredníctvom interakcií medzi vládou, občianskou spoločnosťou a súkromným sektorom“*¹⁵.

Ako vyplýva z vyššie uvedenej citácie, dobré spravovanie predstavuje kooperáciu občianskeho, verejného, a súkromného sektora. Týmto spôsobom môže byť zabezpečený

¹¹ KLIMOVSKÝ, D. Genéza koncepcie Good Governance a jej kritické prehodnotenie. 2010.

¹² BOVAIRD, E., LOFFLER, E. Public Management and Governance. 2009.

¹³ KLIJN, E., KOPPENJAN, J. Governance network theory: past, present and future. 2012.

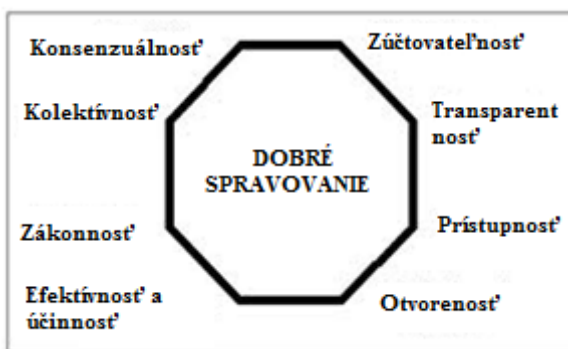
¹⁴ KLIMOVSKÝ, D. Genéza koncepcie Good Governance a jej kritické prehodnotenie. 2010

¹⁵ KLIMOVSKÝ, D. Genéza koncepcie Good Governance a jej kritické prehodnotenie. 2010, s.7.

efektívny, transparentný a dynamický výkon verejnej správy. Rovnako dôležité ako ekonomické, politické a spoločenské procesy dobrého spravovania, sú zodpovednosť, participácia, predvídateľnosť a transparentnosť. Na druhej strane, nedostatkom dobrého spravovania môže byť nedostatočná vôľa občanov participovať na spravovaní, ktorú môžeme odvodiť z nedostatočnej informovanosti občanov, ale aj iných faktorov. Preto sa zaoberáme nástrojmi, ktoré využívajú Slovenské mestá s cieľom zapojiť občanov a ďalších aktérov verejnej politiky, do procesu jej formulácie a implementácie.

Bovaird a Löffler¹⁶ rozlišujú medzi dobrým spravovaním pre oblasť Ázie, Pacifiku a Európskej únie. United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific považuje za súčasť dobrého spravovania osem faktorov, a to; *participáciu občanov, konsenzus, zúčtovateľnosť, transparentnosť, zodpovedanie sa, hospodárnosť a efektívnosť, spravodlivosť a rešpektovanie zákonnosti*. Naopak, White Paper on European Governance poukazuje na päť základných faktorov dobrého spravovania, a to ; *otvorenosť, participácia občanov, zúčtovateľnosť, efektívnosť a koherencia*. To znamená, že spravovanie v rámci európskeho priestoru nezahŕňa transparentnosť, hospodárnosť, spravodlivosť a rešpektovanie zákona, alebo sú absentujúce zložky subsumované. Z vyššie uvedeného vyplýva, že občianska participácia zohráva kľúčovú úlohu v dobrom spravovaní v oblasti Ázie, Pacifiku a Európy.

Schéma č. 1: Elementy dobrého spravovania

BRIGSTOCKE, F. & NOORANI, T. *Literature Survey*. 2012.

Dobré spravovanie je naviazané na demokratický režim, v ktorom môžu jednotliví aktéri vyjadriť a presadzovať vlastné názory a vychádza zo vzájomnej spolupráce aktérov v určitom ohraničenom priestore. Vláda predstavuje v rámci dobrého spravovania jedného z aktérov, ktorý nerozhoduje individuálne a autoritársky, ale kolektívne po diskusii so zainteresovanými aktérmi a na základe konsenzu. To znamená, že v prípade dobrého

¹⁶ BOVAIRD, E., LOFFLER, E. *Public Management and Governance*. 2009.

spravovania nie je verejný sektor len producentom tovarov a služieb pre občana - klienta, ale očakáva občiansku iniciatívu a participáciu s cieľom spoločnej formulácie a implementácie verejných politík.¹⁷

1.1.3 Participatívne spravovanie

Participatívne spravovanie vzniklo pred viac ako dvadsiatimi rokmi ako reakcia na neschopnosť miestnych vlád poskytovať verejné služby. Participatívne spravovanie predstavuje jednu z prebiehajúcich vln decentralizácie v rozvojových krajinách a je typické účasťou občanov a záujmových skupín na procese formulovania verejnej politiky.¹⁸

Tabuľka č. 2: Charakteristické znaky participatívneho spravovania

Prúdy participatívneho spravovania				
Klasifikačné kritéria	Decentralizácia (Democratic Decentralization)	Deliberácia (Deliberative Democracy)	Samoriadenie (Empowerment)	Spravovanie (Self-Governance)
Spravovanie je vnímané ako	nástroj na zvýšenie legitimacy vlády	nástroj na agregáciu preferencií	nástroj na ovplyvnenie politiky bezmocnými (powerless)	flexibilný nástroj na spoločné rozhodovanie
Spravovanie by malo	zlepšiť poskytovanie služieb	robiť prijímanie rozhodnutí viac demokratické	prekonať rozdiely spôsobené zaostávaním	viesť k poskytovaniu služieb šitých na mieru
Spravovanie vychádza z(o)	zúčtovateľnosti a akcieschopnosti (responsiveness)	diskusie a námietok	schopnosti komunity riešiť problémy	adaptivity a pružnosti

Zdroj: SPEER, J., Participatory Governance reform: A Good Strategy for Encreasing Government. 2012. Preložil a upravil autor.

Ciele participatívneho spravovania neboli vnímané jednotne a môžeme ich rozdeliť do štyroch hlavných prúdov. Cieľom prvého prúdu bolo zvýšiť participáciu občanov na formulácii verejných politík, posilniť legitimitu miestnej vlády a v neposlednom rade odbúrať hroziace sociálne konflikty prostredníctvom decentralizácie. Druhý prúd považoval za prioritu participatívneho spravovania zapojenie občanov do procesu formulovania verejnej politiky, ktorý mal viesť k politickým výstupom s vyššou mierou

¹⁷ HIRST, P. 2000. Democracy and Governance. IN : Pierre (Ed.) *Debating governance*. 2000

¹⁸ SPEER, J., Participatory Governance reform: A Good Strategy for Encreasing Government. 2012.

transparentnosti prostredníctvom deliberácie. Tretí prúd sledoval v rámci participatívneho spravovania posilnenie pozície tzv. bezmocných občanov, ktorí predstavovali konzumentov verejných služieb prostredníctvom samoriadenia.¹⁹ Štvrtým prúdom participatívneho spravovania je zabezpečiť občanom pozíciu v procese formulácie verejnej politiky a aktívne ovplyvňovať jej obsah prostredníctvom spravovania.²⁰

1.1.4 Demokratické spravovanie

Základom demokratického spravovania sú informačné nástroje. Ak má občan participovať, tak musí byť informovaný pravidelne, pravdivo a včas. Až následne vzniká priestor pre demokratické spravovanie. Pre demokratické spravovanie sú preto dôležité obligatórne a fakultatívne informačné nástroje a záujem participovať. Obligatórne informačné nástroje vyplývajú zo všeobecne záväzných právnych predpisov, zatiaľ čo fakultatívne informačné nástroje sú nad rámec obligatórnych informačných nástrojov a ich forma a rozsah závisia od orgánov miestnej samosprávy.²¹

Východiskovým zákonom v oblasti demokratického spravovania je článok 26 Ústavy SR:²²

- (1) „Sloboda prejavu a právo na informácie sú zaručené.
- (2) Každý má právo slobodne sa vyhl'adávať, prijímať a rozširovať informácie bez ohľadu na hranice štátu.
- (3) Cenzúra sa zakazuje.
- (4) Slobodu prejavu a právo vyhl'adávať a šíriť informácie možno obmedziť zákonom, ak ide o opatrenia v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu práv a slobôd iných, bezpečnosť štátu, verejného poriadku, ochranu verejného zdravia a mravnosti.
- (5) Štátne orgány a orgány územnej samosprávy majú povinnosť primeraným spôsobom poskytovať informácie o svojej činnosti v štátnom jazyku, podmienky a spôsob vykonania ustanoví zákon.“

V rámci Ústavy sú z hľadiska demokratického spravovania rovnako dôležité články 27 až 33, ktoré garantujú politické práva ako aj nasledovné články Ústavy, ktoré sú zamerané na hospodárske, sociálne, kultúrne práva a práva na ochranu kultúrneho dedičstva.

¹⁹ SPEER, J., Participatory Governance reform: A Good Strategy for Encreasing Government. 2012.

²⁰ ANDERSON a van Laerhoven, 2007. IN. SPEER, J., Participatory Governance. 2012.

²¹ STAROŇOVÁ, K., SIČÁKOVÁ, B. Verejná politika a miestna samospráva. 2006.

²² Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky.

Druhým dôležitým zákonom je zákon č. 211/2000 Z.z. o slobodnom prístupe k informáciám v znení neskorších predpisov, účinný od 1.1.2001. Zákon o slobodnom prístupe k informáciám umožňuje poskytovanie informácii každému kto o to požiada. V zmysle vyššie uvedeného zákona stačí, ak žiadateľ o informácie splní 4 podmienky. Prvou a druhou podmienkou je označenie osoby, ktorá žiada o sprístupnenie informácii a označenie osoby, ktorej je žiadosť o sprístupnenie adresovaná. Treťou podmienkou je označenie informácií, ktoré požaduje žiadateľ sprístupniť. Štvrtou podmienkou je určenie spôsobu, ktorým má byť informácia žiadateľovi sprístupnená. To znamená, že o informácie môže požiadať ktokoľvek a bez uvedenia dôvodu. Orgány verejnej správy sú povinné sprístupniť informácie v stanovenej lehote prípadne postúpiť požiadavku inému orgánu, ktorý disponuje informáciami, žiadosť s odôvodnením a poučením omietnuť alebo odkázať na už uverejnené informácie.

Rovnako dôležitý je zákon č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok), ktorý v § 3 ods. 6. poukazuje na zásadu informovanosti. Na základe vyššie uvedenej zásady sú správne orgány povinné verejnosť včas informovať o začatí, uskutočnení a ukončení konaní, ktoré sa týkajú občanov.

Podobne zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v neskoršom znení, ukladá obci povinnosť zverejňovať návrhy všeobecne záväzných nariadení(VZN) najmenej 15 dní pred rokovaním mestského zastupiteľstva (MsZ). Návrh musí byť zverejnený najmenej po dobu 10 dní. Počas 10 dňovej lehoty majú občania právo VZN pripomienkovať. Pripomienky občanov prerokuje komisia, ktorá predloží stav zapracovania pripomienok poslancom MsZ. Nedodržanie vyššie uvedených skutočností môže viesť k návrhu prokurátora na zrušenie účinnosti a následne platnosti prijatého VZN. Zákon č. 369/1990 Zb. zároveň garantuje právo na demokratické spravovanie priamo v niekoľkých paragrafoch. Napr. § 3 ods. 1. garantuje právo demokratického spravovania každému, kto má na území obce trvalý pobyt. To znamená, že demokratické spravovanie nie je viazané na štátne občianstvo.

Podľa zákona č. 369/1990 Zb. §4 ods. 2 vykonávajú samosprávu obce obyvatelia obce prostredníctvom orgánov obce, miestnym referendom a zhromaždením obyvateľov obce. To znamená, že § 4 zákona o obecnom zriadení garantuje silné postavenie obyvateľov samosprávy. V prvom prípade sa obyvatelia podieľajú na demokratickom spravovaní nepriamo prostredníctvom volených aktérov, ktorí reprezentujú orgány obce. V druhom

a treťom prípade sa obyvatelia podieľajú na demokratickom spravovaní priamo hlasovaním na referende alebo prostredníctvom zhromaždenia obyvateľov obce.

V zmysle zásady – samospráva v rámci originálnych kompetencií môže všetko to, čo jej zákon nezakazuje, môžu orgány samosprávy pristupovať k občanom iniciatívne a nad rámec, ktorý obci ukladá zákon. V tomto prípade má samospráva množstvo príležitostí na implementáciu nástrojov občianskej participácie ako napr. lokálne média, prieskumy verejnej mienky, infokiosky, informovanie prostredníctvom lokálnej periodickej tlače, miestneho rozhlasu, prieskumov verejnej mienky alebo organizovaním spoločenských podujatí, či občianskych porôt. Každý z vyššie uvedených nástrojov prispieva k demokratickému spravovaniu a preto je vítaný. Cieľom demokratického spravovania je zapájať občanov do aktuálneho diania v samospráve, prostredníctvom nástrojov občianskej participácie, z cieľom zvýšiť legitimitu prijímaných rozhodnutí.²³

1.1.5 Efektívne spravovanie

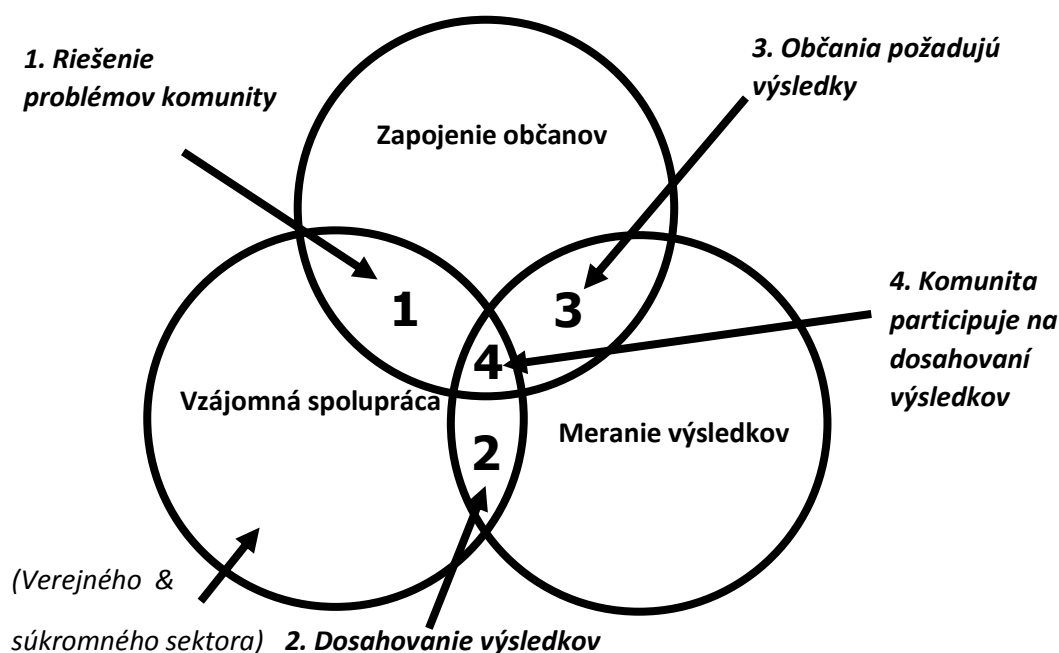
Efektívne spravovanie v sebe zahŕňa efektívnosť, ktorá predstavuje pomer vstupov vynaložených na produkciu a výstupov, ktoré boli občanom poskytnuté. O zvyšovaní efektívnosti môžeme hovoriť vtedy, ak znížime množstvo vstupov a zachováme predchádzajúce množstvo výstupov, zvýšime množstvo výstupov bez zmeny objemu vstupov alebo zvýšime kvalitu výstupov bez zmeny objemu vstupov. Efektívnosť považujeme za dôležitú, pretože umožňuje maximalizáciu výstupov a minimalizáciu vstupných zdrojov.

S druhým – personálnym pohľadom na efektívne spravovanie prišiel Jossey Bass na základe osemročnej štúdie zameranej na zefektívnenie činnosti verejnej správy. Model vychádza zo vzájomnej spolupráce verejného, súkromného a občianskeho sektora s využitím strategického a výkonnostného manažmentu. Model efektívneho spravovania kladie dôraz na vzájomnú spoluprácu aktérov, merateľnosť dosahovaných výsledkov a ilustruje vzájomné postavenie aktérov pri dosahovaní spoločných cieľov²⁴.

²³ STAROŇOVÁ, K., SIČÁKOVÁ, B. Verejná politika a miestna samospráva. 2006.

²⁴ BASS, J. Effective Community Governance. 2006.

Schéma č. 2: Efektívne spravovanie na miestnej úrovni

Zdroj: BASS, J. Effective Community Governance. 2006.

Model efektívneho spravovania, ktorý je zameraný na efektívne využívanie ľudských zdrojov sa skladá zo štyroch bodov. Prvý bod predstavuje zapájanie občanov do problematiky komunity. Druhý bod predstavuje spoločné dosahovanie cieľov a meranie výsledkov. Tretí bod predstavuje zapájanie občanov a meranie výsledkov a štvrtý bod spája tri uvedené kľúčové oblasti do jedného jadra.

Schéma zobrazuje prienik aktérov, ktorí participujú za účelom dosiahnutia efektívnych výsledkov (v bode č. 4). Bod č. 4 pozostáva zo vzájomnej spolupráce občanov v bode č. 1, verejného a súkromného sektora v bode č. 2 a dopytu po očakávanej zmene v bode č. 3. Výsledkom je prienik problémov, riešení (na ktorých sa podieľajú aj občania) a politickej vôle, ktorá občanom priznáva postavenie aktéra v procese formulácie a implementácie verejnej politiky v bode č. 4, za účelom dosahovania spoločných cieľov.

1.1.6 Transparentné spravovanie

Cieľom Transparentného spravovania je vytvoriť vzájomnú interakciu aktérov, ktorí sa navzájom kontrolujú. V rámci transparentného spravovania sa nejedná len o vzájomnú kontrolu v rámci orgánov samosprávy napr. primátora mesta, poslancov MsZ, alebo zamestnancov mestských úradov, členov komisií mestského zastupiteľstva, hlavného

kontrolóra obce a inými orgánmi obce, ale dôležitá je najmä kontrola vykonávaná zo strany obyvateľov miestnej samosprávy.

Transparentné spravovanie zahŕňa faktory ako transparentnosť, zúčtovateľnosť a zákonnosť. Vyššie uvedené faktory sú dôležitou súčasťou dobrého spravovania. Transparentnosť predstavuje zrozumiteľnosť a jasnosť procesov vo verejnej správe a umožňuje občanom verifikovať, či boli splnené všetky kritéria a podmienky pri prijímaní rozhodnutí v miestnej samospráve. Zúčtovateľnosť umožňuje vyvodenie zodpovednosti voči voleným a menovaným aktérom vo verejnej správe, transparentný proces nám umožňuje identifikovať aktéra a postup, ktorým bolo vo veci rozhodnuté a zúčtovateľnosť nám umožňuje vyvodenie zodpovednosti voči aktérovi, ktorý vo veci konal. Pod zodpovednosťou rozumieme politickú zodpovednosť, administratívnu, pracovno-právnu alebo trestnoprávnu zodpovednosť. Súčasťou dobrého spravovania je občianska participácia v podobe kolektívneho prijímania rozhodnutí. Kolektívne prijímanie rozhodnutí predstavuje otvorenosť, dostupnosť, kolektívnosť a konsenzuálnosť pri prijímaní rozhodnutí, ktoré zároveň zabezpečujú vzájomnú kontrolu pri využívaní verejných zdrojov, formulácii a implementácii verejných politík.²⁵

1.2 Nástroje občianskej participácie

Klimovský s odvolaním na OECD poukazuje na tri hlavné dôvody pre posilnenie občianskej participácie. Prvým dôvodom je zvýšenie účinnosti a efektívnosti vládnych politík, pri využití ľudského potenciálu obyvateľov. Druhým dôvodom je posilnenie dôvery k miestnej vláde prostredníctvom otvorenosti a prístupnosti k rozhodovacím procesom na lokálnej úrovni a lepšie stotožnenie sa obyvateľov s agendou miestnej samosprávy. Tretím dôvodom je posilňovanie miestnej demokracie aktívnym zapájaním obyvateľov do rozhodovacích procesov, zvýšením legitimacy a úrovne kontroly.²⁶

Občianska participácia vychádza zo vzájomnej spolupráce občanov a orgánov miestnej samosprávy a môže dosahovať rôzne stupne. Úlohou orgánov miestnej samosprávy je osloviť občanov, spoznať ich potreby, realizovať ich a tak prispieť k zvýšeniu občianskej spokojnosti. Úlohou občanov je komunikovať s orgánmi miestnej samosprávy a sústavne vyjadrovať svoje občianske preferencie. To znamená, že občania nemajú participovať len

²⁵ BEBLAVÝ, M. a kol. Transparentnosť v štátnej správe. 2001.

²⁶ KLIMOVSKÝ, D. Participačné nástroje v rukách občanov a proces tvorby politiky. 2008.

prostredníctvom volieb do orgánov samosprávy alebo nepravidielných referend, ale naopak, sústavnou komunikáciu a vzájomnou spoluprácou s orgánmi miestnej samosprávy.²⁷

Úroveň občianskej participácie sa v jednotlivých krajinách sveta a Európy výrazne líši, a to v závislosti od kultúry danej krajiny. Občianska participácia napriek tomu predstavuje dôležitý faktor spravovania, pričom sama vychádza z niekoľkých stupňov (Ladders of Citizen Participation). Každý zo stupňov využíva odlišné nástroje občianskej participácie a v každom stupni majú občania (obyvatelia obce) a iní aktéri odlišné postavenie, z ktorého vyplývajú odlišné vzťahy medzi aktérmi navzájom a orgánom miestnej samosprávy. V nasledovných kapitolách predstavíme základné stupne a nástroje občianskej participácie v poradí, ktorom vznikli. Zameriame sa na postavenie občanov a ich možnosť ovplyvňovať verejnú politiku prostredníctvom nástrojov občianskej participácie.

1.2.1 Nástroje občianskej participácie podľa Arnsteinovej

Jednou za základných predstaviteľiek občianskej participácie je Sherry, R. Arnsteinová, ktorá prišla so stupňami občianskej participácie v roku 1969 medzi prvými. Jej článok pod názvom „A Ladder of Citizen Participation (stupne občianskej participácie), ktorý bol zameraný na objasnenie dilemy spojennej s občianskou participáciou a vysvetlenie súvisiacich základných pojmov.

Tabuľka č. 4: Nástroje občianskej participácie podľa Arnsteinovej

Kontrola občanov	Participácia občanov
Delegovanie moci	
Partnerstvo	
Upokojuvanie	Fiktívna participácia občanov
Konzultovanie	
Informovanie	
Terapia	Neparticipácia občanov
Manipulácia	

Zdroj: ARNSTEIN, S. A Ladder of Citizen Participation. 1969.

²⁷ MARKOWSKA, E. Participatory Budgeting as a Stimulant for the Development. 2013.

Arnsteinová rozdelila nástroje občianskej participácie do ôsmich stupňov, ktoré prezentujú právomoc občanov pri rozhodovaní o spôsobe využitia verejných zdrojov. Prvé dva stupne predstavujú neparticipáciu verejnosti v podobe manipulácie a terapie. Manipulácia a terapia sú úrovne dominancie orgánov verejnej správy s tým, že orgány verejnej správy neinformujú občanov o potrebách, nedostatkoch a dianí v oblasti verejnej správy. Orgány verejnej správy tak zastávajú monopolné postavenie v oblasti informácií a prerozdelenia verejných zdrojov. To znamená, že spravovanie je v prvom stupni nemožné, pretože orgány miestnej samosprávy participáciu obyvateľov neumožňujú a na druhom stupni nemajú o participáciu obyvateľov záujem.²⁸

Tretí až piaty stupeň občianskej participácie predstavujú podľa Arnstein²⁹ a Hainelta³⁰ informovanie, konzultovanie a upokojuvanie verejnosti. Uvedený tretí až piaty stupeň predstavuje fiktívnu participáciu obyvateľov. Informovanie obyvateľov v treťom stupni predstavuje jednostranné informovanie reprezentantmi miestnej samosprávy. Obyvatelia sú na tejto úrovni informovaní spôsobom zhora nadol (top down) bez možnosti spätnej väzby.

Konzultovanie vo štvrtom stupni občianskej participácie predstavuje informovanie obyvateľov s nadstavbou spätnej väzby. Obyvatelia sú informovaní o pomeroch v miestnej samospráve a môžu reagovať prostredníctvom spätnej väzby. Problémom konzultovania je potenciálny nezáujem orgánov miestnej samosprávy o spätnú väzbu. To znamená, že podnety vznesené prostredníctvom spätnej väzby nemusia byť zapracované a premietnuté do reálnej politiky. Preto hovoríme o fiktívnej participácii, ktorá nemá reálnu právomoc dosiahnuť v rozhodovacích procesoch miestnej samosprávy žiadnu zmenu.

Upokojuvanie na piatom stupni umožňuje participáciu a predstavuje hranicu medzi fiktívnou a reálnou participáciou. Upokojuvanie na rozdiel od konzultovania umožňuje obyvateľom priamo participovať na formulovaní verejnej politiky a predkladať orgánom miestnej samosprávy vlastné návrhy. Občania tak vystupujú ako tvorcovia verejnej politiky (policy makers) ktorou sa orgány miestnej samosprávy zaoberajú. Problém piateho stupňa občianskej participácie pozostáva v tom, že návrhy predložené obyvateľmi môžu byť reprezentantmi miestnej samosprávy (decision makers) zamietnuté. To znamená, že

²⁸ ARNSTEIN, S. A Ladder of Citizen Participation. 1969.

²⁹ ARNSTEIN, S. A Ladder of Citizen Participation. 1969.

³⁰ HEINELT, H. Governing Modern Societies. 2010.

občianska participácia bude naplnená, ale nepremietne sa do agendy miestnej samosprávy správy, ani do iných záväzných dokumentov alebo nariadení.³¹

Šiesty až ôsmy stupeň občianskej participácie predstavujú partnerstvo, delegovanie moci a občiansku kontrolu. Partnerstvo obyvateľov a orgánov miestnej samosprávy umožňuje participáciu v oblasti formulovania a autorizovania verejnej politiky. Delegovanie moci ako nástroj občianskej participácie dosahuje ôsmy stupeň a predstavuje presun rozhodovacích kompetencií z orgánov miestnej samosprávy na obyvateľov. V rámci delegovania moci sa orgány miestnej samosprávy vzdávajú časti svojich rozhodovacích kompetencií v prospech obyvateľov. Najvyšší, ôsmy stupeň občianskej participácie predstavuje podľa Arnsteinovej kontroly obyvateľov nad procesom formulácie a implementácie verejnej politiky.³²

Z nástrojov občianskej participácie, ktoré Arnsteinová delí do ôsmich stupňov, závisí úspech občianskej participácie od sily, ktorú majú obyvatelia v procese formulácie a implementácie verejnej politiky. Preto považuje občianku participáciu za kategorický názov, ktorý reprezentuje silu obyvateľov presadiť spôsob využívania verejných zdrojov. Obyvatelia môžu dosiahnuť uvedené ciele len vtedy, ak sa nejedná zo strany orgánov miestnej samosprávy o divadlo, ktoré slúži na odvedenie pozornosti od reálnych problémov. Preto je dôležité, aby občianska participácia dosahovala stupeň, ktorý umožňuje obyvateľom zasahovať do procesu formulácie verejnej politiky a meniť jej smerovanie.³³

1.2.2 Nástroje občianskej participácie podľa Connora

Desmond Connor reagoval na nástroje občianskej participácie podľa Arnsteinovej, kritizuje ich a kladie Arnsteinovej nasledovné otázky:

- Ako zistíme, na ktorom stopni sa nachádzame?
- Ako sú konkrétne stupne aplikovateľné na konkrétne situácie?
- Čo ak je zvolený stupeň občianskej participácie nefunkčný?
- Aká je logická súvislosť medzi jednotlivými stupňami občianskej participácie?³⁴

³¹ ARNSTEIN, S. A Ladder of Citizen Participation. 1969.

³² ARNSTEIN, S. A Ladder of Citizen Participation. 1969.

³³ ARNSTEIN, S. A Ladder of Citizen Participation. 1969.

³⁴ CONNOR, D. A New Ladder of Citizen Participation. 1988.

Connor predkladá, z ohľadom na vyššie uvedené otázky, nové nástroje občianskej participácie, ktoré delí do siedmich stupňov a dodáva, že nástroje občianskej participácie podľa Arnsteinovej sú jedny z prvých nástrojov, a preto majú určité nedostatky. Podľa Connora sú týmito nedostatkami napr. to, že neodrážajú štruktúru občianskej participácie v konkrétnej krajine, nezohľadňujú napr. rasizmus, nevôľu orgánov miestnej samosprávy deliť sa o moc, exklúziu marginalizovaných skupín, ktoré sa len ťažko zapoja do správy komunity. Connor na druhej strane priznáva, že ak by nástroje občianskej participácie podľa Arnsteinovej zohľadňovať všetky faktory, bolo by nutné vytvoriť podstatne viac ako 8 stupňov občianskej participácie.³⁵

Tabuľka č. 5: Nástroje občianskej participácie podľa Connora

Rozhodovanie/prevenencia	Prispôsobenie sa občanom
Riešenie sporov	Účasť reprezentantov komunity
Mediácia	
Spoločné plánovanie	
Konzultovanie s občanmi	Účasť širokej verejnosti
Spätná väzba občanom	
Vzdelávanie občanov	

Zdroj: CONNOR, D. A New Ladder of Citizen Participation. 1988.

V rámci kritiky prišiel Connor³⁶ s novým modelom občianskej participácie. Model má sedem stupňov, v poradí od stupňa vzdelávania, spätnej väzby, konzultovania, spoločného plánovania, mediácie, riešenia sporov, rozhodovania a prevencie. Najnižší stupeň občianskej participácie predstavuje vzdelávanie. V rámci vzdelávania sú obyvatelia informovaní o smerovaní, návrhoch alebo problémoch, ktorým miestna samospráva čelí, a tak získajú dostatok informácií na základné oboznámenie sa s návrhom alebo problémom.

Druhý stupeň predstavuje spätnú väzbu, ktorá je smerovaná od obyvateľov k orgánom miestnej samosprávy. V rámci spätnej väzby môžu obyvatelia prejsť svoju nespokojnosť s návrhom alebo navrhovaným riešením. Orgány miestnej samosprávy musia byť pripravené spracovať spätnú väzbu a ponúknuť uspokojivé riešenie.

Konzultovanie s občanmi predstavuje tretí stupeň občianskej participácie, ktorý nastáva ak vzdelávanie obyvateľov ani spätná väzba nezabezpečili novému návrhu miestnej

³⁵ CONNOR, D. A New Ladder of Citizen Participation. 1988.

³⁶ CONNOR, D. A New Ladder of Citizen Participation. 1988.

samosprávy dostatočnú podporu. V prípade konzultovania s obyvateľmi je pravdepodobné, že pôvodný návrh alebo riešenie problému bude pozmenené a budú zapracované ich pripomienky. Je pravdepodobné, že konzultovanie bude obsahovať niekoľko vývojových štádií, a to predstavenie možných alternatív, ich prerokovanie s obyvateľmi a nasledovné získanie podpory.

Spoločné plánovanie predstavuje štvrtý stupeň a je zamerané na spoluprácu s reprezentantmi, ktorých sa návrh orgánu miestnej samosprávy týka. Na tomto stupni občianskej participácie je dôležitá vzájomná spolupráca obyvateľov s orgánmi miestnej samosprávy. Spoločné plánovanie si vyžaduje tri základné stupne a to; informovanie obyvateľov, získanie spätnej väzby a vzájomnú spoluprácu obyvateľov a orgánov miestnej samosprávy.

Mediácia predstavuje piaty stupeň občianskej participácie, v rámci ktorej vzniká medzi dvomi rovnocennými stranami konflikt, ktorý je potrebné riešiť. Mediácia je vhodný spôsob riešenia sporov ak zúčastnené strany nie sú v časovej tiesni a majú záujem na vyriešení sporu. Pre mediáciu sú potrebné všetky vyššie uvedené elementy (rovnocenné postavenie strán, absencia časovej tiesne a záujem na riešení sporu). Ak jeden z uvedených elementov absentuje tak sa o mediáciu nejedná.

Riešenie sporov predstavuje siedmy stupeň občianskej participácie a využíva legislatívny rámec danej krajiny a právne postavenie strán, ktoré nedokážu nájsť spoločné riešenie. Riešenie sporov je časovo a finančne náročné, pretože využíva právne zastúpenie a vyžaduje si úhradu súdnych poplatkov. Riešenie sporov tak využíva riešenie sporov súdnou cestou a bez mediácie.³⁷

Rozhodovanie a prevencia predstavujú ôsmy a najvyšší stupeň občianskej participácie podľa Connora. Tento stupeň predstavuje prispôsobenie sa orgánu miestnej samosprávy potrebám prostredia, v ktorom pôsobí. Prevencia môže byť uskutočnená aktívnym zapájaním obyvateľov alebo prostredníctvom vládnych a mimovládnych organizácií prostredníctvom preventívneho informovania obyvateľov, konzultovania, vyzývania obyvateľov k iniciatíve a rešpektovanie ich vôle zo strany orgánov miestnej samosprávy.

Nástroje občianskej participácie podľa Desmonda Connora nevychádzajú z princípu jednej správnej cesty, ale snažia sa vychádzať z konkrétnej situácie. Medzi úrovňami občianskej participácie existuje závislosť, v ktorej vyšší stupeň nadväzuje na nižší stupeň. Ak je to

³⁷CONNOR, D. A New Ladder of Citizen Participation. 1988.

potrebné, môže byť aplikovaných niekoľko stupňov súčasne. Vzájomné konflikty medzi obyvateľmi a orgánmi miestnej samosprávy nemusia byť riešené len na verejnom zasadnutí, ale každý konflikt môže byť riešený iným spôsobom, napr. konzultovaním, mediáciou alebo riešením sporov súdnou cestou. Connor sa snaží využiť všetky dostupné nástroje právneho štátu a na rozdiel od Arnsteinovej nie je zameraný len na silnú pozíciu obyvateľov.

1.2.3 Nástroje občianskej participácie podľa Prettyovej

Participácia predstavuje podľa Prettyovej pojem, ktorý predpovedal zánik centrálného riadenia a akumuláciu moci v jednom alebo niekoľkých centrách. Prettyová poukazuje na dva dôležité prúdy v rámci nástrojov občianskej participácie. Prvý prúd je zameraný na zvýšenie relevantnosti formulovaných politík prostredníctvom informovania obyvateľov. Ak sú obyvatelia informovaní, môžu vyjadriť svoj súhlas a tým podporiť implementáciu chcených politík alebo naopak, môžu vyjadriť svoj nesúhlas a tým predísť implementácii nechcených politík. Druhý prúd odráža základné právo obyvateľov byť informovaní a podľa možnosti sa aktívne zapojiť. Cieľom druhého prúdu je vyvolať vzájomnú spoluprácu a mobilizáciu (empowerment). Prettyová tak považuje občiansku participáciu za kľúčový faktor úspechu a presadenia občianskych potrieb.³⁸

Tabuľka č.6: Nástroje občianskej participácie podľa Prettyovej

Mobilizácia	Rozhodujú občania prostredníctvom vlastnej iniciatívy tak, že spolupracujú s externými inštitúciami, ale kontrola a spôsob využitia zdrojov je v kompetencii občanov, a to za podpory orgánov verejnej správy a mimovládne organizácie
Interaktívna participácia	Občania spolupracujú na spoločných plánoch, analýzach za účelom posilnenia miestnych inštitúcií
Funkčná participácia	Participácia s externými agentúrami za účelom dosiahnutia stanovených cieľov a zníženia celkových nákladov
Participácia za materiálne stimuly	Občania spolupracujú za určitú protihodnotu - tovar, mzdu, alebo inú forma odmeny za vykonanú prácu

³⁸ PRETTY, J. Participatory Learning For Sustainable Agriculture. 1995.

Konzultovanie	Občania sa vyjadrujú ku kladeným otázkam za účelom lepšej analýzy problému. Konzultovanie nereprezentuje spolurozhodovanie občanov a ich podiel na moci
Pasívna participácia	Občania sú informovaní o rozhodnutiach a cieľoch bez možnosti spätnej väzby zo strany občanov
Manipulácia	Občania participujú prostredníctvom volieb do orgánov samosprávy. Kto nie je zvolený nemá podiel na moci

Zdroj: PRETTY, J. Participatory Learning For Sustainable Agriculture. 1995.

Podľa Brigstocke a Noorani³⁹ uprednostňuje Prettyová podobne ako Arnsteinová, (na rozdiel od Wilcoxa), aktívnu občiansku participáciu pred občianskou participáciou pasívnou. Hlavným nástrojom občianskej participácie je podľa Prettyovej občianska mobilizácia (community self-mobilization), ktorá je nezávislá od orgánov miestnej samosprávy. Brigstocke a Noorani považujú občiansku mobilizáciu za slabý nástroj občianskej participácie, pretože občianska mobilizácia bez spolupráce alebo prepojenia na orgány miestnej samosprávy nemusí byť pre dosiahnutie požadovaných zmien postačujúca, a to z dôvodu nedostatku zdrojov, vedomostí a právomoci obyvateľov.

Podľa Cornwala sú nástroje občianskej participácie zostavené Prettyovou a Arnsteinovou, zamerané na posilnenie právomocí obyvateľov na úkor právomocí orgánov miestnej samosprávy, ale napriek tomu sú medzi najvyššími stupňami zásadné rozdiely. Stupeň „kontroly občanov“ podľa Arnsteinovej zachádza ďalej ako stupeň „mobilizácie“ podľa Prettyovej. Podľa Prettyovej sa obyvatelia v mobilizácii môžu, ale nemusia pokúsiť o získanie právomoci rozhodovania a spôsobe využitia verejných zdrojov. To, či obyvatelia túto právomoc získajú, závisí od vôle orgánov miestnej samosprávy. Naopak podľa Arnsteinovej, je pre naplnenie najvyššieho stupňa občianskej participácie potrebná právomoc obyvateľov rozhodovať o spôsobe využitia verejných zdrojov, ktorá nesmie byť obyvateľom orgánmi miestnej samosprávy odobraná.⁴⁰

1.2.4 Nástroje občianskej participácie podľa OECD

Podľa Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD) je obyvateľ kľúčovým aktérom v zastupiteľskej forme demokracii, a preto je aktívne zapájanie obyvateľov do

³⁹ BRIGSTOCKE, J., NOORMANI, T. Literature Survey. 2012.

⁴⁰ CORNWAL, A. Unpacking “Participation”: models meanings and practices. 2008.

rozhodovacích procesov dôležité. Úroveň občianskej participácie je v krajinách OECD na vzostupe, ale v rámci krajín OECD existujú značné rozdiely. OECD poukazuje na tri základné stupne občianskej participácie, a to informovanie, konzultovanie a participáciu.⁴¹

Tabuľka č. 7: Nástroje občianskej participácie podľa OECD

Aktívna participácia	Vzťah založený na partnerstve vzájomnej spolupráci
Konzultovanie	Vzájomná výmena informácií medzi spravujúcim a spravovaným subjektom
Informovanie	Jednosmerný tok informácií smerom k občanom

Zdroj: OECD. Engaging Citizens in Policy-making: Information, Consultation and Public Participation. 2001.

Prvý a druhý stupeň občianskej participácie (informovanie a konzultovanie) dosahujú podľa OECD všetky krajiny OECD. Na prvom stupni informujú orgány miestnej samosprávy obyvateľov z vlastnej iniciatívy alebo na základe ich žiadosti. Informovanie prebieha prostredníctvom internetových stránok, audiovizuálnym prenosom alebo prostredníctvom tlače. Konzultovanie predstavuje stupeň občianskej participácie v ktorom orgány miestnej samosprávy informujú obyvateľov za účelom získania spätnej väzby. Preto si druhý stupeň občianskej participácie vyžaduje prijatie a spracovanie spätnej väzby orgánmi miestnej samosprávy. Konzultovanie, na rozdiel od informovania predstavuje dvojsmerný vzťah, v rámci ktorého získajú orgány miestnej samosprávy spätnú väzbu. Typickým príkladom konzultovania sú verejné vypočutia alebo vznášanie pripomienok do legislatívneho procesu.⁴²

V rámci aktívnej participácie, ktorá predstavuje podľa modelu OECD najvyššiu úroveň občianskej participácie, sa obyvatelia aktívne zapájajú do procesu formulovania verejnej politiky. Obyvatelia predkladajú orgánom miestnej samosprávy vlastné návrhy, ale implementácia a zodpovednosť za implementáciu návrhov zostávajú v plnej kompetencii orgánov miestnej samosprávy. To znamená, že v rámci nástrojov občianskej participácie podľa OECD sa obyvatelia nezúčastňujú na implementácii verejnej politiky a nenesú za jej (ne)úspech žiadnu zodpovednosť, a to ani na najvyššom stupni. Aktívna participácia tak

⁴¹ OECD. Engaging Citizens in Policy-making: Information, Consultation and Public Participation. 2001.

⁴² OECD. Engaging Citizens in Policy-making: Information, Consultation and Public Participation. 2001.

spolu s konzultovaním predstavujú dvojstranný vzťah medzi občanmi a orgánmi miestnej samosprávy, ktorý je založený na vzájomnej spolupráci.⁴³

1.2.5 Nástroje občianskej participácie podľa Wilcoxa

David Wilcox nadviazal na nástroje občianskej participácie Arnsteinovej tak, že zúžil a upravil jednotlivé stupne občianskej participácie podobne ako jeho predchodca Connor a odstránil jeden nedostatok nástrojov občianskej participácie podľa Arnsteinovej. Tým nedostatkom je absencia rôznych záujmových skupín, ktoré nástroje občianskej participácie podľa Arnsteinovej nezohľadňujú. Wilcox tak na rozdiel od Arnsteinovej integruje rôzne záujmové skupiny, ktoré sledujú rôzne ciele na rôznych stupňoch občianskej participácie.⁴⁴

Nástroje občianskej participácie sú podľa Wilcoxa založené na vzájomnej spolupráci a partnerstve medzi občianskym a verejným sektorom. Dôležitú úlohu v tomto partnerstve zohráva autorita reprezentovaná orgánom miestnej samosprávy.⁴⁵

Tabuľka č. 8: Nástroje občianskej participácie podľa Wilcoxa

Podpora nezávislých záujmov spoločnosti	Miestne skupiny sú podporované finančne, odborne a technicky, tvoria vlastné agendy v stanovených termínoch
Spoločné konanie	Heterogénne záujmové skupiny rozhodnú, čo je najlepšie a pokúsia sa rozhodnutie presadiť
Spoločné rozhodovanie	Organ miestnej samosprávy akceptuje pripomienky občanov a ponúka možnosť spolurozhodovania
Konzultovane	Organ miestnej samosprávy ponúka občanom určité možnosti a vypočuje si pripomienky občanov
Informovanie	Organ miestnej samosprávy informuje občanov o vlastných plánoch

Zdroj: WILCOX. D. The Guid To Effective Participation. 2003.

Podľa Wilcoxa predstavuje najnižšiu úroveň občianskej participácie stupeň informovania (tabuľka č. 9) obyvateľov, pretože to najmenej čo môžu orgány miestnej samosprávy

⁴³ OECD. Engaging Citizens in Policy-making: Information, Consultation and Public Participation. 2001.

⁴⁴ YUNG, E. CHAN, E. Problem issues of public participation in built-heritage conservation. 2011.

⁴⁵ BRIGSTOCKE, J., NOORMANI, T. Literature Survey. 2012.

v rámci občianskej participácie vykonať, je informovať občanov. Nižšiu možnú úroveň môže predstavovať len absolútna izolácia samosprávy bez akéhokoľvek kontaktu s obyvateľmi.⁴⁶

Konzultovanie predstavuje druhý stupeň občianskej participácie, v ktorej orgány miestnej samosprávy ponúknu sériu riešení aktuálnych problémov za účelom získania spätnej väzby. Spoločné rozhodovanie predstavuje tretí stupeň občianskej participácie, v ktorom obyvatelia odprezentujú vlastné návrhy a riešenia aktuálnych problémov a spoločne s orgánmi miestnej samosprávy hľadajú kompromisné riešenia.

Tabuľka č. 9: Východisková pozícia obyvateľov pri využití nástrojov občianskej participácie podľa Wilcoxa

Pozícia/ úroveň	Informovanie	Konzultovanie	Spoločné rozhodovanie	Spoločné konanie	Podpora záujmov
Charakteristický proces	Prezentácia	Komunikácia a spätná väzba	Konsenzus	Vytváranie spolupráca	Rozvoj spoločnosti
Charakteristické metódy	Médiá, Plagáty Videá	Rozhovory a mítingy	Workshopy, strategické plánovanie	Spolupráca organizácií	Rady, podpora, financovanie
Pozícia iniciátora	Toto sú naše plány	Existujú tieto možnosti, čo si myslíte?	Chceme vypracovať spoločné riešenia	Chceme spolupracovať pri implementácii	Pomôžeme vám dosiahnuť stanovené ciele
Prínos iniciátora	Slabé úsilie	Vyššia pravdepodobnosť robiť veci správne	Nové návrhy a záväzky od občanov	Nárast podporných zdrojov	Nárast miestnych kapacít a úbytok dopytu po službách
Problémy spojené s iniciovaním	Súhlasia občania s návrhom?	Sú predložené návrhy realistické?	Máme spoločné ciele a dôveru?	Ako rozdelíme úlohy a kontrolu?	Stretnú sa naše záujmy so záujmami iných?
Ako začať?	Jasná vízia a spoločný jazyk	Realistické riešenia a zodpovednosť	Ochota prijať a nasledovať nové výzvy	Ochota učiť sa novým spôsobom spolupráce	Záväzok kontinuálnej podpory

Zdroj: WILCOX. D. The Guid To Effective Participation. 2003.

⁴⁶ WILCOX. D. The Guid To Effective Participation. 2003.

Spoločné konanie predstavuje štvrtý stupeň v ktorom sa obyvatelia nepodieľajú len na formulovaní verejnej politiky, ale aj na jej implementovaní. Podpora nezávislých záujmov spoločnosti predstavuje najvyšší piaty stupeň občianskej participácie, v rámci ktorého orgány miestnej samosprávy vyčlenia zdroje určené na implementáciu rozhodnutí, ktoré obyvatelia iniciovali, autorizovali a implementovali.

Nástroje občianskej participácie podľa Wilcoxa, na rozdiel od Arnsteinovej, umožňujú identifikovať východiskovú pozíciu obyvateľov prostredníctvom procesu, metódy, pozície iniciátora, prínosu iniciátora a problémov spojených s iniciovaním.

1.2.6 Nástroje občianskej participácie podľa Medzinárodného združenia pre občiansku participáciu (IAP2)

Medzinárodné združenie pre občiansku participáciu (IAP2) predstavuje združenie osôb, ktorých cieľom je zvyšovať úroveň občianskej participácie. IAP2 vychádza zo šiestich základných pravidiel občianskej participácie a to;

- ❖ tí, ktorí sú ovplyvnení prijímanými rozhodnutiami miestnej samosprávy, majú právo na prijímaných rozhodnutiach participovať,
- ❖ účasť obyvateľov na prijímaných rozhodnutiach je predpokladom, že rozhodnutia prijímané orgánmi miestnej samosprávy budú odrážať potreby obyvateľov,
- ❖ účasť obyvateľov podporuje prijímanie správnych a dlhodobu udržateľných rozhodnutí, ktoré ovplyvňujú aj postavenie orgánov miestnej samosprávy,
- ❖ do verejnej participácie sa zapájajú najviac dotknuté skupiny obyvateľov,
- ❖ verejná participácia umožňuje obyvateľom získať osobitné a aktuálne informácie,
- ❖ občianska participácia umožňuje obyvateľom vyhodnotiť do akej miery ovplyvnili prijímané rozhodnutia.⁴⁷

IAP2 vytvorilo vlastný prehľad nástrojov občianskej participácie, ktoré rozdelili do piatich stupňov. Tieto nástroje sú kombináciou nástrojov občianskej participácie vyššie uvedených autorov a preto budeme v aplikačnej časti našej práce vychádzať práve z nástrojov vytvorených IAP2. IAP2 definuje občiansku participáciu ako zapájanie tých aktérov, ktorí sú ovplyvnení rozhodnutiami prijímanými v rozhodovacích procesoch miestnej samosprávy. Občianska participácia podporuje prijímanie dlhodobu udržateľných rozhodnutí, sprostredkúva obyvateľom informácie a podporuje obyvateľov v zapájaní sa do rozhodovacích procesov zmysluplným spôsobom. Prostredníctvom občianskej participácie

⁴⁷IAP2. Core Values for the Practice of Public Participation. 2010.

sú obyvatelia informovaní ako ich vstup ovplyvňuje prijímané rozhodnutia. Nástroje občianskej participácie podľa IAP2 predstavujú verejné zhromaždenia, organizované rozhovory, workshopy, organizovanie občianskych komisií alebo rozhodovanie prostredníctvom priameho hlasovania.⁴⁸

Tabuľka č. 10: Nástroje občianskej participácie podľa medzinárodného združenia pre občiansku participáciu (IAP2)

Stupeň občianskej participácie	Postavenie občana	Nástroje
Aktívne rozhodovanie občanov (A)	Finálne rozhodnutie pri riešení problémov prijímajú občania	Občianske poroty, hlasovacie lístky, delegovanie moci
Spolupráca (B)	Občan priamo participuje na riešení aktuálnych problémov ako rovnocenný subjekt. Rozhodnutia sú prijímané konsenzom.	Spolupráca na projektoch, spolupráca s občianskymi združeniami
Zapájanie (C)	Zapájanie občanov do riešenia aktuálnych problémov	Workshopy
Konzultovanie (D)	Občan má možnosť adresovať pripomienky v podobe spätnej väzby	Verejné zhromaždenia, verejné pripomienky, rozhovory
Informovanie (E)	Sprostredkovanie informácií občanom	Internetové stránky, informačné letáky, TV

Zdroj: MEDZINÁRODNÉ ZDRUŽENIE PRE OBČIAISKU PARTICIPÁCIU. 2007.

Nástroje občianskej participácie podľa IAP2 dosahujú 5 stupňov. Prvý stupeň predstavuje informovanie. Informovanie sa podľa IAP2 ničím nelíši od informovania v iných, vyššie uvedených nástrojoch občianskej participácie. Jedná sa o jednostranný tok informácií smerujúci smerom zhora nadol (top down), od orgánov miestnej samosprávy smerom k obyvateľom, prostredníctvom TV, informačných letákov, dennej tlače alebo iných informačných kanálov. Konzultovanie predstavuje podobne ako pri vyššie uvedených nástrojoch, vzájomnú výmenu informácií medzi orgánmi miestnej samosprávy a obyvateľmi. Orgány miestnej samosprávy nie sú návrhmi obyvateľov viazané a verejné zhromaždenia, na ktorých môžu byť obyvatelia vypočutí, sa konajú nepravidelne.

⁴⁸ MEDZINÁRODNÉ ZDRUŽENIE PRE OBČIAISKU PARTICIPÁCIU. *Good public participation results in better decisions*. 2013.

Tretí stupeň občianskej participácie predstavuje zapájanie obyvateľov do procesu formulácie verejnej politiky prostredníctvom workshopov. Implementácia riešenia problému zostáva v kompetencii orgánov miestnej samosprávy. Spolupráca predstavuje štvrtý stupeň v rámci ktorého sa obyvatelia podieľajú na riešení problémov spolu s orgánmi miestnej samosprávy, za účelom dospieť ku konsenzuálnemu riešeniu, ktoré bude implementované.

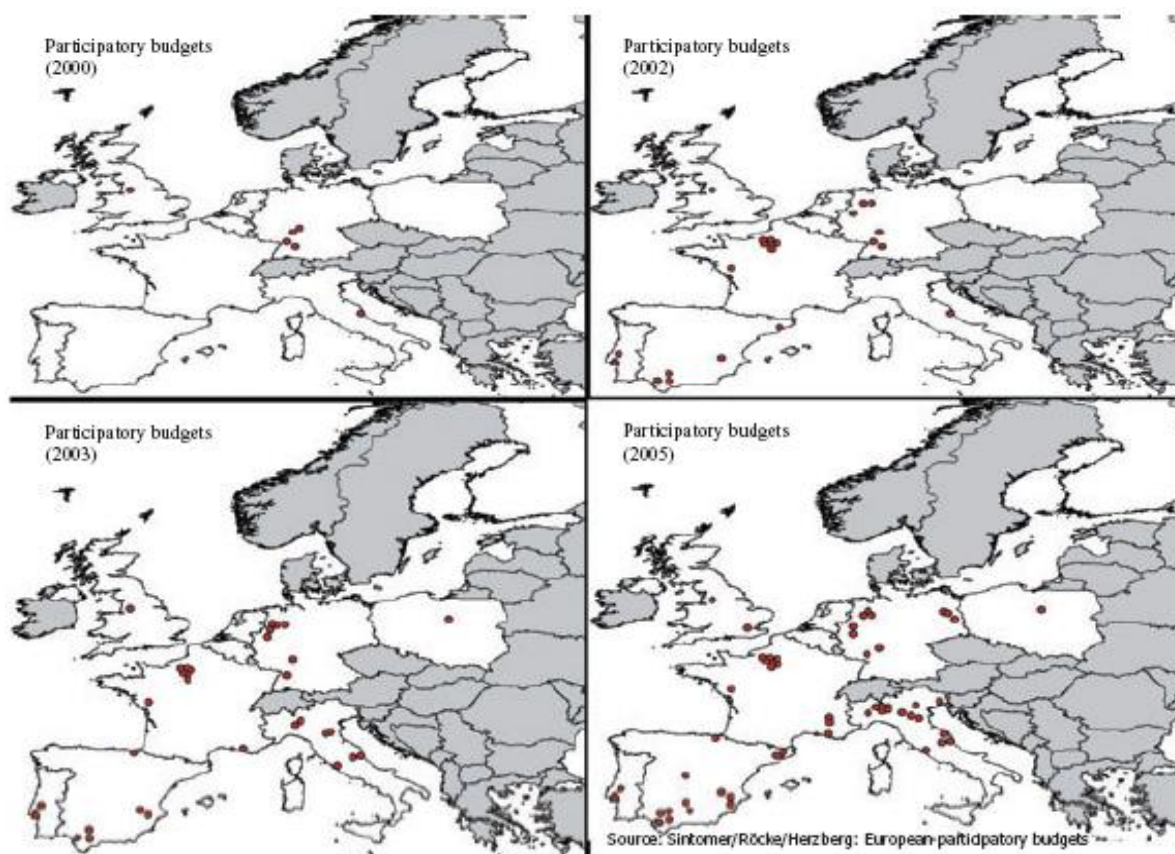
Najvyšší piaty stupeň občianskej participácie predstavuje aktívne rozhodovanie obyvateľov, v rámci ktorého prechádza formulácia a autorizácia verejnej politiky z orgánov miestnej samosprávy na obyvateľov. Obyvatelia rozhodujú hlasovaním alebo prostredníctvom porôt, ktoré môžu byť stále alebo dočasné. To znamená, že obyvatelia majú právomoc rozhodovať o spôsobe využitia verejných zdrojov.

1.3 Participatívny rozpočet ako osobitný nástroj občianskej participácie vo svete

Jedným z osobitných nástrojov občianskej participácie je participatívny rozpočet, ktorého hlavným cieľom je alokovať verejné zdroje tak, aby odrážali skutočné potreby obyvateľov. Vývoj participatívneho rozpočtu môžeme rozdeliť do troch štádií. Prvé štádium predstavuje vznik modelu Porto Alegre v rokoch 1989 až 1997 v ktorom sa model rozšíril z mesta Porto Alegre do ďalších miest Južnej Ameriky ako napr. Santo Andre v Brazílii alebo Montevideo v Uruguaji. Druhé štádium v rokoch 1997 až 2000, bol participatívny rozpočet postupne implementovaný v ďalších 130 samosprávach v rámci Južnej Ameriky. V treťom štádiu po roku 2000 bol participatívny rozpočet postupne implementovaný európskymi samosprávami v Španielsku, Taliansku, Francúzku, Nemecku, Veľkej Británii, škandinávskych krajinách a krajinách východnej Európy, ako napr. Poľsko⁴⁹.

⁴⁹ MARKOWSKA, E. Participatory Budgeting as a Stimulant for the Development. 2013.

Mapa č. 1: Expanzia participatívneho rozpočtu v Európe v rokoch 2000 až 2005

Zdroj: SINTOMER at all. 2005 IN: SITOMER, Y., HERZBERG, C., ROCKE, A. Participatory Budgeting in Europe. 2008, s. 165.

Prvé mesto, ktoré prišlo s myšlienkou participatívneho rozpočtu bolo brazílske mesto Porto Alegre v deväťdesiatych rokoch dvadsiateho storočia. Brazília bola v danom období krajina s vysokou mierou korupcie a kriminality, v ktorej si volení aktéri kupovali hlasy voličov. Problémom mesta bola rovnako slabá vzdelanostná štruktúra obyvateľov a záujem o veci verejné. Po víťazstve Labour Party vo voľbách v roku 1988 a stáleho dopytu obyvateľov Porto Alegre po výraznej zmene, navrhla novozvolená vláda participatívny rozpočet ako osobitná nástroj proti korupcii a kriminalite,⁵⁰ ktorý umožnil participáciu obyvateľov pri prerozdeľovaní mestského rozpočtu⁵¹ prostredníctvom deliberácie.⁵²

Pôvodný participatívny rozpočet Potro Alegre bol postavený na troch základných princípoch. Prvý princíp predstavoval zvýšenie úrovne občianskej participácie. Mesto tak bolo rozdelené na 16 mestských častí (podobe ako dnes mesto Bratislava alebo Košice). V každej časti bola občanmi mesta zvolená komisia, ktorá mala určiť priorityestskej časti. Druhý princíp predstavoval vytvorenie vzorca, prostredníctvom ktorého boli

⁵⁰ SITOMER, Y., HERZBERG, C., ROCKE, A. Participatory Budgeting in Europe. 2008.

⁵¹ GOODIN, R. How Can Deliberative Democracy Get a Gripp. 2012.

⁵² PLICHTOVÁ, J. Občianska deliberatívna demokracia a podpora jej cieľov na Slovensku. 2010.

finančné prostriedky prerozdelené. Vzorec odrážal priority každej zo 16-tich mestských častí. To znamená, že v jednej mestskej časti bolo prioritou zdravotníctvo, v inej školstvo alebo doprava. Tretím princípom bola spolupráca komisií mestských častí s predstaviteľmi mesta, to znamená, že volení aktéri neboli nahradení priamou formou demokracie. Táto spolupráca bola zabezpečená pravidelnými rokovaniami, ktoré sa konali 2x týždenne. Komisie boli školené občianskymi združeniami a ich hlavným cieľom bolo predkladať riešenia a dozerat' na ich implementáciu.⁵³

Participatívny rozpočet bol od roku 1988 prenesený do Európy a implementovaný v stovkách samospráv. Vzhľadom na odlišné sociálne, politické, ekonomické a kultúrne prostredie bol modifikovaný tak, aby čo najlepšie odrážal potreby obyvateľov. Tak vzniklo niekoľko modelov participatívneho rozpočtu, ale každý model vychádza z piatich princípov. Prvým princípom je spôsob rozhodovania o využití obmedzených verejných zdrojov, ktorých využitie musí byť prediskutované s občanmi. Podľa druhého princípu musí byť do rozhodovania zapojená miestna samospráva, ktorá má decentralizovanú moc a právo rozhodovať o spôsobe využitia miestnych finančných prostriedkov. Úroveň občianskej participácie musí podľa modelov občianskej participácie dosahovať minimálne takú úroveň, v ktorej samospráva akceptuje pripomienky obyvateľov mesta. Tretí princíp predstavuje opakované stretnutia obyvateľov mesta s volenými aktérmi, v rámci ktorých obyvatelia rozhodnú o využití určitej časti finančných prostriedkov miestnej samosprávy. To znamená, že jednorazové alebo nepravidelné referendum o spôsobe využitia finančných prostriedkov nespĺňa kritérium participatívneho rozpočtu.

Štvrtým princípom participatívneho rozpočtu je spôsob rozhodovania, ktorý musí zohľadniť požiadavky predkladané obyvateľmi mesta (deliberácia). To znamená, že jednostranné prednesenie návrhov zvolenými aktérmi, za účasti obyvateľov mesta na verejnom zhromaždení nespĺňa štvrtý princíp. Posledným, piatym princípom je existencia zodpovednej osoby, ktorá zaručí implementáciu prijatých rozhodnutí. Participatívny rozpočet musí spĺňať všetkých päť vyššie uvedených princípov kumulatívne, inak sa o participatívny rozpočet nejedná.⁵⁴

V Európe je v súčasnosti implementovaných niekoľko modelov participatívneho rozpočtu. Ako prvý a druhý model uvádzame Európsky model Porto Alegre (Porto Alegre Adapted for Europe) a model organizovaných skupín (Participation of Organized Interest Model).

⁵³ SITOMER, Y., HERZBERG, C., ROCKE, A. Participatory Budgeting in Europe. 2008.

⁵⁴ SITOMER, Y., HERZBERG, C., ROCKE, A. Participatory Budgeting in Europe. 2008.

Európsky model Porto Alegre je implementovaný napr. v meste Cordoba v Španielku. Pre Európsky model Porto Alegre je typická osobná účasť obyvateľov na deliberácii, zatiaľ čo v iných modeloch reprezentujú vôľu občanov neziskové organizácie alebo občianske združenia. Rozdiel medzi brazílskym a európskym modelom Porto Alegre je rovnako v spôsobe rozhodovania o využití finančných prostriedkov. Európsky model Porto Alegre je závislý na participácii občanov v procese formulácie rozpočtu, ktorý predstavuje záväzný dokument na určité rozpočtové obdobie. Naopak, originálny, brazílsky model Porto Alegre prerozdeľuje finančné prostriedky prostredníctvom vopred stanovených vzorcov, ktoré odrážajú potrebu mestskej časti v oblasti zdravotníctva, školstva, infraštruktúry atď.⁵⁵

Druhý model - model organizovaných skupín (Participation of Organized Interest Model) nevychádza z priamej spolupráce s obyvateľmi, ale zo spolupráce so záujmovými skupinami, a to s občianskymi združeniami a mimovládnyimi organizáciami. Problémom modelu organizovaných skupín môže byť ignorovanie požiadaviek obyvateľov v danej komunite a sledovanie vlastných skupinových záujmov.⁵⁶

Tretím a štvrtým modelom sú model komunitného financovania na miestnej úrovni (Community Funds at Local and City Level model) a model verejno-súkromných rokovaní (The Public Private Negotiation Table Model). Modely sú aplikované v rámci Veľkej Británie v meste Bradford a na východe Európy v poľskom meste Plock. Charakteristickou črtou oboch modelov je skutočnosť, že finančné prostriedky využité na riešenie miestnych problémov nepochádzajú z rozpočtu samosprávy alebo pochádzajú z rozpočtu samosprávy len čiastočne. To znamená, že finálne slovo pri realizácii projektov nemajú obyvatelia alebo volení aktéri samosprávy, ale finanční donori. Model komunitného financovania na miestnej úrovni vychádza zo spolupráce obyvateľov a aktérov miestnej samosprávy. Na druhej strane, model verejno-súkromných rokovaní, vychádza zo spolupráce verejného a súkromného sektora. Súkromný sektor má v tomto modeli postavenie finančného donora, a preto získava postavenie aktéra, ktorý má právo participovať a rozhodovať vo veci.⁵⁷

Poľské mestá aktuálne (rok 2014) venujú implementovaniu participatívneho rozpočtu viac pozornosti a investujú väčší objem peňazí ako slovenské mestá. Napríklad poľské mesto

⁵⁵ SITOMER, Y., HERZBERG, C., ROCKE, A. Participatory Budgeting in Europe. 2008.

⁵⁶ SITOMER, Y., HERZBERG, C., ROCKE, A. Participatory Budgeting in Europe. 2008.

⁵⁷ SITOMER, Y., HERZBERG, C., ROCKE, A. Participatory Budgeting in Europe. 2008.

Radom, ktoré má viac ako 200 000 obyvateľov a v ktorom sme uskutočnili v mesiacoch júl až september 2014 výskum zameraný na participatívny rozpočet. Mesto Radom implementovalo participatívny rozpočet na návrh primátora mesta Andreja Koštowniaka. Suma, ktorá je každoročne v rámci participatívneho rozpočtu prerozdelená dosahuje 4,5 milióna zlotých, z celkového objemu 800 miliónov zlotých. To je v prepočte 1,12 milióna eur pre participatívny rozpočet. Uvedená suma sa každoročne navyšuje v závislosti od vyčerpania finančných prostriedkov, respektíve záujmu obyvateľov mesta o participáciu. V podmienkach Slovenskej republiky sa pohybuje prerozdelená suma od 4 500 eur do 25 000 eur. To je v porovnaní s mestom Radom značný nepomer.

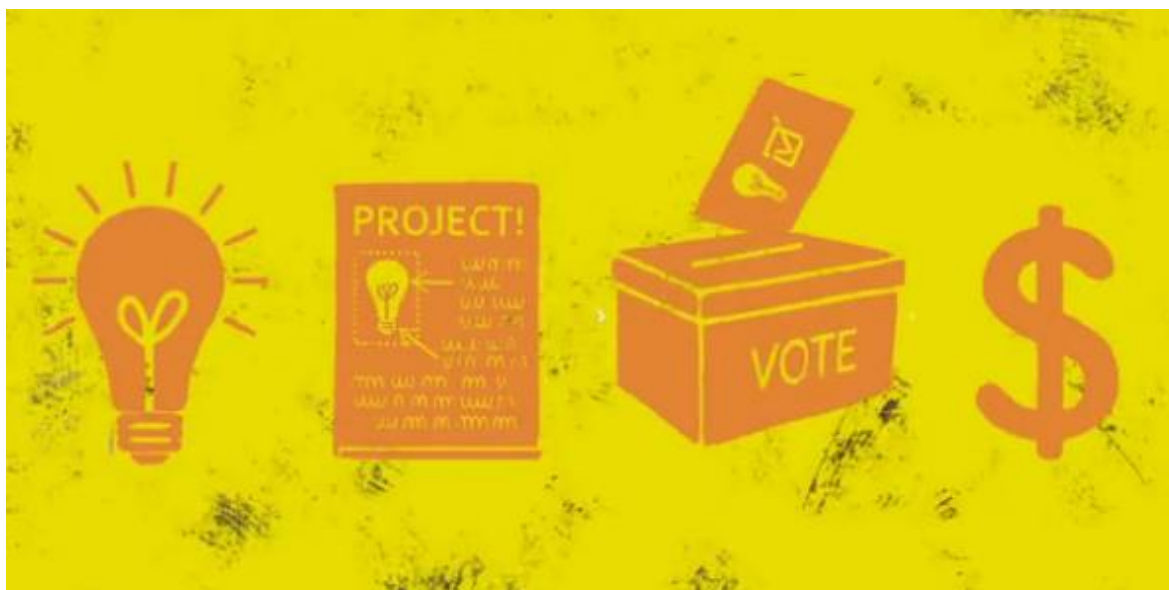
Piatym a šiestym modelom sú model blízkej participácie (Proximity Participation Model) a model prekonzultovania verejných financií (Consultation on Public Finances Model). Model blízkej participácie je typický pre Francúzsko, zatiaľ čo model prekonzultovania verejných financií pre Nemecko. Oba modely sú typické oslabenou pozíciou obyvateľov v procese formulácie verejnej politiky, pretože finálne rozhodnutie zostáva na orgánoch samosprávy. V oboch modeloch je aplikovaný princíp rozhodovania spôsobom top down. To znamená, že obyvateľ mesta je v rozhodovacom procese poslucháčom, ktorý môže vzniesť námietky, ale ich zapracovanie je v kompetencii orgánov samosprávy. Aktéri, ktorí reprezentujú záujmy komunity nie sú volení obyvateľmi mesta, ale sú vyberaní zo zoznamu voličov a prizývaní na rokovanie orgánov miestnej samosprávy. Uvedený model implementuje napr. mesto Hilden v Nemecku.⁵⁸

Posledný – šiesty model prekonzultovania verejných financií, môžeme rozdeliť do dvoch kategórií. V prvej sú obyvatelia prostredníctvom médií informovaní o spôsobe vynaloženia verejných financií, napr. na údržbu zelene, bazénov, cestnej komunikácie. Ak obyvatelia nie sú s prerozdelením miestnych financií spokojní, môžu vzniesť námietky na verejnom zasadnutí. Druhá kategória modelu prekonzultovania verejných financií je zameraná na vyrovnaný miestny rozpočet. Ak vykazuje miestny rozpočet schodok, sú prizvaní obyvatelia mesta, ktorí môžu na verejnom zasadnutí navrhnúť úsporné opatrenia.⁵⁹

⁵⁸ SITOMER, Y., HERZBERG, C., ROCKE, A. Participatory Budgeting in Europe. 2008.

⁵⁹ SITOMER, Y., HERZBERG, C., ROCKE, A. Participatory Budgeting in Europe. 2008.

Schéma č. 3: Spôsob prijímania rozhodnutí v participatívnom rozpočte

Zdroj: Knight News Challenge. Participation Lab: Developing new engagement tools for transformative democratic participation.

Schéma 3 zobrazuje proces navrhovania, predkladania, prijímania a financovania projektov v rámci participatívneho rozpočtu. Prvé štádium predstavuje brainstorming v rámci ktorého členovia komunity zvažujú, aké projekty by chceli zrealizovať. Druhé štádium predstavuje vytvorenie zoznamu projektov a ich charakteristiku. Tretie štádium predstavuje hlasovanie komunity o projektoch, ktoré prešli prvým a druhým štádiom. Posledné - štvrté štádium predstavuje financovanie projektov, ktoré získali od obyvateľov (alebo od iných aktérov, v závislosti od modelu participatívneho rozpočtu) najvyšší počet bodov. Uvedené štyri štádia predstavujú proces prijímania rozhodnutí v rámci participatívneho rozpočtu.

1.3.1 Participatívny rozpočet ako osobitný nástroj občianskej participácie v Slovenskej republike

V Slovenskej republike implementujú participatívny rozpočet mestá Banská Bystrica, Bratislava Nové Mesto a Ružomberok.⁶⁰ Mestá Bratislava spolu s Ružomberkom boli prvými mestami, ktoré začali v roku 2011 s implementáciou participatívneho rozpočtu. Bratislavské mestské zastupiteľstvo vyčlenilo 1% ročného rozpočtu, ale podľa občianskeho združenia Utópia bol participatívny rozpočet v roku 2014 na Bratislavskom magistráte zmrazený. Napriek tomu považuje Magistrát hlavného mesta zapojenie občanov do procesu formulácie verejnej politiky za dôležitý a tvrdí, že „*úloha občanov nekončí účasťou na voľbách raz za štyri roky [a] participatívny rozpočet im [obyvateľom]*

⁶⁰PARTICIPATORY BUDGETING. 2014.

*umožňuje priamo sa zapojiť do procesu rozhodovania o prioritách týkajúcich sa ich mesta, či mestskej štvrte*⁶¹.

Podľa Magistrátu hlavného mesta predstavuje participatívny rozpočet nástroj občianskej participácie, ktorý:

- ❖ posilňuje vzájomný vzťah medzi obyvateľmi a reprezentantmi mesta,
- ❖ umožňuje obyvateľom priamu participáciu na rozhodovaní, a tým posilňuje ich záujem o veci verejné,
- ❖ využíva vyhradené finančné prostriedky na realizáciu projektov, ktoré považujú za prioritné obyvatelia mesta,
- ❖ obnovuje sociálne služby po ktorých existuje dopyt a ktoré nie sú poskytované inými aktérmi,
- ❖ zvyšuje úroveň transparentnosti pri rozhodovaní o spôsobe využitia verejných finančných prostriedkov.⁶²

Participatívny rozpočet je v prostrední Slovenskej republiky nový nástroj, ktorý implementovalo aj mesto Banská Bystrica, ktorý schválila Štatút participatívneho rozpočtu uznesením č. 1149/2013 mestského zastupiteľstva zo dňa 10.12.2013 a ktorý nadobudol účinnosť 1.1. 2014. Štatút upravuje pojem, predmet a obsah uznesenia. Pod participatívnym rozpočtom mesto rozumie „...*právne záväzný výstup rozpočtovej politiky mesta Banská Bystrica, ktorý je výsledkom angažovania sa občanov pri prerozdelení časti verejných zdrojov mesta Banská Bystrica*“. Štatút participatívneho rozpočtu mesta následne upravuje procesný postup a vymedzenie pojmov, ale neobsahuje zmienku o finančnej čiastke, ktorá je v rámci participatívneho rozpočtu vyčlenená.⁶³

Naopak, mesto Ružomberok vyčlenilo na rok 2014 finančnú čiastku 4 500 eur, o ktorej prerozdelení rozhodnú členovia občianskeho združenia. Mesto Ružomberok považuje za výhodu participatívneho rozpočtu najmä jeho flexibilitu, pretože každé mesto ho môže nastaviť podľa vlastnej potreby.⁶⁴

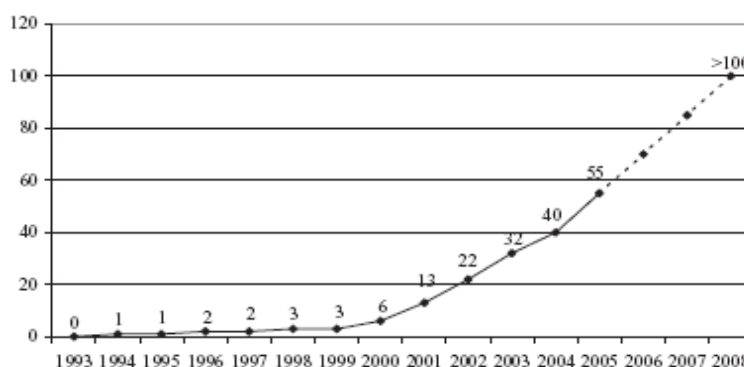
⁶¹ PARTICIPATÍVNY ROZPOČET PRE BRATISLAVU. 2014.

⁶² PARTICIPATÍVNY ROZPOČET PRE BRATISLAVU. 2014.

⁶³ ŠTATÚT PARTICIPATÍVNEHO ROZPOČTU BANSKÁ BYSTRICA. 2013, s. 2.

⁶⁴ RUŽOMBEROK. 2014.

Obrázok 1. Trend implementácie participatívneho rozpočtu európskymi mestami

Zdroj: SITOMER, Y., HERZBERG, C., ROCKE, A. Participatory Budgeting in Europe. 2008, s. 169.

Predpokladáme, že trend participatívneho rozpočtu v Slovenskej republike bude kopírovať trend Európy a počet samospráv, ktoré ho implementujú bude narastať. Participatívny rozpočet predstavuje v rámci Slovenskej republiky nový osobitný nástroj občianskej participácie, s ktorým sa obyvatelia a orgány miestnej samosprávy v súčasnosti oboznamujú.

1.3.2 Faktory ovplyvňujúce stupeň občianskej participácie

V našej práci skúmame faktory, ktoré ovplyvňujú stupeň občianskej participácie. Faktory, ktoré viedli k implementovaniu participatívneho rozpočtu v meste Porto Alegre boli najmä korupcia, kriminalita, vysoká miera nezamestnanosti, nízky záujem obyvateľov o účasť vo voľbách a úplatnosť voličov.⁶⁵ Uvedené faktory viedli k implementovaniu participatívneho rozpočtu v snahe naštartovať občiansku participáciu a následne odstrániť vyššie uvedené, pre spoločnosť nežiaduce, faktory.

Galston⁶⁶ tvrdí, že úroveň dosiahnutého politického vzdelania ovplyvňuje prijatie demokratických princípov a postojov voči konkrétnym otázkam a posilňuje tendenciu obyvateľov politicky participovať. Podľa prípadovej štúdie Mikovej, Mihalíka a Rapošovej⁶⁷, ktorá bola realizovaná v meste Štúrovo, viedlo zapájanie mládeže a obyvateľov do občianskej participácie k poklesu konzumácii alkoholu mladistvými, užívaniu drog a výtržností, pretože najmä mladí obyvatelia trávili svoj čas v Mládežníckom klube. Autori prípadovej štúdie si položili otázku; Čo získa samospráva posilňovaním občianskej participácie? Odpoveďou bolo;

⁶⁵ SITOMER, Y., HERZBERG, C., ROCKE, A. Participatory Budgeting in Europe. 2008.

⁶⁶ GALSTON, W. Political Knowledge, Political Engagemnt and Civic Education. 2001.

⁶⁷ MIKOVÁ, K., MIHALÍK, J., RAPOŠOVÁ, L. Mládežnícka participácia na Slovensku. 2005

„Aktívnych mladých ľudí, ktorí vedia prevziať zodpovednosť, ak majú príležitosť. Klub, v ktorom mladí ľudia trávia voľný čas zmysluplnými aktivitami a nerobia veci, ktoré by nemali (ako pitie alkoholu, užívanie drog, výtržnosti).“⁶⁸ Podľa stratégie prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti v Slovenskej republike na roky 2012 až 2015, povedie k zníženiu kriminality cieľavedomé pôsobenie „štátu, vládnych organizácii, cirkví, občianskych združení, podnikateľských subjektov a vzdelávacích inštitúcií“.⁶⁹

Podobne, ako vyššie uvedení autori, aj Wollebaek a Selle⁷⁰ skúmali vplyv účasti občanov v záujmových združeníach na rozvoj sociálneho kapitálu. Uvedení autori vychádzali z teórie Putnama, podľa ktorej existuje vzájomný vzťah medzi aktívnou občianskou participáciou a dôveryhodnosťou obyvateľov, ktorí aktívne participujú. Autori prostredníctvom regresnej analýzy skúmali závislosť medzi intenzitou participácie a ich dôveryhodnosťou. Dáta, ktoré analyzovali, získali prostredníctvom dotazníkového prieskumu.

Závery výskumu nepotvrdili teóriu na ktorej si Putnam zakladal, (tabuľka z výskumu je obsiahnutá v prílohe č.10), že osoby, ktoré aktívne participujú v záujmových združeníach majú vyšší spoločenský status. Wollebaek a Selle⁷¹ dospeli k záveru, že pre určenie spoločenského statusu by boli vhodnými indikátormi dosiahnuté vzdelanie a zamestnanie. Vyššie uvedené skutočnosti poukazujú na vzájomný vzťah medzi stupňom občianskej participácie, vzdelanostnou štruktúrou obyvateľstva, úrovňou kriminality a zamestnanosťou.

⁶⁸ MIKOVÁ, K., MIHALÍK, J., RAPOŠOVÁ, L. Mládežnícka participácia na Slovensku. 2005, s. 24.

⁶⁹ Stratégia prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti v Slovenskej republike na roky 2012 – 2015. s. 3.

⁷⁰ WOLLEBAEK, D a SELLE, P. Does Participation in Voluntary Association Contribute To Social Capital? The Impact of Intesity, Scope, and Type. 2002.

⁷¹ WOLLEBAEK, D a SELLE, P. Does Participation in Voluntary Association Contribute To Social Capital? The Impact of Intesity, Scope, and Type. 2002. s. 55.

2. CIEĽ PRÁCE

Práca je zameraná na nástroje občianskej participácie a participatívny rozpočet, ktoré umožňujú obyvateľom 138 slovenských miest prístup k informáciám a rozhodovaniu o smerovaní miestnej samosprávy. Tento výskum považujeme za dôležitý najmä preto, že miestna samospráva nie je povinná občanom umožniť sústavnú spoluprácu na rozhodovaní o smerovaní samosprávy. Miestna samospráva funguje na princípe zastupiteľskej demokracie, v ktorej má vlastné – občanmi volené orgány, ktorými sú mestské zastupiteľstvo a primátor mesta. To znamená, že o smerovaní samosprávy rozhoduje primátor, ktorý predstavuje zložku výkonnej moci a mestské zastupiteľstvo, ktoré predstavuje zložku zákonodarnej moci. Kontrolným orgánom hospodárenia miestnej samosprávy je hlavný kontrolór, volený nadpolovičnou väčšinou všetkých poslancov mestského zastupiteľstva. Orgánom kontroly zákonnosti je okresný prokurátor, ktorý môže konať z vlastnej iniciatívy alebo na podnet.

Cieľom práce je zhodnotiť implementáciu modelu governance a nástrojov občianskej participácie, ktoré miestna samospráva implementuje v 110 slovenských mestách. Použitím viacerých postupov a nástrojov poukážme na súčasný stav a špecifikujeme úroveň a bariéry občianskej participácie, ktorých akceptácia a riešenie sú predpokladom posilnenia pravidelnej spolupráce medzi orgánmi miestnej samosprávy a občanmi. Občania strácajú záujem aktívne participovať v prostredí miestnej samosprávy. Preto považujeme za dôležité identifikovať stupne priamej občianskej participácie a faktory, ktoré stupeň občianskej participácie v miestnej samospráve ovplyvňujú a na základe ich vzájomného vzťahu navrhnúť odporúčania.

Popri hlavnom ciele sme stanovili dva pod-ciele, ktoré sú:

- ❖ Zhodnotiť vzájomnú závislosť medzi nameraným stupňom občianskej participácie v 110 skúmaných mestách a faktormi, ktoré ovplyvňujú sociálny kapitál,
- ❖ Identifikovať modely participatívnych rozpočtov implementované v mestách SR a zhodnotiť spôsob ich financovania a postavenie obyvateľov v týchto modeloch.

Pre naplnenie hlavného vedeckého cieľa si kladieme otázku;

Ktorý stupeň občianskej participácie dosahuje 110 slovenských miest rozdelených do siedmich veľkostných kategórií podľa nástrojov občianskej participácie, sformulovaných medzinárodným združením pre občiansku participáciu (IAP2)?

Pre naplnenie prvého pod-cieľa zhodnotíme závislosť medzi nameraným stupňom občianskej participácie v 110 skúmaných mestách a faktormi, ktoré podľa Galstona,⁷² prípadovej štúdie Mikovej, Mihalíka a Rapošovej⁷³ alebo Wollebaeka a Selleho⁷⁴ vplývajú na sociálny kapitál miestnej samosprávy. Zameriame sa na vzájomný vzťah medzi stupňom občianskej participácie a úrovňou kriminality, nezamestnanosťou, dosiahnutým vzdelaním a účasťou voličov vo voľbách do miestnej samosprávy. Prostredníctvom vzájomnej závislosti medzi stupňom občianskej participácie a uvedenými faktormi zistíme, či má rastúca aktívna občianka participácia vplyv na pokles kriminality, nezamestnanosti alebo podporuje účasť voličov vo voľbách do miestnej samosprávy (pasívnu občiansku participáciu) alebo, či pozitívne vplýva na výšku dosiahnutého vzdelania. Pre naplnenie vyššie uvedeného pod-cieľa si kladieme výskumnú pod-otázku;

Aký je vzájomný vzťah medzi stupňom občianskej participácie, účasťou voličov vo voľbách do miestnej samosprávy, vzdelanosťou štruktúrou obyvateľstva, počtom spáchaných trestných činov a počtom uchádzačov o zamestnanie?

Pre naplnenie druhého pod-cieľa identifikujeme modely participatívnych rozpočtov, ktoré implementujú tri slovenské mestá; Banská Bystrica, mestská časť Bratislava Nové Mesto a Ružomberok. Pri analýze modelov participatívnych rozpočtov sa zameriame na dva indikátory. Tým prvým je „postavenie obyvateľov v participatívnom rozpočte“ a druhým indikátorom je „spôsob financovania participatívneho rozpočtu“. Sledovaním uvedených indikátorov zistíme, či môžu obyvatelia v rámci implementovaného modelu participatívneho rozpočtu predkladať návrhy projektov, ktoré chcú zrealizovať priamo alebo prostredníctvom občianskych združení. Zistíme, či môžu obyvatelia mesta rozhodovať o spôsobe, ktorým sa rozhodne o výbere projektu, ktorý bude realizovaný. Zistíme, z akých zdrojov je participatívny rozpočet financovaný (z mestských, z príspevkov obyvateľov mesta alebo súkromného sektora) a do akej miery ovplyvňuje pôvodca finančných prostriedkov výber projektov, ktoré budú v rámci participatívneho rozpočtu realizované.

Na základe zhodnotenia uvedených indikátorov určíme, ktorý model participatívneho rozpočtu implementujú tri vybrané slovenské mestá (Banská Bystrica, mestská časť Bratislava Nové Mesto a Ružomberok). Stupeň občianskej participácie sa v jednotlivých

⁷² GALSTON, W. Political Knowledge, Political Engagemnt and Civic Education. 2001.

⁷³ MIKOVÁ, K., MIHALÍK, J., RAPOŠOVÁ, L. Mládežnícka participácia na Slovensku. 2005, s. 24.

⁷⁴ WOLLEBAEK, D a SELLE, P. Does Participation in Voluntary Association Contribute To Social Capital? The Impact of Intesity, Scope, and Type. 2002. s. 55.

modeloch participatívnych rozpočtov líši od európskeho modlu Porto Alegre (Porto Alegre Adapted for Europe), v ktorom prebieha deliberácia až po model prekonzultovania verejných financií (Consultation on Public Finances) v ktorom občan vyjadří pripomienky k prerozdeleniu finančných prostriedkov a je na rozhodnutí orgánov samosprávy, či budú tieto pripomienky akceptovať. To znamená, že implementovanie participatívneho rozpočtu neznamená automatické posilnenie občianskej participácie. Preto považujeme za dôležité analyzovať participatívne rozpočty vo vybraných slovenských mestách a identifikovať model participatívneho rozpočtu, ktorý implementujú. Pre naplnenie vyššie uvedeného pod-cieľa si kladieme druhú pod-otázku;

Ktorý z modelov participatívnych rozpočtov implementujú mestá Banská Bystrica, mestská časť Bratislava Nové Mesto a Ružomberok?

3. METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA

Metódy môžeme rozdeliť do dvoch skupín. Pod prvú skupinu patria všeobecné metódy z ktorých vychádzame. Sú to najmä metóda pozorovania javu, dátová, textová a komparatívna analýza, indukcia, dedukcia a historicko-logická metóda. Do druhej skupiny radíme metódu dotazníkového prieskumu, prostredníctvom ktorého sme oslovili 138 slovenských miest a metódu selektívnej prípadovej štúdie. V rámci selektívnej prípadovej štúdie sme využili metodiku pološtruktúrovaných rozhovorov, prostredníctvom ktorých sme identifikovali modely participatívnych rozpočtov v mestách Banská Bystrica, mestská časť Bratislava Nové Mesto a Ružomberok.

3.1 Dotazníkový prieskum

V našej práci sme aplikovali dotazník (znenie dotazníka je prílohou č.1), ktorý pozostáva z 11. uzatvorených otázok a jednej otvorenej otázky. Dotazník sme rozposlali elektronicky 138 slovenským mestám. Cieľom otázok bolo identifikovať úroveň občianskej participácie v rokoch 2011 až 2014, ktoré reprezentujú jedno volebné obdobie, v rámci ktorého mali slovenské mestá dostatok času na sebarealizáciu a spoluprácu s obyvateľmi. Na otázky odpovedali respondenti vyznačením odpovede „áno“ lebo „nie“. Áno vyznačili respondenti len v prípade, ak sa spolupráca s obyvateľmi konala najmenej dvakrát za volebné obdobie 2011 až 2014. Týmto spôsobom sme sledovali sústavnosť občianskej participácie a nie len jednorazovú (náhodnú) akciu.

Pri rozposlaní dotazníkov 138 slovenským mestám sme využili zákon č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám, prostredníctvom ktorého sme mestá žiadali o vyplnenie dotazníka. Dotazník sme rozposlali prostredníctvom mailu na mailové adresy miest, ktoré sú sprístupnené na mestských webových stránkach. Zo 138 rozposlaných dotazníkov sme získali odpovede od 110 oslovených miest.

Otázky, ktoré sú v dotazníku obsiahnuté, reprezentujú jednotlivé stupne občianskej participácie podľa modelu IAP2. Ten nám umožňuje na základe kladnej alebo zápornej odpovede na kladenú otázku určiť, ktorú úroveň občianskej participácie dosahujú slovenské mestá a aká je snaha miestnej samosprávy o iniciovanie občianskej participácie a zapojenie obyvateľov do procesu formulácie a implementácie verejnej politiky na

miestnej úrovni. Podobnú metódu dotazníkového prieskumu požili napr. Bútorová, a Gyárfášová v práci – Občianska participácia; trendy, problémy, súvislosti⁷⁵.

3.2 Spracovanie dát dotazníkového prieskumu

Informácie získané prostredníctvom dotazníkov sme pracovali tak, že 110 slovenských miest, ktoré zodpovedali naše otázky, sme rozdelili do veľkostných kategórií podľa počtu ich obyvateľov. Pri rozdelení miest do veľkostných kategórií sme využili zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov. Zákon o obecnom zriadení vychádza z 10 veľkostných kategórií. Prvá veľkostná kategória obcí sa nachádza v rozmedzí do 40 obyvateľov. Druhá veľkostná kategória sa nachádza v rozmedzí od 41 do 500 obyvateľov a tretia veľkostná kategória sa nachádza v rozmedzí od 501 do 1000 obyvateľov. Pre účely našej práce sme tri vyššie uvedené veľkostné kategórie miest vyradili, pretože najmenšie mesto - Dudince, má 1458 obyvateľov, a preto je počet miest vo vylúčených veľkostných kategóriách nulový.

Tabuľka č. 11: Veľkostné kategórie obcí podľa zákona č.369/1990 Zb.

Veľkostné kategórie miest	Počet obyvateľov
1	od 1001 do 3000
2	od 3001 do 5000
3	od 5001 do 10 000
4	od 10 001 do 20 000
5	od 20 001 do 50 000
6	od 50 001 do 100 000
7	nad 100 000 obyvateľov

Zdroj: § 11 ods. 3 zákona č. 369/1990 Zb. Upravil autor.

Po rozdelení 110 slovenských miest do 7 veľkostných kategórií, sme previazali odpovede získané z každého mesta s nástrojmi občianskej participácie IAP2, na základe ktorých sme zozbierané informácie vyhodnotili. Po vyhodnotení sme získali úroveň občianskej participácie v 110 slovenských mestách rozdelených do 7 veľkostných kategórií. Nástroje občianskej participácie sú podľa nástrojov IAP2 rozdelené do piatich stupňov. Najnižší – prvý stupeň občianskej participácie sme označili písmenom „E“. Tento stupeň občianskej participácie zahŕňa informovanie obyvateľov prostredníctvom internetových stránok, informačných letákov, alebo televízie. Písmenom „D“ sme označili druhý - vyšší stupeň občianskej participácie, ktorý zahŕňa organizovanie verejných zhromaždení, na ktorých sa

⁷⁵ BÚTOROVÁ, Z.,GYÁRFAŠOVÁ, O. *Občianska participácia, trendy, problémy, súvislosti*. 2010.

mohli obyvatelia mesta vyjadriť k problémom mesta a organizovanie verejných zhromaždení, na ktorých diskutovali predstavitelia mesta s občanmi. Písmenom „C“ sme označili tretí stupeň občianskej participácie, ktorý zahŕňa organizovanie workshopov. Písmenom „B“ sme označili štvrtý stupeň občianskej participácie, ktorý zahŕňa spoluprácu miestnej samosprávy s obyvateľmi na spoločných projektoch a spoluprácu s občianskymi združeniami. Písmenom „A“ sme označili piaty – najvyšší stupeň občianskej participácie, ktorý zahŕňa organizovanie občianskych porôt, ktoré mali právo rozhodnúť vo veci a organizovanie verejných zhromaždení, na ktorých rozhodovali obyvatelia mesta prostredníctvom hlasovacích lístkov.

Tabuľka č. 12: Previazanie dotazníka s nástrojmi občianskej participácie podľa IAP2 (tmavší odtieň predstavuje vyšší stupeň občianskej participácie)

Body/stupeň občianskej participácie podľa modelu IAP2	Otázka	Odpoveď	
5/E	1. Informovali ste obyvateľom mesta prostredníctvom informačných letákov?	ÁNO	NIE
5/E	2. Informovali ste obyvateľom mesta prostredníctvom televízie?	ÁNO	NIE
5/E	3. Informovali ste obyvateľov mesta prostredníctvom internetu?	ÁNO	NIE
10/D	4. Organizovali ste verejné zhromaždenia, na ktorých sa mohli obyvatelia mesta vyjadriť k problémom mesta?	ÁNO	NIE
10/D	5. Organizovali ste verejné zhromaždenia, na ktorých diskutovali predstavitelia mesta s občanmi?	ÁNO	NIE
10/C	6. Organizovali ste workshopy?	ÁNO	NIE
10/B	7. Spolupracovalo vaše mesto s občianskymi združeniami?	ÁNO	NIE
15/B	8. Spolupracovalo vaše mesto s obyvateľmi mesta na projektoch?	ÁNO	NIE
15/A	9. Zorganizovalo vaše mesto hodnotiace poroty, zložené z obyvateľov, ktoré mali právo rozhodnúť vo veci?	ÁNO	NIE
15/A	10. Zorganizovalo vaše mesto verejné zhromaždenia, na ktorých rozhodovali občania, prostredníctvom hlasovacích lístkov ?	ÁNO	NIE

Zdroj: Autor na základe nástrojov občianskej participácie IAP2.

Nástroje občianskej participácie podľa IAP2 sme v tabuľke 12 obodovali. Súčet bodov sa rovná 100 bodom. Za každý stupeň sme priradili body, ktoré zodpovedajú náročnosti implementovaného nástroja. Z tabuľky 12 vyplýva, že za stupeň občianskej participácie „E“ sme priradili max. 15 bodov, za stupeň občianskej participácie „D“ sme priradili max. 20 bodov, za stupeň občianskej participácie „C“ sme priradili 10 bodov, za stupeň občianskej participácie „B“ sme priradili max. 25 bodov a za stupeň občianskej participácie „A“ sme priradili max. 30 bodov. To znamená, že:

- ❖ do 15 bodov sa rovná stupňu občianskej participácie „E“,
- ❖ od 16 do 35 bodov sa rovná stupňu občianskej participácie „D“,
- ❖ od 36 do 45 bodov sa rovná stupňu občianskej participácie „C“,
- ❖ od 46 do 70 bodov sa rovná stupňu občianskej participácie „B“,
- ❖ od 71 do 100 bodov sa rovná stupňu občianskej participácie „A“.

Podobnú metódu previazania bodov a stupňov občianskej participácie aplikuje Transparency International Slovensko vo výskume, ktorý uskutočnila v roku 2012. Výskum hodnotil úroveň otvorenosti 100 slovenských miest⁷⁶.

Pre využitie nástrojov občianskej participácie podľa IAP2 sme sa rozhodli preto, že predstavujú kombináciu nástrojov občianskej participácie, zostavenú klasickými autormi, najmä; Arnsteinovou⁷⁷, Wilcoxom⁷⁸, Prettyovou⁷⁹ a Connorom⁸⁰, ktorí sa venovali občianskej participácii postupne od 70-tych rokov 20. storočia až po súčasnosť.

IAP2 predstavuje kombináciu posledných dostupných nástrojov občianskej participácie, ktoré sú rozdelené do piatich stupňov. Pre účely našej práce sme ku každému stupňu priradili niekoľko nástrojov občianskej participácie, ktoré sme obodovali. V porovnaní s nástrojmi OECD, ktoré sú rozdelené do troch stupňov alebo s nástrojmi podľa Arnsteinovej, ktoré sú rozdelené do ôsmich stupňov, sú nástroje IAP2 určitým kompromisom.

K nástrojom občianskej participácie sme priradili rozdielny stupeň bodov. 5 bodov sme priradili najnižším (prvým) trom nástrojom občianskej participácie. Prvé nástroje

⁷⁶ TRANSPARENCY INTERNATIONAL SLOVENSKO. Otvorená samospráva: Hodnotenie transparentnosti 100 najväčších slovenských miest.

⁷⁷ ARNSTEIN, S. A Ladder of Citizen Participation. 1969.

⁷⁸ CONNOR, D. A New Ladder of Citizen Participation. 1988.

⁷⁹ PRETTY, J. Participatory Learning For Sustainable Agriculture. 1995.

⁸⁰ WILCOX, D. The Guid To Effective Participation. 2003.

občianskej participácie predstavujú základný stupeň, ktorý predstavuje jednostranné informovanie obyvateľov samosprávy. Informovanie považujeme za dôležité, ale o skutočnú občiansku participáciu sa zatiaľ nejedná. Preto sme prvým trom nástrojom občianskej participácie priradili hodnotu 5 bodov.

10 bodov sme priradili štvrtému až siedmemu nástroju občianskej participácie. Tieto nástroje predstavujú osobný kontakt obyvateľov samosprávy s volenými aktérmi, a to ústne a bezprostredne, prostredníctvom stretnutí alebo prostredníctvom samosprávy. Obyvatelia tak môžu vyjadriť svoj názor a svoje požiadavky. Končené rozhodnutie o akceptácii pripomienok obyvateľov zostáva v kompetencii volených aktérov (reprezentantov alebo orgánov samosprávy). To znamená, že pri implementácii štvrtého až siedmeho nástroja občianskej participácii nerozhodujú priamo obyvatelia samosprávy.

Posledným trom najvyšším nástrojom občianskej participácie sme priradili 15 bodov. Pri ich implementácii umožňuje miestna samospráva svojim obyvateľom aktívne zapojenie sa do riešenia existujúcich problémov (alebo požiadaviek obyvateľov) a vníma obyvateľov ako rovnocenných partnerov ktorých nie len počúva, ale s ktorými spolupracuje. Pri implementácii dvoch najsilnejších nástrojov občianskej participácie, deleguje miestna samospráva časť vlastných kompetencií na obyvateľov samosprávy, ktorí majú právo rozhodnúť vo veci. To znamená, že samospráva nie je jediným aktérom, ktorý môže na lokálnej úrovni formulovať, autorizovať a implementovať verejnú politiku. Preto sme pristúpili k stanoveniu váh a rozdeleniu 100 bodov, medzi 10 nástrojov občianskej participácie. Občianska participácia podľa IAP2 dosahuje 5 stupňov, v ktorých sú obsiahnuté vyššie uvedené nástroje občianskej participácie. Pre účely našej práce obsahuje každý nástroj občianskej participácie jeden stupeň. To znamená, že vychádzame z 10. stupňov občianskej participácie.

3.3 Vyhodnotenia dát dotazníkového prieskumu

Dotazník sme rozposlali 23. a 24. októbra 2014, 138. slovenským mestám (respondentom). Respondenti odpovedali na zaslané dotazníky v termínoch od 24. októbra 2014 do 6. novembra 2014. Na našu žiadosť odpovedalo celkovo 110 miest, 27 miest odmietlo odpovedať (konkludentne) a magistrát hlavného mesta Bratislava odmietol odpovedať s odôvodnením, že sa jedná o verejne dostupné informácie, na ktoré sa zákon č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám nevzťahuje. V našej práci vychádzame z dát, ktoré sme získali od 110 respondentov. Ich úplný zoznam je obsiahnutý v prílohe č. 2.

Dotazník sme vyhodnotili tak, že sme sčítali body v každom dotazníku. Súčet bodov, ktorý sme získali za každý dotazník, sme previazali s tabuľkou č. 12 a na základe nej sme určili stupeň občianskej participácie v danom meste. Mestá sme následne rozdelili do siedmych veľkostných kategórií podľa tabuľky č. 11 a určili sme priemernú hodnotu občianskej participácie, najčastejšie sa vyskytujúcu hodnotu a strednú hodnotu občianskej participácie vo veľkostnej kategórii. Následne sme zhodnotili prístup veľkostných kategórií miest k nástrojom občianskej participácie.

Po spracovaní dotazníkového prieskumu sme uskutočnili lineárnu regresnú analýzu a následne lineárnu koreláciu nameranej úrovne občianskej participácie v 110 slovenských mestách, s účasťou voličov vo voľbách do miestnej samosprávy v roku 2014, s počtom uchádzačov o zamestnanie a počtom spáchaných trestných činov (kriminalitou) a vzdelanostnou štruktúrou obyvateľstva. Prostredníctvom lineárnej regresnej analýzy sme zhodnotili závislosť uvedených faktorov.

V rámci korelačnej a regresnej analýzy sme vychádzali z nameraného stupňa občianskej participácie, ktorý sme určili na základe dotazníkového prieskumu (nezavislá premenná), podielu priemerného počtu uchádzačov o zamestnanie a ekonomicky aktívneho obyvateľstva v okresoch (79 okresov) za rok 2011, počtu spáchaných trestných činov na 1000 obyvateľov v okresoch (41 policajných okresov) za rok 2011 a počtu absolventov PhD. štúdií na 1000 obyvateľov v mestách za rok 2011 (závislé premenné). Dáta sú obsiahnuté v prílohách č. 3 až 6.

Pre zvýšenie validity práce korelujeme výsledky, ktoré získame prostredníctvom dotazníkového prieskumu s výsledkami výskumu, ktorý zrealizovala Transparency International Slovensko (TIS) v rámci projektu Otvorená samospráva v roku 2012. Pre uvedenú koreláciu sme sa rozhodli preto, že výskum TIS zahŕňa aj názory obyvateľov samosprávy. TIS sa vo svojom výskume zamerala na 100 najväčších slovenských miest vrátane mestských častí Bratislavy a Košíc. Do nami realizovaného dotazníkového prieskumu sa mesto Bratislava odmietlo zapojiť a ďalších 27 miest na dotazník nereagovalo. Mesto Košice sme skúmali ako jeden celok (neprihliadali sme na mestské časti). Preto sa nami skúmané mestá a mestá skúmané TIS zhodujú v 60. prípadoch. Uskutočnením lineárnej regresnej a korelačnej analýzy stupňa občianskej participácie a otvorenosti miestnej samosprávy zistíme, do akej miery sa nami získané hodnoty odlišujú od hodnôt, ktoré získala TIS.

Analýza občianskej participácie a uvedených faktorov nadväzuje na implementovanie prvého participatívneho rozpočtu v meste Porto Alerge. Ten bol implementovaný za účelom zvýšenia občianskej participácie, odbúrania korupcie a kriminality. Problémom spoločnosti bola pomerne nízka vzdelanostná štruktúra obyvateľov, preto analyzujeme aj vzájomný vzťah občianskej participácie a vzdelanostnej štruktúry obyvateľstva. Prostredníctvom lineárnej regresnej analýzy a lineárnej korelačnej analýzy zhodnotíme vzájomný vzťah skúmaných faktov a ich vplyv na stupeň občianskej participácie v miestnej samospráve.

3.4 Spracovanie a vyhodnotenie pološtruktúrovaných rozhovorov

Zodpovedanie výskumnej otázky a výskumných pod-otázok si vyžaduje okrem dotazníkového prieskumu a dátových analýz aj osobný kontakt s respondentmi a využitie metódy selektívnej prípadovej štúdie. Prípadová štúdia môže byť postavená na kvalitatívnom výskume, kvantitatívnom výskume alebo na kombinácii výskumov s možnosťou využitia dátovej analýzy. Preto sme sa rozhodli pre aplikáciu metódy selektívnej prípadovej štúdie, v rámci ktorej skombinujeme metódu dotazníkového zberu dát s metódou pološtruktúrovaných rozhovorov a následnou komparáciou s výskumom TIS, ktorý zahŕňa názory obyvateľov miestnej samosprávy. Predpokladáme, že kombináciou vyššie uvedených metód dosiahneme výsledky s vysokou mierou validity⁸¹.

Pološtruktúrované rozhovory sme vykonali v mestách Radom v Poľsku (ktoré nehodnotíme priamo, ale využívame ako komparačný nástroj zo zahraničia), Banská Bystrica, mestská časť Bratislava Nové Mesto a Ružomberok. Uvedené mestá implementujú participatívny rozpočet, ktorý pre účely našej práce považujeme za osobitný nástroj občianskej participácie, pretože umožňuje obyvateľom miest rozhodnúť o spôsobe využitia časti mestských finančných prostriedkov (verejných zdrojov). Pri identifikovaní modelov participatívneho rozpočtu vo vyššie uvedených mestách sme sa zamerali na dva kľúčové indikátory, prostredníctvom ktorých sme modely participatívneho rozpočtu identifikovali. Prvým indikátorom bolo postavenie obyvateľov v procese formulácie a implementácie projektov v rámci participatívneho rozpočtu a druhým indikátorom bol spôsob jeho financovania. Na základe analýzy rozhovorov, ktoré sme uskutočnili a ich komparácie s modelmi participatívnych rozpočtov, sme naformulovali odporúčania pre

⁸¹ SILVERMAN, D. Ako robiť kvalitatívny výskum. 2005.

slovenské mestá, ktoré plánujú v rokoch 2014 až 2017 participatívny rozpočet implementovať.⁸²

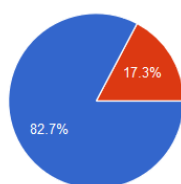
4. VÝSLEDKY PRÁCE

4.1 Výsledky dotazníkového prieskumu

Nasledovná kapitola prezentuje výsledky dotazníkového prieskumu 138 slovenských miest, z ktorých sa do prieskumu zapojilo 110 miest. Graf č. 1 zobrazuje prvé tri otázky, ktoré boli položené respondentom a spôsob, ktorým respondenti na otázky odpovedali.

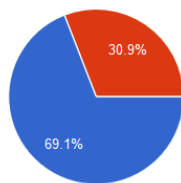
Graf č. 1: Odpovede respondentov na prvé 3 otázky dotazníkového prieskumu

1. Informovali ste obyvateľov mesta prostredníctvom informačných letákov?

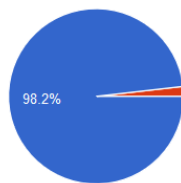
ano **91** 82.7 %
nie **19** 17.3 %

2. Informovali ste obyvateľov mesta prostredníctvom televízie?

ano **76** 69.1 %
nie **34** 30.9 %

3. Informovali ste obyvateľov mesta prostredníctvom internetu?

ano **108** 98.2 %
nie **2** 1.8 %

Zdroj: Autor

Na prvú otázku odpovedalo kladne 91 respondentov (82,7%) a záporne 19 respondentov (17,3%). To znamená, že 19 zo 110 miest neinformuje svojich obyvateľov prostredníctvom informačných letákov. Na druhú otázku odpovedalo kladne 76 respondentov (69,1%) a záporne 34 respondentov (30,9%). To znamená, že takmer tretina miest, ktoré zodpovedali naše otázky, nevyužíva napr. audiovizuálne prenosy z mestského zastupiteľstva na informovanie obyvateľov. Na tretiu otázku odpovedalo kladne 108 respondentov (98,2%) a záporne 2 respondenti (1,8%). Napriek vysokému počtu

⁸²MIOVSKÝ, M. Kvalitatívny prístup a metódy v psychologickom výskumu. 2006.

pozitívnych odpovedí, považujeme neinformovanie obyvateľov prostredníctvom internetu za zmätočné, pretože každé mesto má zriadenú vlastnú internetovú stránku, prostredníctvom ktorej môže obyvateľov informovať.

Graf č. 2: Odpovede respondentov na otázky č. 4 až 6 dotazníkového prieskumu

4. Organizovali ste verejné zhromaždenia, na ktorých sa mohli obyvatelia vyjadriť k problémom mesta?

5. Organizovali ste verejné zhromaždenia, na ktorých diskutovali predstavitelia mesta s obyvateľmi?

6. Organizovali ste workshopy?

Zdroj: Autor

Otázky č. 4 až 6 reprezentujú implementovanie vyššieho stupňa občianskej participácie ako prvé tri otázky obsiahnuté v grafe č.1, a preto je možné očakávať, že sa postupne môže počet záporných odpovedí zvyšovať. Na 4. otázku zodpovedalo kladne 71 respondentov (64,5%) a záporne 39 respondentov (35,5%). To znamená, že verejné zhromaždenia pravidelne neorganizuje viac ako tretina skúmaných miest. Na 5. otázku zodpovedalo kladne 69 respondentov (62,7%) a záporne 41 respondentov (37,3%). To znamená, že viac ako tretina skúmaných miest neorganizuje verejné zhromaždenia, na ktorých diskutuje o problémoch a výzvach samosprávy na verejných zasadnutiach. Na 6. otázku odpovedalo kladne 41 respondentov (37,3%) a záporne 69 respondentov (62,7%). To znamená, že takmer dve tretiny skúmaných miest neorganizujú pravidelné workshopy, na ktorých by predkladali predstavitelia miestnej samosprávy a jej obyvatelia návrhy, na riešenie aktuálnych problémov alebo nových výziev.

Nástroje občianskej participácie, ktoré sú reprezentované otázkami č. 4 až 6 nie sú obligatórne. Obce však majú právo v rámci originálnych kompetencií uvedené stretnutia a workshopy realizovať, s cieľom posilniť stupeň občianskej participácie a governance, ktorý predstavuje opak jednostranného nariaďovania zo strany samosprávy. Ak chce samospráva implementovať governance, mala by pristupovať k občianskej participácii s väčšou iniciatívou ako tou, ktorá vyplýva z grafu č. 2.

Graf č. 3: Odpovede respondentov na otázky č. 7 až 9 dotazníkového prieskumu

7. Spolupracovalo vaše mesto s občianskymi združeniami?

8. Spolupracovalo vaše mesto s obyvateľmi mesta na spoločnom projekte?

9. Zorganizovalo vaše mesto hodnotiace poroty, zložené z obyvateľov, ktoré mali právo rozhodnúť vo veci?

Zdroj: Autor

Otázky č. 7 až 9 predstavujú implementovanie vysokého stupňa občianskej participácie. Na otázku č. 7 odpovedalo kladne 107 respondentov (97,3%) a záporne 3 respondenti (2,7%). Tento výsledok považujeme za zaujímavý, pretože je porovnateľný s počtom odpovedí, ktoré sme dosiahli v otázke č. 3 (informovanie obyvateľov prostredníctvom internetu). Takmer každé zo skúmaných miest spolupracuje s občianskymi združeniami. To znamená, že samosprávy majú záujem o koordinovanú a organizovanú občiansku participáciu, v ktorej slúži občianske združenie ako určitý koordinátor alebo facilitátor medzi občanmi a miestnou samosprávou. Na otázku č. 8 odpovedalo kladne 76 respondentov (69,1%) a záporne 34 respondentov (30,9%). Rozdiel medzi otázkou č. 7 a otázkou č. 8 je v subjekte (občianskom združení), ktoré by koordinovane reprezentovalo

vôľu obyvateľov. To znamená, že samosprávy preferujú spoluprácu s organizovanou skupinou, zatiaľ čo spolupráca priamo z občanmi je takmer o tretinu nižšia. Na otázku č. 9 odpovedalo kladne 25 respondentov (22,7%) a záporne 85 respondentov (77,3%). Z odpovedí vyplýva, že viac ako dve tretiny miest neorganizujú verejné zhromaždenia, na ktorých by mohli obyvatelia rozhodnúť vo veci. To znamená, že miestna samospráva nedeleguje moc na obyvateľov, ktorí by tak iniciatívne konali a prijali rozhodnutie vo veci bez toho, aby bolo autorizované orgánmi miestnej samosprávy. Toto tvrdenie umocňuje zodpovedanie 10. otázky, ktoré je obsiahnuté v Grafe č. 4.

Graf č. 4: Odpovede respondentov na otázku č. 10 dotazníkového prieskumu

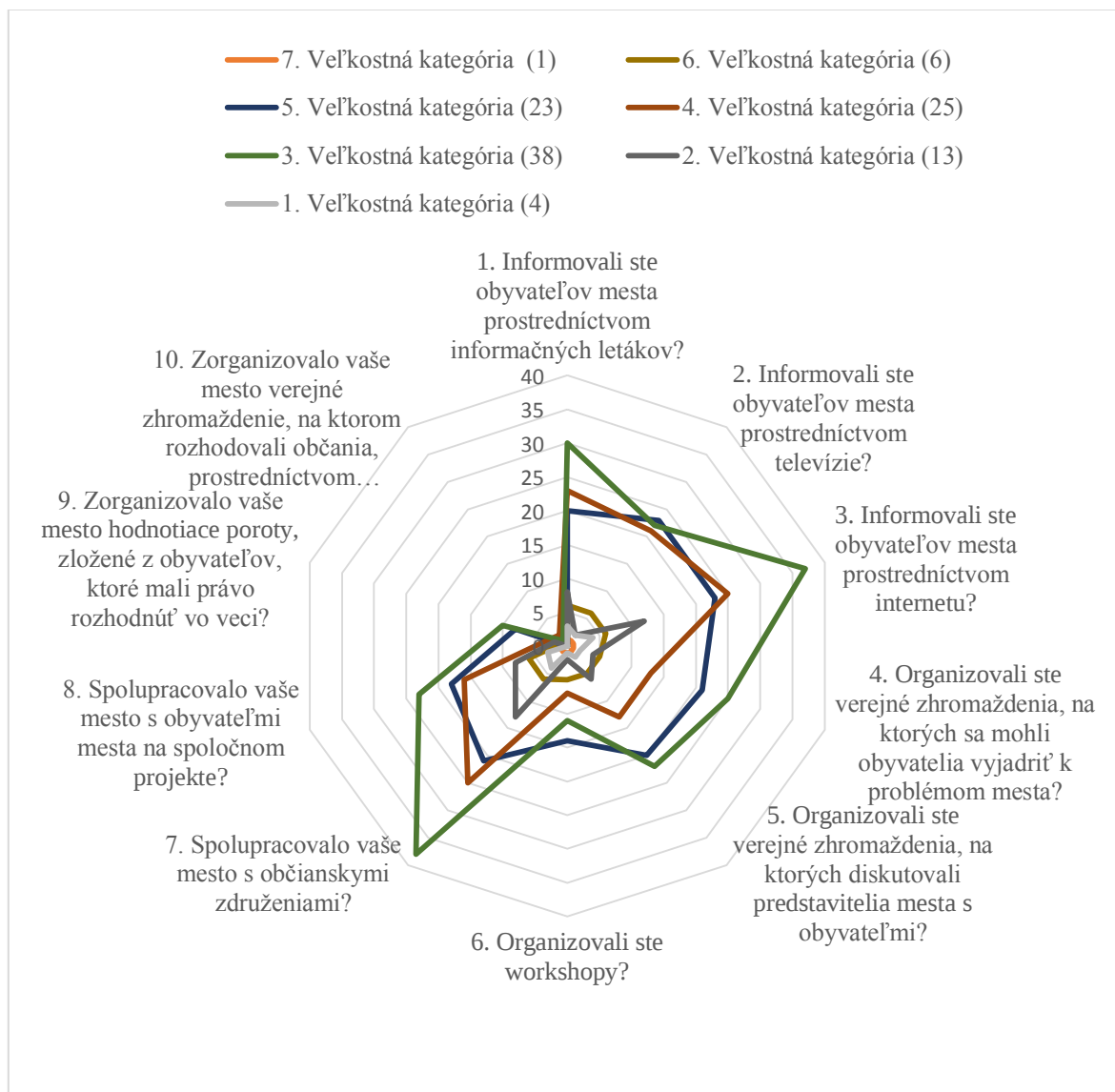
10. Zorganizovalo vaše mesto verejné zhromaždenie, na ktorom rozhodovali občania, prostredníctvom hlasovacích lístkov?

Zdroj: Autor

Na otázku č. 10 odpovedali kladne 3. respondenti (2.7%) a záporne 107 respondentov (97,3%). To znamená, že mestá na jednej strane nemajú záujem o organizovanie verejných zhromaždení a delegovanie moci na obyvateľov. Na druhej strane majú záujem o spoluprácu s občianskymi združeniami. Ako sme spomenuli vyššie, v prípade spolupráce s občianskymi združeniami odpadá samospráve námaha s náročným organizovaním verejných zasadnutí. To znamená, že pre samosprávu aj obyvateľov by mohol byť kľúčovým aktérom koordinátor alebo facilitátor, ktorý samospráve predložil požiadavky obyvateľov už sformulované bez organizácii namáhavých verejných diskusií. Podobne by mohol pôsobiť facilitátor na strane miestnej samosprávy, ktorý by na verejnom zasadnutí predložil vopred pripravené projekty, o ktorých by obyvatelia samosprávy hlasovali. Tým by sa predišlo zdĺhavej diskusii medzi reprezentantmi miestnej samosprávy a obyvateľmi o tom, čo je problémom alebo výzvou a aké sú reálne riešenia.

Graf č. 5: Prehľad implementovaných nástrojov občianskej participácie v 110 slovenských mestách zoradených do 7 veľkostných kategórii miest

Zdroj: Autor

Graf 5 zobrazuje prehľad implementovaných nástrojov občianskej participácie v 110 slovenských mestách rozdelených do 7. veľkostných kategórii miest. Graf v tvare desať uholníka zobrazuje počet miest vo veľkostnej kategórii, ktoré implementujú nástroje občianskej participácie, vyobrazené na obvoде grafu v podobe otázky.

Z grafu vyplýva, že siedma veľkostná kategória miest, označená pomarančovou farbou, ktorá je v našom výskume reprezentovaná len mestom Košice (a preto je slabo viditeľná), implementuje prvých 9 nástrojov občianskej participácie. Tento údaj je z grafu 3 ťažko čitateľný a preto sme ho vyhodnotili priamo z dotazníka mesta Košice. To znamená, že Košice dosiahli 85 bodov zo 100 (viď. tab. 12).

Šiesta veľkostná kategória miest je reprezentovaná 6 mestami (mestá od 50 do 100 tisíc obyvateľov vrátane ich názvu sú obsiahnuté v prílohe č. 2). Z grafu vyplýva, že väčšina, to je 5 až 6 miest z tejto veľkostnej kategórie implementuje prvých 8 nástrojov občianskej participácie. To znamená, že aktívna forma zapájania občanov zo strany týchto miest absentuje (určením stupňa občianskej participácie a dosiahnutými stupňami občianskej participácie vo veľkostných kategóriách sa zaoberáme v nasledovanej kapitole). V pomere s menšími veľkostnými kategóriami je 6. veľkostná kategória z ohľadom na počet implementovaných nástrojov občianskej participácie pomerne homogénna.

Piata veľkostná kategória miest je zastúpená 23 mestami (mestá od 20 do 50 tisíc obyvateľov). V týchto 23 mestách dominujú tak pasívne ako aj aktívne nástroje občianskej participácie. Na druhej strane má piata veľkostná kategória miest deficit najmä pri organizovaní workshopov. Silnou stránkou piatej veľkostnej kategórie miest je spolupráca s občianskymi združeniami. To znamená, že piata veľkostná kategória miest preferuje spoluprácu s obyvateľmi prostredníctvom pasívnych nástrojov občianskej participácie ako informovanie prostredníctvom internetu, novín alebo televízie, ale aj aktívnej občianskej participácie, a to spoluprácou s obyvateľmi na verejných zhromaždeniach a spoluprácou s občianskymi združeniami.

Štvrtá veľkostná kategória je zastúpená 25 mestami (mestá od 10 do 20 tisíc obyvateľov). V týchto 25 mestách dominuje pasívne informovanie obyvateľov prostredníctvom prvých troch nástrojov občianskej participácie. Aktívne formy občianskej participácie v tejto veľkostnej kategórii sú na nízkej úrovni. Organizovanie workshopov sa pohybuje pod úrovňou 10 miest. Na druhej strane, každé mesto v tejto veľkostnej kategórii spolupracuje s občianskym združením a viac ako 15 miest spolupracuje s obyvateľmi mesta na spoločných projektoch. To znamená, že štvrtá veľkostná kategória miest v zásade informuje obyvateľov, upúšťa od organizovania verejných zhromaždení, workshopov a preferuje spoluprácu s občianskymi združeniami. Z toho vyplýva, že preferuje organizované aktivity pred komplikovanými a časovo náročnými verejnými zasadnutiami.

V tretej veľkostnej kategórii je zastúpených 38 miest a jedná sa, z ohľadom na počet miest, o najväčšiu veľkostnú kategóriu (od 5 do 10 tisíc obyvateľov). Tato veľkostná kategória uprednostňuje, podobne ako štvrtá veľkostná kategória pasívne nástroje občianskej participácie, a to informovanie prostredníctvom internetu. Z aktívnych nástrojov občianskej participácie uprednostňuje spoluprácu s občianskymi združeniami.

Organizovanie verejných zhromaždení a workshopov dosahuje nižšiu úroveň ako spolupráca s občianskymi združeniami. V porovnaní s ostatnými veľkostnými kategóriami je tretia veľkostná kategória na porovnateľnej úrovni v implementovaní nástrojov občianskej participácie, v ktorých spolupracuje s obyvateľmi na spoločných projektoch a v ktorých mali obyvatelia právo rozhodnúť vo veci.

Druhá a prvá veľkostná kategória miest sú s výnimkou organizovania zhromaždenia, na ktorých diskutovali obyvatelia s predstaviteľmi mesta (v druhej veľkostnej kategórii) veľmi podobné. V druhej veľkostnej kategórii je zastúpených 13 miest (od 3 do 5 tisíc obyvateľov) a v prvej veľkostnej kategórii 4 mestá (od 1 do 3 tisíc obyvateľov). Z pasívnych nástrojov občianskej participácie preferujú obe veľkostné kategórie miest informovanie obyvateľov prostredníctvom letákov alebo internetu. Z aktívnych nástrojov občianskej participácie preferujú spoluprácu s občianskymi združeniami a druhá veľkostná kategória preferuje organizovanie workshopov.

Zo 110 skúmaných miest implementovali najvyšší aktívny nástroj občianskej participácie, a to organizovanie verejných zhromaždení, na ktorých rozhodovali občania prostredníctvom hlasovacích lístkov, tri mestá. Banská Štiavnica a Handlová v štvrtej veľkostnej kategórii a Stupava v tretej veľkostnej kategórii.

Z vyššie uvedených dát vyplýva, že samosprávy informujú obyvateľov najmä prostredníctvom internetu a spolupracujú najmä prostredníctvom občianskych združení. Organizovanie verejných zhromaždení a otvorené diskusie, sú menej aplikované nástroje občianskej participácie. Z vyššie uvedeného vyplýva, že samospráva má záujem o spoluprácu s obyvateľmi. Predpokladáme, že k iniciovaniu aktívnych nástrojov občianskej participácie zo strany samosprávy, by prospela organizovaná forma občianskej participácie, vykonávaná organizátorom alebo facilitátorom, ktorý by rozumel povahe problému. Práve facilitátor môže, ako prostredník medzi samosprávou a obyvateľmi, viesť k posilneniu občianskej participácie, pretože na strane samosprávy dokáže efektívne odkomunikovať požiadavky a potreby obyvateľov a na strane obyvateľov dokáže odprezentovať návrhy samosprávy na riešenie aktuálneho problému, o ktorých môžu obyvatelia hlasovať.

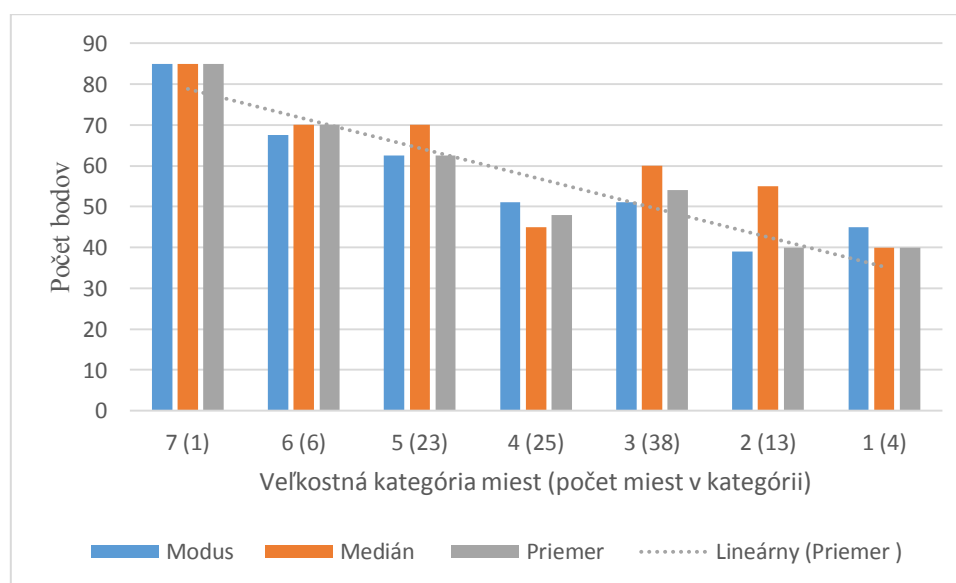
4.2 Stupne občianskej participácie v siedmych veľkostných kategóriách

V tejto kapitole sa venujeme stupňom občianskej participácie, ktoré sme určili na základe bodov, ktoré sme získali dotazníkovým prieskumom. Stupeň občianskej participácie sme

určili na základe priemeru nameraných hodnôt vo veľkostnej kategórii. Popri priemere sme vypočítali modus a medián, tie nám slúžia na lepšiu vizualizáciu hodnôt obsiahnutých vo veľkostnej kategórii. Stupeň občianskej participácie sme získali tak, že sme zráтали počet bodov, ktoré sme pridelili jednotlivým otázkam (Tab. 12). Otázky (nástroje občianskej participácie) na seba nadväzujú a každá otázka predstavuje jeden z nástrojov občianskej participácie. To znamená, že vychádzame z desiatich stupňov občianskej participácie.

Vychádzame z teórie, že stupne občianskej participácie na seba nadväzujú. To znamená, že tretí stupeň občianskej participácie je vyšší ako druhý stupeň a nižší ako štvrtý stupeň. Preto pri tejto metóde určenia stupňov občianskej participácie získame odlišné výsledky ako sú zobrazené v grafe 5, ktorý zobrazuje nástroje implementované v 7. veľkostných kategóriách miest.

Graf č. 6: Stupne občianskej participácie v 110 mestách pri rozdelení bodov medzi 5 stupňov občianskej participácie spôsobom ($3 \cdot 5 + 4 \cdot 10 + 3 \cdot 15$)

Zdroj: Autor

Z grafu 6 vyplýva, že siedma veľkostná kategória miest (zastúpená len mestom Košice) dosiahla 85 bodov. Košice implementujú všetky nástroje občianskej participácie obsiahnuté v tabuľke č. 12, okrem organizovania verejných zhromaždení, na ktorých rozhodovali obyvatelia prostredníctvom hlasovacích lístkov. Mesto v tejto veľkostnej kategórii preto dosiahlo podľa IAP2 stupeň občianskej participácie „A“. To znamená, že najvyšší stupeň občianskej participácie, ktorý dosahuje mesto Košice a 7. veľkostná kategória je organizovanie hodnotiacich porôt zložených o obyvateľov, ktorý rozhodovali vo veci.

Šiesta veľkostná kategória miest dosahuje priemernú hodnotu 70 bodov. Mestá v tejto veľkostnej kategórii preto dosiahli podľa IAP2 stupeň občianskej participácie „B“. To znamená, že ich najvyšším stupňom občianskej participácie je spolupráca miest s obyvateľmi na spoločných projektoch.

Piata veľkostná kategória miest dosahuje priemernú hodnotu 62,5 bodu bodov a nižšiu ako 70 bodov. Mestá v tejto veľkostnej kategórii preto dosiahli podľa IAP2 stupeň občianskej participácie „B“, ktorý predstavuje spoluprácu miest s občianskymi združeniami a spoluprácu na spoločných projektoch.

Štvrtá a tretia veľkostná kategória miest dosahujú priemernú hodnotu 48 bodov a 54 bodov. Mestá v tejto veľkostnej kategórii preto dosiahli podľa IAP2 stupeň občianskej participácie „B“, ktorý predstavuje spoluprácu miest s občianskymi združeniami a organizovanie workshopov.

Druhá a prvá veľkostná kategória miest dosahujú priemernú hodnotu 40 bodov. Mestá v tejto veľkostnej kategórii preto dosiahli podľa IAP2 stupeň občianskej participácie „C“, ktorý predstavuje organizovanie workshopov a verejných zhromaždení, na ktorých diskutovali predstavitelia miestnej samosprávy s obyvateľmi. Stupeň občianskej participácie „D“ a „E“ nedosiahla žiadna zo skúmaných veľkostných kategórii.

Tabuľka č. 13: Regresná analýza stupňa občianskej participácie a veľkosti mesta

	A	B	C	D	E	F	G	H	I
1	SUMMARY OUTPUT								
2									
3	Regression Statistics								
4	Multiple R	0,382152653							
5	R Square	0,14604065							
6	Adjusted R Square	0,138133619							
7	Standard Error	18,19519608							
8	Observations	110							
9									
10	ANOVA								
11		df	SS	MS	F	Significance F			
12	Regression	1	6114,681	6114,681	18,4697201	3,79266E-05			
13	Residual	108	35755,04	331,0652					
14	Total	109	41869,72						
15									
16		Coefficients	Standard Err	t Stat	P-value	Lower 95%	Upper 95%	Lower 95,0%	Upper 95,0%
17	Intercept	31,45673383	5,34252	5,887995	4,4776E-08	20,86693211	42,04653555	20,86693211	42,04653555
18	Veľkostná kategória mesta	5,971898197	1,389576	4,297641	3,7927E-05	3,217517916	8,726278478	3,217517916	8,726278478

Zdroj: Autor

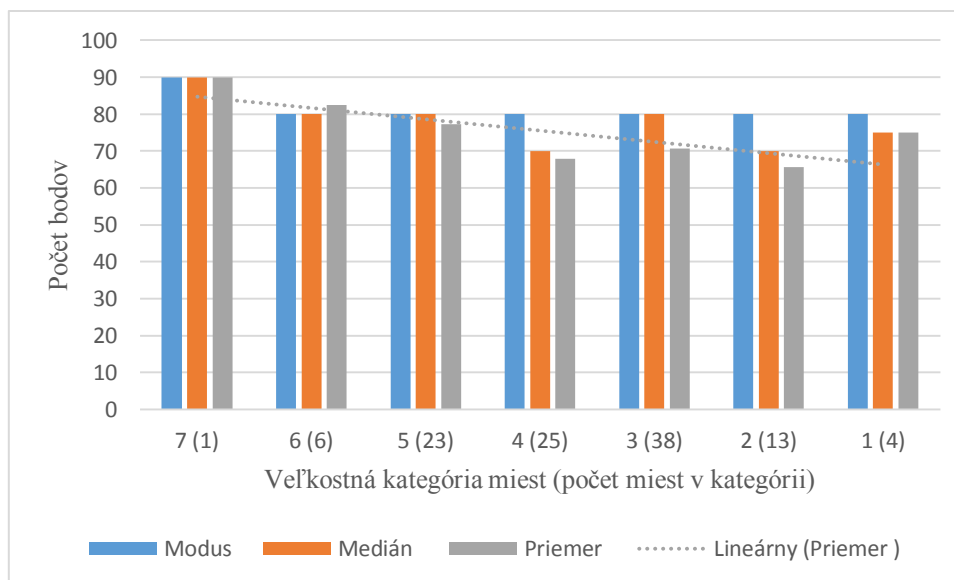
Z vyššie uvedených dát vyplýva, že menšie veľkostné kategórie miest dosahujú nižší stupeň občianskej participácie. Tento trend potvrdila aj lineárna korelačná analýza, ktorá

dosiahla hodnotu 0,38. To znamená, že medzi stupňom občianskej participácie a veľkostnou kategóriou miest existuje mierna korelácia.

Lineárna regresná analýza, obsiahnutá v tabuľke 13, potvrdila závislosť medzi veľkosťou mesta a stupňom občianskej participácie. R Square dosiahla hodnotu 0,146, to znamená, že veľkosť mesta má 14,6 percentný vplyv na stupeň občianskej participácie. P-value dosiahla hodnotu 3,7927E-05 (0,0000379266149839376). P-value je podstatne nižšia ako 0,05 (5%) a preto sa vplyv veľkosti mesta na stupeň občianskej participácie potvrdil (respektíve v tomto modeli bola vyvrátená nulová hypotéza, ktorá tvrdí, že veľkosť mesta nemá vplyv na stupeň občianskej participácie).

Vyššie uvedené výsledky sú ovplyvnené spôsobom, ktorým sme prerozdělili 100 bodov medzi jednotlivé nástroje občianskej participácie (3*5 bodov + 4*10 bodov a 3*15 bodov). Preto sme si položili otázku, ako by sa zmenili výsledky nášho výskumu ak priradíme každému nástroju 10 bodov (10 nástrojov * 10 bodov).

Graf č. 7: Stupne občianskej participácie v 110 slovenských mestách pri rozdelení bodov medzi 5 stupňov občianskej participácie spôsobom (10*10)

Zdroj: Autor

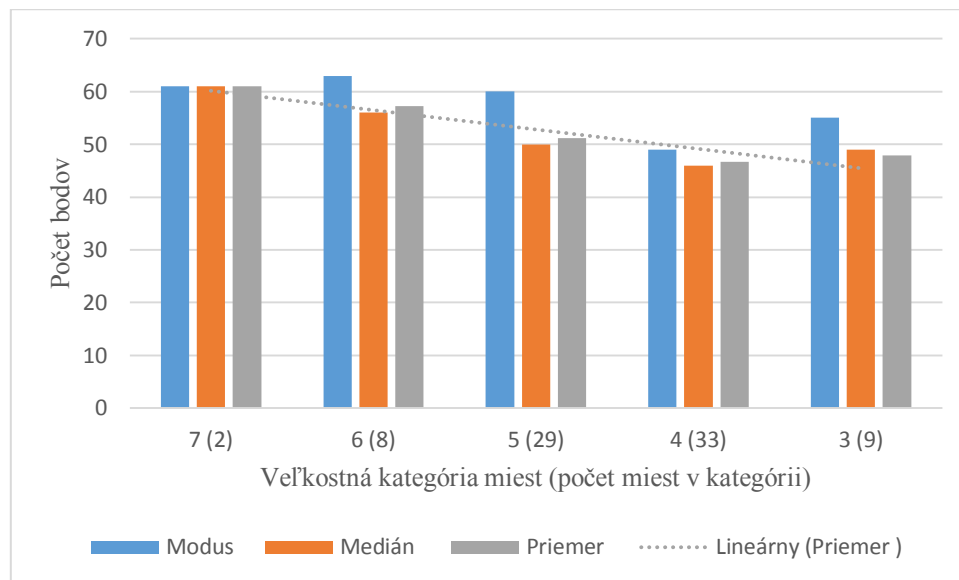
Graf 7. zobrazuje počet bodov, ktoré by získalo 7 veľkostných kategórií pro prerozdelení bodov medzi jednotlivé stupne občianskej participácie spôsobom (10*10). Graf zobrazuje skúmané mestá ako homogénnu skupinu v ktorej sa pohybujú priemerné hodnoty od 90 bodov v 7. veľkostnej kategórii (ktorá dosiahla podľa pôvodného váženého rozdelenia 85 bodov) po 65 bodov v 2 veľkostnej kategórii. Pri rozdelení bodov spôsobom (10*10) sme potlačili hodnotu významných nástrojov občianskej participácie ako napr. spolupráca miest

s občianskymi združeniami, spolupráca na spoločných projektoch, organizovanie verejných komisií zložených z obyvateľov mesta, ktoré mali právo rozhodnúť vo veci alebo organizovanie verejných zhromaždení, na ktorých by rozhodovali občania prostredníctvom hlasovacích lístkov. To znamená, že spôsob rozdelenia bodov spôsobom (10*10) zatiaľ nie je významné nástroje občianskej participácie menej významnými nástrojmi ako napr. informovanie prostredníctvom internetu, ktoré mestám ukladá zákon. Preto sme vo výskume neaplikovali rozdelenie bodov spôsobom (10*10), ale spôsobom (3*5+4*10+3*15).

4.3 Úroveň otvorenosti miestnej samosprávy podľa TIS

Graf 8 zobrazuje stupne otvorenosti samosprávy, ktoré namerala TIS na základe vlastného výskumu. TIS každému mestu priradila bodovú hodnotu a následne prostredníctvom písmen „A“ až „E“ vyjadrila stupeň otvorenosti samosprávy od E+ (najnižší nameraný stupeň otvorenosti) až po A- (najvyšší nameraný stupeň otvorenosti). Podobnú metódu spracovania dát sme využili pre účely vlastného výskumu, preto môžeme výsledky nášho dotazníkového prieskumu komparovať s výsledkami TIS.

Graf č. 8: Stupne občianskej participácie v 81 slovenských mestách skúmaných TIS

Zdroj: Autor na základe dát z projektu Otvorená samospráva (TIS). 2012.

Podľa výsledkov projektu otvorená samospráva TIS, dosahujú mestá Bratislava a Košice stupeň otvorenosti v priemere 61 bodov, ktorý TIS hodnotí známkou B. Modus Bratislavy dosahuje 66 bodov a Košíc 56 bodov. V našom výskume dosiahla siedma veľkostná kategória 85 bodov a stupeň občianskej participácie „A“.

V šiestej veľkostnej kategórii miest, zastúpenej 8 mestami, od mesta Prešov po mesto Poprad, sa podľa výskumu TIS nachádza modus na úrovni 63 bodov a medián na úrovni 56 bodov. Priemerná úroveň otvorenosti je na úrovni 57,3 bodu. Ak sa zameriame na priemernú úroveň otvorenosti tak 6. veľkostná kategória miest dosahuje úroveň otvorenosti B-. V našom výskume dosiahla šiesta veľkostná kategória 70 bodov a stupeň občianskej participácie „B“.

Piata veľkostná kategória miest, zastúpená 29 mestami, od mesta Prievidza po mesto Senica, dosahuje podľa výskumu TIS, modus sa úrovni 60 bodov a medián na úrovni 50 bodov. Priemerná úroveň otvorenosti je na úrovni 51,2 bodu a na základe priemeru dosahuje otvorenosť samosprávy úroveň C+. V našom výskume dosiahla piata veľkostná kategória 60 bodov a stupeň občianskej participácie „B“.

Štvrtá veľkostná kategória miest, zastúpená 33 mestami, od mesta Žiar nad Hronom po Moldavu nad Bodvou, dosahuje podľa výskumu TIS modus na úrovni 49 bodov a medián na úrovni 46 bodov. Priemerná úroveň otvorenosti samosprávy je na úrovni 46,7 bodu a podľa hodnotenia TIS dosahuje úroveň C. V našom výskume dosiahla štvrtá veľkostná kategória 48 bodov a stupeň občianskej participácie „B“.

Tretia a posledná komparovaná veľkostná kategória miest, zastúpená 9 mestami, od Starej Turej po Sečovce, dosahuje podľa výskumu TIS modus na úrovni 55 bodov a medián na úrovni 49 bodov. Priemer je na úrovni 47,9 bodu a podľa hodnotenia TIS dosahuje úroveň otvorenosti C. V našom výskume dosiahla tretia veľkostná kategória 54 bodov a stupeň občianskej participácie „B“. Z vyššie uvedenej komparácie stupňov občianskej participácie a otvorenosti samosprávy vyplýva, že úroveň občianskej participácie dosahuje na základe nášho výskumu, v každej z piatich komparovaných veľkostných kategórií miest, o jeden stupeň vyššiu úroveň, ako je úroveň otvorenosti miestnej samosprávy podľa výskumu TIS.

Tabuľka č. 14: Regresná analýza stupňa občianskej participácie a otvorenej samosprávy

	A	B	C	D	E	F	G	H	I
1	SUMMARY OUTPUT								
2									
3	<i>Regression Statistics</i>								
4	Multiple R	0,379827							
5	R Square	0,144268							
6	Adjusted R Square	0,129514							
7	Standard Error	18,74805							
8	Observations	60							
9									
10	<i>ANOVA</i>								
11		<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>			
12	Regression	1	3436,955781	3436,956	9,778267	0,002759899			
13	Residual	58	20386,37755	351,4893					
14	Total	59	23823,33333						
15									
16		<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>	<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
17	Intercept	20,39267	12,16321142	1,676586	0,099006	-3,954638118	44,73998781	-3,954638118	44,73998781
18	Úroveň otvorenosti miestnej samosprávy v roku 2012 podľa výkumu TIS	0,75966	0,242934062	3,127022	0,00276	0,273374799	1,24594552	0,273374799	1,24594552

Zdroj: Autor.

Z tabuľky 14 vyplýva, že R Square sa rovná 0,144, to znamená, že otvorenosť samosprávy má 14,4 percentný vplyv na stupeň občianskej participácie. P-value dosahuje hodnotu 0,00276, ktorá je nižšia ako 0,05 (5%). To znamená, že stupeň občianskej participácie je závislý od stupňa otvorenosti miestnej samosprávy. Prostredníctvom korelačnej analýzy sme určili vzájomný vzťah medzi stupňom občianskej participácie a otvorenosťou samosprávy. Nameraná hodnota je na úrovni 0,35. To znamená, že medzi uvedenými faktormi je mierna korelácia.

4.4 Vplyv volebnej účasti, nezamestnanosti, kriminality a dosiahnutého vzdelanie na stupeň občianskej participácie

Doteraz bol náš výskum sústredný na miestnu samosprávu. Prostredníctvom dotazníkov sme skúmali, ktoré nástroje miestna samospráva implementuje, aby iniciovala občiansku participáciu. Skúmali sme, ktoré veľkostné kategórie miest implementujú nástroje občianskej participácie, ktoré by umožnili čo najvyššiu participáciu obyvateľov, žijúcich na ich území. Skúmali sme, do akej miery sú miestne samosprávy ochotné deliť sa o právomoc rozhodovať vo veci a do akej miery sa stotožnili s modelom governance.

V tejto kapitole sa zameriame na sociálny kapitál, sociálne a ekonomické prostredie v ktorom miestne samosprávy implementujú nástroje občianskej participácie. Zameriame sa na vzájomný vzťah medzi stupňom občianskej participácie a účasťou voličov vo voľbách do miestnej samosprávy (vyjadrenú v percentách v roku 2014), mierou

nezamestnanosti, (ktorú vyjadríme podielom priemerného počtu uchádzačov o zamestnanie a ekonomicky aktívneho obyvateľstva v okresoch za rok 2011), počtom trestných činov (spáchaných na 1000 obyvateľov v okresoch - vychádzame zo štatistiky za 41 policajných okresov za rok 2011) a počtom absolventov PhD. štúdia (počet absolventov na 1000 obyvateľov v mestách za rok 2011). PhD. Práve na PhD. štúdium sme sa zamerali preto, že predstavuje najvyšší stupeň dosiahnutého vzdelania a v každom zo skúmaných miest má bydlisko najmenej jedna osoba s ukončeným PhD. štúdiom.

Uvedenými faktormi sa zoberáme preto, že podľa Galstona⁸³ ovplyvňuje úroveň dosiahnutého politického vzdelania, prijímanie demokratických princípov a postojov voči konkrétnym otázkam a posilňuje tendenciu obyvateľov politicky participovať. Podľa prípadovej štúdie Mikovej, Mihalíka a Rapošovej⁸⁴, ktorá bola realizovaná v meste Štúrovo, viedlo posilnenie občianskej participácie k poklesu konzumácii alkoholu mladistvými, užívaniu drog a výtržností. Wollebaek a Selle⁸⁵, ktorí skúmali vplyv účasti občanov v záujmových združeniach na rozvoj sociálneho kapitálu, dospeli k záver, že pre učenie spoločenského statusu obyvateľov sú vhodnými indikátormi dosiahnuté vzdelanie a zamestnanie.

⁸³ GALSTON, W. Political Knowledge, Political Engagemnt and Civic Education. 2001.

⁸⁴ MIKOVÁ, K., MIHALÍK, J., RAPOŠOVÁ, L. Mládežnícka participácia na Slovensku. 2005

⁸⁵ WOLLEBAEK, D a SELLE, P. Does Participation in Voluntary Association Contribute To Social Capital? The Impact of Intesity, Scope, and Type. 2002.

Tabuľka č. 15: Regresná analýza občianskej participácie, volebnej účasti, nezamestnanosti, kriminality a dosiahnutého vzdelania

	A	B	C	D	E	F	G	H	I
1	SUMMARY OUTPUT								
2									
3	<i>Regression Statistics</i>								
4	Multiple R	0,348230845							
5	R Square	0,121264721							
6	Adjusted R Square	0,087789091							
7	Standard Error	18,79120099							
8	Observations	110							
9									
10	<i>ANOVA</i>								
11		<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>			
12	Regression	4	5116,52	1279,13	3,62248	0,008313874			
13	Residual	105	37076,5	353,109					
14	Total	109	42193						
15									
16		<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>	<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
17	Intercept	70,12752745	10,256	6,83768	5,5E-10	49,79169478	90,46336013	49,7916948	90,46336013
18	Účasť voličov vo voľbách do miestnej samosprávy v roku 2014	-0,455485139	0,2169	-2,1	0,03813	-0,885554626	-0,025415652	-0,88555463	-0,02541565
19	Podiel priemerného počtu uchádzačov o zamestnanie a ekonomicky aktívneho obyvateľstva v okresoch za rok 2011	-15,2213834	25,4127	-0,599	0,55048	-65,60999801	35,16723121	-65,609998	35,16723121
20	Počet trestných činov na 1000 obyvateľov v okresoch za rok 2011	0,096154152	0,04923	1,95331	0,05344	-0,001452232	0,193760535	-0,00145223	0,193760535
21	Počet absolventov PhD. štúdiá na 1000 obyvateľov v mestách za rok 2011	0,477433845	0,29566	1,61481	0,10935	-0,108805496	1,063673185	-0,1088055	1,063673185

Zdroj: Autor

V tabuľke 15 dosiahlo R Square hodnotu 0,121 (12%). To znamená, že skúmané faktory majú 12 percentný vplyv na stupeň občianskej participácie. Z P-value vyplýva, že účasť voličov vo voľbách do miestnej samosprávy dosahuje hodnotu 0,03813, ktorá je nižšia ako 0,05 (5%). To znamená, že nulová hypotéza pre tento model, ktorá predpokladá neexistenciu vzájomnej závislosti medzi stupňom občianskej participácie a účasťou voličov vo voľbách do miestnej samosprávy bolo vyvrátená. Z toho vyplýva, že závislosť medzi stupňom občianskej participácie a volebnou účasťou je preukázaná.

Za zaujímavý považujeme koeficient volebnej účasti v prvom stĺpci tabuľky, ktorý dosahuje zápornú hodnotu -0,455. To znamená, že z R Square, ktorá dosahuje 12 percent, má 45 percentný vplyv na stupeň občianskej participácie, účasť voličov vo voľbách do miestnej samosprávy. Záporná hodnota (-0,455) znamená, že klesajúca účasť voličov vo voľbách vedie paradoxne, k vyššiemu stupňu priamej občianskej participácie. Inými slovami, mestá ktoré dosahujú vyšší stupeň občianskej participácie, dosahujú nižšiu účasť vo voľbách do miestnej samosprávy. Uvedené tvrdenie považujeme za pravdivé. Účasť

voličov vo voľbách do miestnej samosprávy je percentuálne vyššia v malých mestách, v ktorých sme namerali nižší stupeň občianskej participácie, ako vo veľkých mestách.

Vplyv ďalších faktorov sme nepreukázali. Vplyv nezamestnanosti na stupeň občianskej participácie sme nepreukázali, pretože P-value dosiahla hodnotu 0,55 (55%), ktorá podporuje nulovú hypotézu (H_0 - vzájomný vzťah nie je preukázaný). Vplyv trestných činov na stupeň občianskej participácie je na rozmedzí. P-value dosiahla hodnotu 0,053 (5,3%). Ak by bola nameraná hodnota menšia ako 5%, vyvrátili by sme H_0 a potvrdili vzájomnú závislosť týchto faktorov. Vplyv dosiahnutého vzdelania na stupeň občianskej participácie sme nepreukázali. P-value dosiahla hodnotu 0,11 (11%). To znamená, že H_0 sme nevyvrátili. Z vyššie uvedeného vyplýva, že zo skúmaných faktorov má preukázaný vplyv na stupeň občianskej participácie len účasť voličov vo voľbách do miestnej samosprávy. Vplyv zvyšných skúmaných faktorov sa nám nepodarilo preukázať.

4.5 Participatívny rozpočet ako osobitný nástroj občianskej participácie

Na základe dotazníkového prieskumu sme zistili, že v rokoch 2014 až 2017 plánuje participatívny rozpočet implementovať celkovo 40 slovenských miest (36,4% zo skúmanej vzorky). Počas dotazníkového prieskumu bol participatívny rozpočet stabilne implementovaný v troch slovenských mestách, v ktorých sme vykonali pološtruktúrované rozhovory. Jedná sa o mestá Banská Bystrica, mestskú časť Bratislava Nové mesto a Ružomberok. Identifikovaniu modelov participatívnych rozpočtov sa venujme v podkapitolách 4.5.1 až 4.5.3. Pri identifikovaní modelov vychádzame z kapitoly 1.3 a dvoch indikátorov. Prvým indikátorom je postavenie obyvateľov v participatívnom rozpočte a druhým indikátorom je spôsob financovania participatívneho rozpočtu.

Na základe odpovedí, ktoré sme získali v rámci dotazníkového prieskumu, môžeme v prostredí Slovenska potvrdiť rastúci záujem o tento nástroj. Na druhej strane zostávame voči vyjadreniu 40 slovenských miest skeptickí, pretože kladné zodpovedanie na otázku, či mesto plánuje v rokoch 2014 až 2017 implementovať participatívny rozpočet neznamená, že rozpočet bude implementovaný.

Graf č. 9: Vyjadrenie respondentov k implementovaniu participatívneho rozpočtu v rokoch 2014 až 2017.

11. Plánuje vaše mesto vo volebnom období 2014-2017 implementovať participatívny rozpočet?

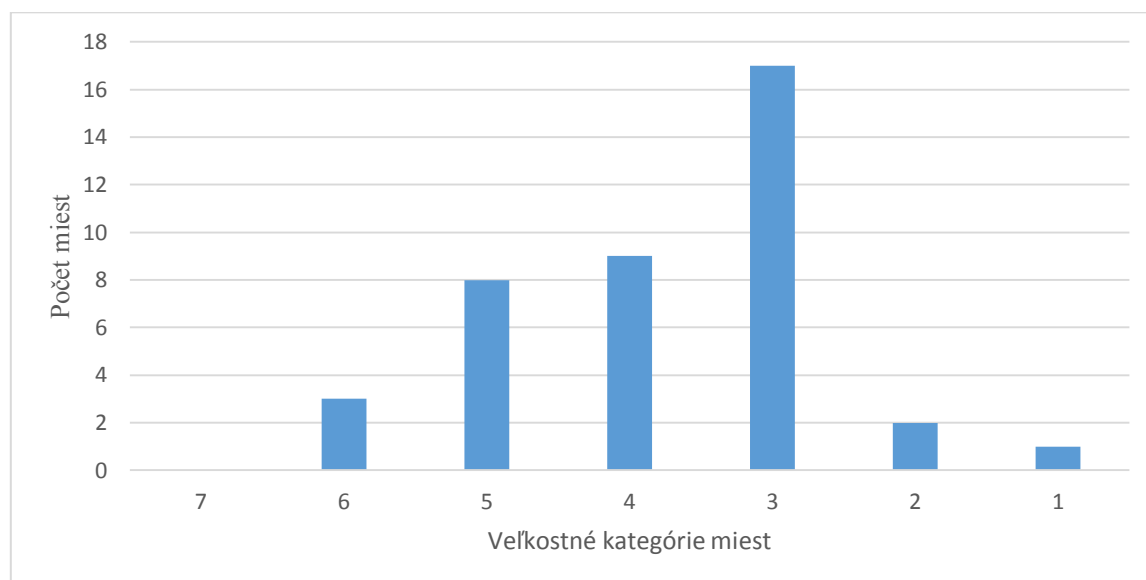

Zdroj: Autor

Z grafu 9 vyplýva, že participatívny rozpočet plánuje implementovať celkovo 40 miest (36,4%). Analyzovali sme, ktoré veľkostné kategórie a ktoré mestá. V 7. veľkostnej kategórii sa nachádza mesto Košice, ktoré participatívny rozpočet implementovať neplánuje.

V šiestej veľkostnej kategórii plánujú participatívny rozpočet implementovať tri mestá zo šiestich (50%), a to Žilina, Trnava a Trenčín. Jedná sa krajské mestá s počtom obyvateľov od 81 273 v meste Žilina, 65 978 obyvateľov v meste Trnava a 55 886 obyvateľov v meste Trenčín.

Graf č. 10: Veľkostné kategórie miest, ktoré plánujú v rokoch 2014 až 2017 implementovať participatívny rozpočet

Zdroj: Autor

V piatej veľkostnej kategórii plánuje participatívny rozpočet implementovať osem miest z dvadsiatichtroch (35%), a to Prievidza v Trenčianskom kraji s počtom obyvateľov

48 100, Zvolen v Banskobystrickom kraji s počtom obyvateľov 43 100, Považská Bystrica v Trenčianskom kraji s počtom obyvateľov 40 817, Bardejov v Prešovskom kraji s počtom obyvateľov 33 296, Čadca v Žilinskom kraji s počtom obyvateľov 24 739, Partizánske v Trenčianskom kraji s počtom obyvateľov 23 709, Šaľa v Nitrianskom kraji s počtom obyvateľov 23 098 a posledným mestom v piatej veľkostnej kategórii je Snina v Prešovskom kraji s počtom obyvateľov 20 496.

Vo štvrtej veľkostnej kategórii plánuje participatívny rozpočet implementovať deväť miest z dvadsiatichpiatich (36%) , a to mestá Žiar nad Hronom v Banskobystrickom kraji s počtom obyvateľov 19 647, Senec v Bratislavskom kraji s počtom obyvateľov 17 806, Stará Ľubovňa v Prešovskom kraji s počtom obyvateľov 16 359, Kysucké Nové Mesto v Žilinskom kraji s počtom obyvateľov 15 551, Sabinov v Prešovskom kraji s počtom obyvateľov 12 704, Zlaté Moravce v Nitrianskom kraji s počtom obyvateľov 12 007, Kolárovo v Nitrianskom kraji s počtom obyvateľov 10 665, Banská Štiavnica v Banskobystrickom kraji s počtom obyvateľov 10 259 a Šurany v Nitrianskom kraji s počtom obyvateľov 10 080.

V tretej veľkostnej kategórii plánuje participatívny rozpočet implementovať sedemnásť miest (45%), a to mestá Stupava v Bratislavskom kraji s počtom obyvateľov 9 944, Tvrdošín v Žilinskom kraji s počtom obyvateľov 9 360, Veľký Meder v Trnavskom kraji s počtom obyvateľov 8 828, Sečovce v Košickom kraji s počtom obyvateľov 8 316, Námestovo v Žilinskom kraji s počtom obyvateľov 7 915, Kráľovský Chlmec v Košickom kraji s počtom obyvateľov 7 704, Krupina v Banskobystrickom kraji s počtom obyvateľov 80 10, Tornaľa v Banskobystrickom kraji s počtom obyvateľov 7 415, Trstená a Krásno nad Kysucou v Žilinskom kraji s počtom obyvateľov 7 463 a 6837, Lipany a Spišská Belá v Prešovskom kraji s počtom obyvateľov 6 454 a 6 503, Gelnica v Košickom kraji s počtom obyvateľov 6 210, Rajec v Žilinskom kraji s počtom obyvateľov 5 889, Sládkovičovo v Trnavskom kraji s počtom obyvateľov 5 365, Kremnica v Banskobystrickom kraji s počtom obyvateľov 5 528 a Šaštín-Stráže v Trnavskom kraji s počtom obyvateľov 5 136.

V druhej veľkostnej kategórii plánujú participatívny rozpočet implementovať dve mestá z trinástich (15%), a to mesto Medzev v Košickom kraji s počtom obyvateľov 4 337, Tlmače v Nitrianskom kraji s počtom obyvateľov 3 738. V prvej veľkostnej kategórii

plánuje participatívny rozpočet implementovať jedno mesto zo štyroch (25%), a to Modrý Kameň v Banskobystrickom kraji s počtom obyvateľov 1 594.

Z vyššie uvedeného vyplýva, že percentuálne plánuje implementovať participatívny rozpočet najviac miest v šiestej veľkostnej kategórii (50%). Na druhom mieste je tretia veľkostná kategória s 45 percentami. Na treťom mieste je štvrtá veľkostná kategória s 36 percentami. Na štvrtom mieste je piata veľkostná kategória s 35 percentami. Na piatom mieste je prvá veľkostná kategória s 25 percentami. Na šiestom mieste je druhá veľkostná kategória miest s 15 percentami a na siedmom mieste je siedma veľkostná kategória miest s 0 percentami (mesto Bratislava sme nehodnotili, pretože sa nezapojilo do dotazníkového prieskumu).

4.5.1 Identifikácia modelu participatívneho rozpočtu v meste Banská Bystrica

V teoretickej časti práce, v kapitole 1.3, sme poukázali na modely participatívnych rozpočtov. V tejto kapitole nadviažeme na teoretický rámec participatívnych rozpočtov a identifikujeme modely participatívnych rozpočtov, ktoré implementujú tri skúmané slovenské mestá. Modely sa navzájom odlišujú v závislosti od prostredia, v ktorom boli implementované. Rozdiely v modeloch sa prejavujú najmä v spôsobe, ktorým môžu obyvatelia participovať a ovplyvniť prijímanie rozhodnutí ako aj v spôsobe financovania.

Dáta, z ktorých pri identifikovaní modelov participatívnych rozpočtov v troch slovenských mestách vychádzame, sme získali prostredníctvom rozhovorov, ktoré sme uskutočnili s reprezentantmi samosprávy. Rozhovory boli zaznamenané v podobe zvukového záznamu, prepísané, okódované a sumarizované. Sumarizácia uskutočnených rozhovorov je spolu s otázkami, ktoré boli respondentom kladené, obsiahnutá v prílohách č. 7 až 10. Začíname identifikáciou modelu participatívneho rozpočtu v meste Banská Bystrica.

Prvý indikátor – postavenie obyvateľov v participatívnom rozpočte

Z rozhovoru, ktorý sme uskutočnili v meste Banská Bystrica, vyplynulo silné postavenie obyvateľov v procese formulácie, autorizácie a implementácie projektov. Podľa respondentky zohrávajú obyvatelia nezastupiteľnú úlohu v oblasti formulovania pravidiel, týkajúcich sa participatívneho rozpočtu, a to pri stanovení maximálnej hodnoty jedného projektu, pri učení spôsobu hlasovania a spôsobu prerozdelenia hlasov. Na základe sumarizácie sme dospeli k záveru, že model participatívneho rozpočtu, ktorý je

implementovaný v meste Banská Bystrica má blízko k modelu Porto Alegre, ktorý sa adaptoval v Európe (Porto Alegre Adapted for Europe).

K tomuto záveru sme dospeli na základe silnej pozície obyvateľov mesta v celom procese, od navrhovania projektov, po ich schvaľovanie. V modeli Porto Alegre adaptovanom v Európe, na rozdiel od modelu organizovaných skupín (Participation of Organized Interest Model), majú silnú pozíciu občania mesta, ktorí reprezentujú vlastné názory formou deliberácie bez toho, aby boli zastúpení občianskym združením alebo neziskovou organizáciou. Nevýhodu zastúpenia obyvateľov mesta občianskym združením alebo neziskovou organizáciou, môže byť sledovanie vlastného záujmu, ktorý sa nemusí stotožňovať s názorom obyvateľov. To ale neznamená, že takéto zastúpenie nie je funkčné a ak sa rozhoduje o spôsobe využitia malej finančnej čiastky, účinnejšie ako deliberácia.

Model Porto Alegre Adapted for Europe, na rozdiel od modelu blízkej participácie (Proximity Participation Model) a modelu prekonzultovania verejných financií (Consultation on Public Finances Model) umožňuje silné postavenie občanov v celom procese rozhodovania o spôsobe využitia finančných prostriedkov. Stupeň občianskej participácie, ktorý dosahuje, môžeme priradiť k najvyššiemu stupňu občianskej participácie podľa Arnsteinovej, ktorý sa rovná kontrole občanov, delegovaniu moci a partnerstvu alebo najvyššiemu stupňu podľa OECD, ktorý sa rovná vzájomnej spolupráci, ako aj najvyššiemu stupňu občianskej participácie podľa medzinárodného združenia pre občiansku participáciu (IAP2), ktoré predstavuje organizovanie občianskych porôt, hlasovanie obyvateľov prostredníctvom hlasovacích lístkov a delegovanie moci z orgánov miestnej samosprávy na obyvateľov, ktorí majú právo rozhodnúť vo veci.

Model blízkej participácie (Proximity Participation Model) a model prekonzultovania verejných financií (Consultation on Public Finances Model) sú, na rozdiel od Európskeho modelu Porto Aegre, typické oslabenou pozíciou občanov pri rozhodovaní o spôsobe využitia finančných prostriedkov, pretože finálne rozhodnutie zostáva na orgánoch miestnej samosprávy. V oboch modeloch je aplikovaný princíp rozhodovania spôsobom top down. To znamená, že občan je v rozhodovacom procese poslucháčom, ktorý môže predniesť svoje pripomienky. Zapracovanie pripomienok je plne v kompetencii orgánov samosprávy. Aktéri, ktorí môžu reprezentovať záujmy komunity nemusia byť volení obyvateľmi mesta, ale môžu byť vybraní zo zoznamu voličov a prizývaní na rokovanie orgánov samosprávy.

Preto tvrdíme, že model blízkej participácie (Proximity Participation Model) a model prekonzultovania verejných financií (Consultation on Public Finances Model) dosahujú nižší stupeň občianskej participácie ako európsky model Porto Alegre. Podľa Arnsteinovej a jej nástrojov občianskej participácie sa tak jedná o stupeň fiktívnej participácie občanov, ktorá sa prejavuje prostredníctvom informovania, konzultovania a upokojuvania. Podľa Prettyovej sa jedná o interaktívnu participáciu, na základe ktorej občania spolupracujú s orgánmi miestnej samosprávy na spoločných plánoch a analýzach. Podľa OECD sa jedná o konzultovanie a podľa IAP2 sa jedná o spoluprácu na projektoch. Žiadny z nástrojov občianskej participácie, ktorý sme uviedli, nedosahuje najvyšší stupeň občianskej participácie. To znamená, že uvedené modely participatívnych rozpočtov dosahujú nižší stupeň občianskej participácie ako európsky model Porto Alegre, ktorý má najbližšie k modelu participatívneho rozpočtu, ktorý implementuje mesto Banská Bystrica.

Druhý indikátor – spôsob financovania participatívneho rozpočtu

Podľa respondentky je participatívny rozpočet v Banskej Bystrici financovaný z verejných financií, čo odráža spôsob financovania európskeho modelu Porto Alegre. Model Porto Alegre Adapted for Europe je na rozdiel od modelu komunitného financovania na miestnej úrovni (Community Funds at Local and City Level Model) a modelu verejno-súkromných rokovaní (The Public Private Negotiation Table Model), financovaný výlučne z verejných financií. Model komunitného financovania na miestnej úrovni je implementovaný v spolupráci so samosprávou, ale financovaný v zásade z komunitných (občianskych) zdrojov. Model verejno-súkromných rokovaní vychádza zo spolupráce samosprávy a súkromného sektora, ktorý má postavenie finančného donora. Postavenie a vzťah verejného a súkromného sektora v modeli verejno-súkromných rokovaní sa odvíja od množstva vloženého kapitálu.

Participatívny rozpočet v meste Banská Bystrica je financovaný výlučne z verejných finančných prostriedkov, bez podpory zo satany komunity alebo podpory zo súkromných zdrojov. To znamená, že Banská Bystrica neimplementuje model komunitného financovania na miestnej úrovni (Community Funds at Local and City Level Model) alebo model verejno- súkromných rokovaní (The Public Private Negotiation Table Model), preto nebudeme skúmať stupeň občianskej participácie v týchto modeloch.

Identifikovanie modelu participatívneho rozpočtu v meste Banská Bystrica

Z vyššie uvedeného vyplýva, že model participatívneho rozpočtu, ktorý je implementovaný v Banskej Bystrici, má z ohľadom na postavenie obyvateľov a spôsob financovania, najbližšie k európskemu modelu Porto Alegre. To znamená, že obyvatelia mesta môžu rozhodovať vo veci, respektíve o spôsobe využitia finančných prostriedkov v rámci participatívneho rozpočtu. Financovanie rozpočtu nie je naviazané na súkromný sektor, ktorý by tým získali dominantné postavenie.

4.5.2 Identifikácia modelu participatívneho rozpočtu v mestskej časti Bratislava Nové Mesto

Prvý indikátor – postavenie občanov v participatívnom rozpočte

Podľa respondentov mestskej časti Bratislava Nové Mesto, zohrávajú v rámci participatívneho rozpočtu významnú úlohu zástupcovia občianskych združení, ktorí projekty predkladajú a implementujú. Ak vyššie uvedené skutočnosti porovnáme s modelmi participatívnych rozpočtov dospejeme k záveru, že model, ktorý implementuje mestská časť Bratislava Nové Mesto sa približuje k modelu organizovaných skupín (Participation of Organized Interest Model), pretože v procese schvaľovania navrhnutých projektov, majú významné postavenie práve občianske združenia. Zástupca občianskeho združenia má právo hlasovať za predložené projekty (okrem vlastného). Váha hlasu zástupcu občianskeho združenia sa rovná 50 percentám, váha hlasov odovzdaných online sa rovná 20 percentám a váha hlasov ostatných právnických osôb sa rovná 30 percentám. Celkový súčet hlasov je 100%, z ktorých majú 50 percentnú váhu občianske združenia.

Európsky model Porto Alegre o ktorom sme diskutovali vyššie, a ktorý sa najviac z uvedených modelov približuje k modelu, ktorý implementuje Banská Bystrica, sme v prípade mestskej časti Bratislava Nové Mesto vylúčili. V mestskej časti Bratislava Nové mesto majú významné postavenie záujmové skupiny a súkromný sektor, ktorých celková váha hlasov predstavuje 80 percent. To znamená, že postavenie predkladateľov návrhov a právnických osôb je v procese formulácie a implementácie projektov v rámci participatívneho rozpočtu silnejšie, ako postavenie občanov. Uvedenému spôsobu rozhodovania zodpovedajú modely blízkej participácie (Proximity Participation Model) a model organizovaných skupín (Participation of Organized Interest Model) v rámci ktorých je oslabená pozícia občanov v procese formulácie a implementácie projektov v rámci participatívneho rozpočtu, pretože finálne rozhodnutie je prevažne na záujmových skupinách.

Druhý indikátor – spôsob financovania participatívneho rozpočtu

Model, ktorý je implementovaný v mestskej časti Bratislava Nové Mesto, sa z ohľadom na spôsob financovania približuje k modelu verejno-súkromných rokovaní (Public Private Negotiation Table Model) pretože financie, z ktorých je participatívny rozpočet financovaný, pochádzajú z časti zo súkromného sektora, a to v podobe daru pre mestskú časť Bratislava Nové Mesto, ktoré získala za dočasné zníženie kvality života jeho obyvateľov počas realizácie výstavby na Škultétyho ulici. Pôvodca týchto finančných prostriedkov nezískal postavenie aktéra, ani kompetencie v rámci participatívneho rozpočtu. Časť finančných prostriedkov, ktorá pochádza zo súkromného sektora, poukazuje na model verejno-súkromných rokovaní, (Public Private Negotiation Table Model), ale nenapĺňa jeho skutkovú podstatu v podobe sústavného financovania zo súkromných zdrojov a účasti na spolurozhodovaní. Preto sme v prípade mestskej časti Bratislava Nové Mesto tento model participatívneho rozpočtu vylúčili.

Z odpovedí respondentov vyplýva, že občianske združenia a iné záujmové skupiny v rámci tretieho sektora, prostredníctvom ktorých sú projekty participatívneho rozpočtu implementované, hľadajú spôsoby využitia bezodplatnej (dobrovoľnej) práce. Ak považujeme dobrovoľnú prácu za vklad, ktorý má ekonomickú hodnotu, potom sa model participatívneho rozpočtu v mestskej časti Bratislava Nové Mesto približuje k modelu komunitného financovania na miestnej úrovni (Community Funds at Local and City Level Model). Preto tvrdíme, že model implementovaný v mestskej časti Bratislava Nové Mesto má bližšie k modelu komunitného financovania na miestnej úrovni (Community Funds at Local and City Level Model) ako k modelu verejno-súkromných rokovaní (Public Private Negotiation Table Model).

Identifikovanie modelu participatívneho rozpočtu v mestskej časti Bratislava Nové Mesto

Z vyššie uvedeného vyplýva, že model participatívneho rozpočtu, ktorý je implementovaný v mestskej časti Bratislava Nové Mesto, preferuje spoluprácu so záujmovými združeniami. Model je z časti financovaný zo súkromných zdrojov a zo zdrojov komunity prostredníctvom bezodplatnej práce. Preto si myslíme, že model implementovaný mestskou časťou Bratislava Nové Mesto predstavuje z ohľadom na postavenie obyvateľov, model organizovaných skupín (Participation of Organized Interest Model). Z pohľadu financovania je na rozmedzí medzi modelom komunitného financovania na miestnej

úrovni (Community Funds at Local and City Level Model) a vyššie uvedeným modelom organizovaných skupín (Participation of Organized Interest Model). Model organizovaných skupín (Participation of Organized Interest Model), ako vyplýva zo samotného názvu, nie nastavený na priamu spoluprácu s obyvateľmi alebo spolupráca s nimi je len čiastočná.

4.5.3 Identifikácia modelu participatívneho rozpočtu v meste Ružomberok

Prvý indikátor – postavenie občanov v participatívnom rozpočte

Z rozhovoru, ktorý sme uskutočnili v meste Ružomberok vyplynulo, že o spôsobe využitia finančných prostriedkov v rámci participatívneho rozpočtu rozhoduje participatívna komunita, ktorá má podobu občianskeho združenia z názvom Tvorivý rozvoj. Participatívna komunita upúšťa od deliberácie. To znamená, že obyvatelia mesta Ružomberok, ktorí nie sú členmi participatívnej komunity sú z hlasovania o výbere projektov v rámci participatívneho rozpočtu vylúčení a môžu ovplyvniť jeho smerovanie len nepriamo prostredníctvom tretích osôb, ktoré sú súčasťou komunity, alebo priamo zapojením sa do komunity. To znamená, že väčšina obyvateľov mesta Ružomberok nemá dosah na prerozdelenie finančných prostriedkov v rámci participatívneho rozpočtu, tak ako napr. v Banskej Bystrici alebo v mestskej časti Bratislava Nové Mesto. Dôvodom pre tento spôsob rozhodovania o spôsobe využitia finančných prostriedkov môže byť suma 4500 eur, ktorá je ročne na participatívny rozpočet vyčlenená.

Pre maximálne využitie finančných prostriedkov realizuje participatívna komunita ciele participatívneho rozpočtu vo voľnom čase a bez nároku na odmenu. Preto je pre funkčnosť participatívneho rozpočtu dôležitý osobný kontakt medzi členmi participatívnej komunity a konsenzus pri rozhodovaní o spôsobe využitia obmedzených finančných prostriedkov.

Na základe vyššie uvedeného tvrdíme, že model participatívneho rozpočtu, ktorý je implementovaný v meste Ružomberok je modelom organizovaných skupín (Participation of Organized Interest Model), ktorý nevychádza z priamej spolupráce s občanmi, ale zo spolupráce z občianskymi združeniami a mimovládnyimi organizáciami, ktoré formulujú ciele a rozhodujú v rámci vlastnej komunity. Problémom modelu organizovaných skupín môže byť ignorovanie požiadaviek jednotlivcov v danej komunite a sledovanie vlastných – skupinových záujmov.

Druhý indikátor – spôsob financovania participatívneho rozpočtu

Participatívny rozpočet v meste Ružomberok je financovaný najmä z verejných financií, to je z mestského rozpočtu. Popri financovaní participatívneho rozpočtu zo zdrojov mesta Ružomberok, je súčasťou participatívneho rozpočtu osobný vklad participatívnej komunity, v podobe bezplatne vykonanej práce. To znamená, že participatívny rozpočet v meste Ružomberok je financovaný z mestského rozpočtu. Nie je financovaný zo súkromných zdrojov ani zo zdrojov komunity, ibaže by sme brali do úvahy čas, ktorý vynaložia členovia komunity, na plnenie stanovených cieľov. Z toho vyplýva, že sa nejedná o model komunitného financovania na miestnej úrovni (Community Funds at Local and City Level model), ktorý je založený na čiastočnom alebo úplnom financovaní z komunity alebo o model verejno-súkromných rokovaní (The Public Private Negotiation Table Model), ktorý je založený na čiastočnom alebo úplnom financovaní zo súkromných zdrojov. Spôsob financovania je tak zhodný so spôsobom financovania modelu organizovaných skupín (Participation of Organized Interest Model).

Identifikovanie modelu participatívneho rozpočtu v meste Ružomberok

Model participatívneho rozpočtu, ktorý implementuje mesto Ružomberok má najbližšie k modelu organizovaných skupín (Participation of Organized Interest Model), pretože tie predstavujú jeho základnú zložku. Na rozdiel od mesta Banská Bystrica, ktoré umožňuje prerozdelenie finančných prostriedkov v rámci participatívneho rozpočtu, prostredníctvom deliberácie alebo mestskej časti Bratislava Nové Mesto, ktorá umožňuje obmedzený vstup jej obyvateľov do procesu výberu predložených projektov, v Ružomberku absentuje. V Ružomberku rozhoduje o spôsobe využitia finančných prostriedkov, v rámci participatívneho rozpočtu, výlučne participatívna komunita.

5. DISKUSIA A ODPORÚČANIA

V práci sme vychádzali z modelu governance a nástrojov občianskej participácie. Spôsob riadenia v modeli governance prebieha prostredníctvom sieti (networks) a mechanizmus riadenia vychádza z dialógu a dohody s aktérmi v spoločnosti. Úlohou manažérov je koordinovať a aktívne zabezpečiť vstupy všetkých aktérov a prístup k poskytovaniu verejných služieb sa uskutočňuje prostredníctvom spolupráce viacerých sektorov (verejný, súkromný, mimovládny) pri poskytovaní verejných služieb. Základným princípom governance je účinnosť a dosahovanie cieľov.⁸⁶ To znamená, že kľúčovým faktorom governance je spolupráca medzi aktérmi, ktorá sa uskutočňuje prostredníctvom nástrojov občianskej participácie, za účelom dosiahnutia relevantných a legitímnych cieľov, efektívnym spôsobom.

V rámci občianskej participácie sme poukázali na odlišné stupne, ktoré môže občianska participácia dosahovať. Každý zo stupňov reprezentoval iný nástroj. Na najnižšom stupni boli informačné nástroje, prostredníctvom ktorých miestna samospráva jednostranne informovala obyvateľov o dianí v samospráve. Vyšší stupeň predstavoval prijímanie spätnej väzby od obyvateľov a jej realizáciu. Nasledovnými – vyššími stupňami boli organizovanie workshopov, verejných zhromaždení, až po delegovanie moci na obyvateľov miestnej samosprávy, ktorí tak nadobudli právo rozhodnúť vo veci, ktorá sa týka smerovania miestnej samosprávy.

Poukázali sme na faktory, ktoré môžu ovplyvňovať stupeň občianskej participácie. Na jednej strane sme sa sústredili na miestnu samosprávu a nástroje občianskej participácie, ktoré implementuje. Na druhej strane považujeme pre implementovanie nástrojov občianskej participácie za rovnako dôležitý, sociálny kapitál a ďalšie faktory. Preto sme skúmali vzájomný vzťah a závislosť medzi stupňom občianskej participácie a stupňom dosiahnutého vzdelania, kriminalitou, nezamestnanosťou a volebnou účasťou. To znamená, že stupeň občianskej participácie nezávisí len od miestnej samosprávy, ale aj od sociálneho, ekonomického, politického a kultúrneho prostredia v ktorom pôsobí.

Jedným z osobitných nástrojov občianskej participácie, ktorý je v podmienkach Slovenskej republiky relatívne nový (implementovaný od roku 2011) je participatívny rozpočet. Participatívny rozpočet sme považovali za jeden z ekonomických nástrojov občianskej participácie. Poukázali sme na modely participatívnych rozpočtov, postavenie obyvateľov

⁸⁶ STAROŇOVÁ, K. MALÍKOVÁ, Ľ. Governance – módný pojem alebo užitočný koncept. 2007.

v týchto modeloch a spôsob ich financovania. Identifikovali sme modely, ktoré implementujú tri slovenské mestá, Banská Bystrica, mestská časť Bratislava Nové Mesto a Ružomberok.

5.1 Stupne občianskej participácie v siedmych veľkostných kategóriách

Ktorý stupeň občianskej participácie dosahuje 110 slovenských miest rozdelených do siedmich veľkostných kategórií podľa nástrojov občianskej participácie, sformulovaných medzinárodným združením pre občiansku participáciu (IAP2)?

Tabuľka č. 16: Stupne občianskej participácie v 110 slovenských mestách zoradených do 7 veľkostných kategórií.

110 slovenských miest rozdelených do 7 veľkostných kategórií	Modus	Medián	Priemer	Stupeň občianskej participácie určený na základe priemerného počtu bodov a nástrojov IAP2
7 (1 z 2) [50%]	85	85	85	A (od 71 do 100 bodov)
6 (6 z 8) [75%]	67,5	70	70	B (od 46 do 70 bodov)
5 (23 z 29) [79%]	62,5	70	62,5	B (od 46 do 70 bodov)
4 (25 z 33) [76%]	51	45	48	B (od 46 do 70 bodov)
3 (38 z 46) [83%]	51	60	54	B (od 46 do 70 bodov)
2 (13 z 16) [81%]	39	55	40	C (od 36 do 45 bodov)
1 (4 zo 4) [100%]	45	40	40	C (od 36 do 45 bodov)

Zdroj: Autor

Tabuľka 16 sumarizuje v prvom stĺpci sedem veľkostných kategórií miest. V zátvorkách je obsiahnutý počet miest, ktoré boli v rámci veľkostnej kategórie skúmané z celkového počtu miest vo veľkostnej kategórii. V hranatej zátvorke je uvedený podiel vyjadrený percentuálne. Súčet miest obsiahnutý v zátvorke predstavuje 110 skúmaných miest (80 percent) z celkového počtu 138 miest. Druhý, tretí a štvrtý stĺpec predstavujú počty bodov, ktoré boli skúmaným mestám pridelené na základe dotazníkového prieskumu na ktorom mestá participovali. Posledný – piaty stĺpec predstavuje stupeň občianskej participácie, ktorý vyplýva z priemerného počtu bodov vo veľkostnej kategórii miest.

Stupeň občianskej participácie „A“ dosiahla siedma veľkostná kategória miest. Pod túto veľkostnú kategóriu patrí mesto Košice. Stupeň občianskej participácie „B“ dosiahla šiesta veľkostná kategória, piata veľkostná kategória a tretia veľkostná kategória. Druhá a prvá veľkostná kategória miest dosiahla stupeň občianskej participácie „C“. Rozdelenie miest do veľkostných kategórií je obsiahnuté v prílohe č. 2.

Tabuľka č. 17: 5 stupňov občianskej participácie podľa IAP2 (tmavší odtieň predstavuje vyšší stupeň občianskej participácie)

10. Mestá organizovali verejné zhromaždenia, na ktorých rozhodovali občania prostredníctvom hlasovacích lístkov.
9. Mestá organizovali hodnotiace poroty zložené z obyvateľov, ktoré mali právo rozhodnúť vo veci.
8. Mestá spolupracovali s obyvateľmi mesta na spoločných projektoch.
7. Mestá spolupracovali s občianskymi združeniami.
6. Mestá organizovali workshopy.
5. Mestá organizovali verejné zhromaždenia, na ktorých diskutovali predstavitelia mesta s obyvateľmi.
4. Mestá organizovali verejné zhromaždenia, na ktorých sa mohli obyvatelia mesta vyjadriť k problémom mesta.
3. Mestá informovali obyvateľov mesta prostredníctvom internetu.
2. Mestá Informovali obyvateľov mesta prostredníctvom televízie.
1. Mestá informovali obyvateľov mesta prostredníctvom informačných letákov.

Zdroj: Autor

Z výsledkov dotazníkového prieskumu vyplynulo, že mestá implementujú nástroje občianskej participácie a majú záujem o jej posilnenie. Mestá v rámci aktívnych nástrojov občianskej participácie preferujú spoluprácu s občianskymi združeniami. Dôvodom tejto spolupráce môže byť efektívnejšia komunikácia a lepšia orientácia občianskych združení v problematike, ktorou sa zaoberajú. V tejto súvislosti predpokladáme, že mestá túto formu participácie označili aj preto, že občianske združenia sú adresátom finančnej podpory miest, a to mohli považovať za participáciu.

Na druhej strane, 107 zo 110 miest (97%) sa vyjadrilo, že v rokoch 2011 až 2014 nezorganizovalo verejné zhromaždenie, na ktorých rozhodovali občania prostredníctvom hlasovacích lístkov. To znamená, že samosprávy preferujú spoluprácu s obyvateľmi v rámci ktorej si zachovávajú kontrolu nad formulovaním a implementovaním verejnej politiky. Odporúčame, aby miestne samosprávy pokračovali v implementácii nástrojov občianskej participácie a zvyšovali jej stupeň. To znamená, aby v rámci formulovania a implementovania verejnej politiky aktívne spolupracovali priamo s obyvateľmi, napríklad prostredníctvom facilitátora.

5.2 Faktory ovplyvňujúce stupeň občianskej participácie

Aký je vzájomný vzťah medzi stupňom občianskej participácie, účasťou voličov vo voľbách do miestnej samosprávy, vzdelanosťou štruktúrou obyvateľstva, počtom spáchaných trestných činov a počtom uchádzačov o zamestnanie?

Z poznatkov, už viac krát spomenutých autorov, Galstona⁸⁷, Mikovej, Mihalíka, Rapošovej alebo Wollebaeka a Selleho⁸⁸ vyplynulo, že aktívna občianska participácia má pozitívny vplyv na formovanie sociálneho kapitálu. Preto sme zhodnotili vzájomný vzťah medzi nameraným stupňom občianskej participácie a nezamestnanosťou, dosiahnutým vzdelaním, kriminalitou a volebnou účasťou. V rámci realizovanej lineárnej regresnej a korelačnej analýzy sme dospeli k výsledkom, z ktorých môžeme naformulovať nasledovné závery.

Z tabuľky 15 vyplynulo, že nezamestnanosť, účasť voličov vo voľbách do miestnej samosprávy, kriminalita a vzdelanosť štruktúra obyvateľstva, majú 12 percentný vplyv na stupeň občianskej participácie. Z P-value vyplynulo, že účasť voličov vo voľbách do miestnej samosprávy dosahuje hodnotu 0,03813, ktorá je nižšia ako 0,05 (5%). To znamená, že nulová hypotéza, ktorá predpokladá neexistenciu vzájomnej závislosti medzi stupňom občianskej participácie a účasťou voličov vo voľbách do miestnej samosprávy, bola vyvrátená. Teda závislosť medzi stupňom občianskej participácie a účasťou voličov vo voľbách bola preukázaná.

V tomto prípade bol zaujímavý koeficient, ktorý dosahoval zápornú hodnotu -0,455. To znamená, že z R Square, ktorá dosahuje 12 percent a predstavuje celkovú významnosť testovaného modelu, má 45 percentný vplyv na stupeň občianskej participácie účasť voličov vo voľbách do miestnej samosprávy. Záporná hodnota (-0,455) znamená, že klesajúca účasť voličov vo voľbách vedie, paradoxne, k vyššiemu stupňu občianskej participácie. To znamená, že mestá, ktoré dosahovali nižší stupeň občianskej participácie, dosahujú vyššiu účasť vo voľbách do miestnej samosprávy.

Vplyv ďalších faktorov sme nepreukázali. Vplyv nezamestnanosti na stupeň občianskej participácie sme nepreukázali, pretože P-value dosiahla hodnotu 0,55 (55%), ktorá podporuje nulovú hypotézu (H0 - vzájomný vzťah nie je preukázaný). Vplyv trestných činov na stupeň občianskej participácie je na rozmedzí, pretože P-value dosiahla hodnotu

⁸⁷ GALSTON, W. Political Knowledge, Political Engagemnt and Civic Education. 2001.

⁸⁸ WOLLEBAEK, D a SELLE, P. Does Participation in Voluntary Association Contribute To Social Capital? The Impact of Intesity, Scope, and Type. 2002.

0,053 (5,3%). Ak by bola nameraná hodnota menšia ako 5%, vyvrátili by sme H₀ a potvrdili vzájomnú závislosť týchto faktorov. Vplyv dosiahnutého vzdelania na stupeň občianskej participácie sme nepreukázali, pretože P-value dosiahla hodnotu 0,11 (11%). To znamená, že H₀ sme nevyvrátili.

Prípadová štúdia Mikovej, Mihalíka a Rapošovej⁸⁹, ktorá bola realizovaná v Štúrove, preukázala pozitívny vplyv aktívnej občianskej participácie na obyvateľov mesta. S týmto tvrdením sa stotožňujeme. Predpokladáme, že mestá v ktorých obyvatelia aktívne participujú, sa dokážu lepšie vysporiadať s nežiaducimi vplyvmi prostredia ako napríklad korupcia a kriminalita, minimálne preto, že obyvatelia sa navzájom poznajú. Aktívna občianska participácia v praxi viedla k odstraňovaniu negatívnych externalít, ktoré nemusia byť v rozpore so zákonom, ale napriek tomu sú v danej komunite nežiaduce. Príkladom je zorganizovanie petície za zákaz prevádzkovania tzv. Crazy Shopov (bláznivých obchodov), ktoré pôsobili v mestskej časti Bratislava Petržalka. Tovar, ktorý uvedené obchody ponúkali predstavoval tzv. legálne drogy, ktoré poškodzovali ľudské zdravie a viedli k drogovej závislosti. Preto tvrdíme, že iniciovanie aktívnej občianskej participácie zo strany miestnej samosprávy má pozitívny vplyv na formovanie sociálneho kapitálu na jej území. Preto odporúčame aby miestna samospráva implementovala nástroje aktívnej občianskej participácie, ktoré predstavujú 4. až 10. stupeň občianskej participácie.

5.3 Odporúčania k osobitným nástrojom občianskej participácie

Ktorý z modelov participatívnych rozpočtov implementujú mestá Banská Bystrica, mestská časť Bratislava Nové Mesto a Ružomberok?

Modely participatívnych rozpočtov v mestách Banská Bystrica, mestskej časti Bratislava Nové Mesto a Ružomberok, sme rozdelili na základe pozície obyvateľov v týchto modeloch do troch skupín. Do prvej skupiny patria modely participatívnych rozpočtov, ktoré umožňujú priamu účasť obyvateľov pri navrhovaní a schvaľovaní projektov. Priamu participáciu umožňuje najmä model Porto Alegre adaptovaný v Európe. Tento model hodnotíme, s ohľadom na jeho otvorenosť čo najširšej skupine obyvateľov a spôsob financovania, za model umožňujúci najvyšší stupeň občianskej participácie.

Model participatívneho rozpočtu, ktorý implementuje Banská Bystrica má blízko k európskemu modelu Porto Alegre (Porto Alegre Adapted for Europe Model). Ten

⁸⁹ MIKOVÁ, K., MIHALÍK, J., RAPOŠOVÁ, L. Mládežnícka participácia na Slovensku. 2005

umožňuje obyvateľom miestnej samosprávy vyjadrenie preferencií prostredníctvom deliberácie. Na základe rozhovorov, ktoré sme uskutočnili v mestskej časti Bratislava Nové Mesto a Ružomberok sme dospeli k záveru, že model participatívneho rozpočtu, ktorý implementujú, má blízko k modelu organizovaných skupín (Participation of Organized Interest Model). Model organizovaných skupín umožňuje participáciu obyvateľov najmä prostredníctvom občianskych združení alebo mimovládnych organizácií. Tento model radíme z ohľadom na nižší stupeň občianskej participácia do druhej skupiny modelov.

Tabuľka č. 18: Modely participatívnych rozpočtov, ktoré implementujú mestá Banská Bystrica, mestská časť Bratislava Nové Mesto a Ružomberok

Mesto	Model participatívneho rozpočtu	Spôsob financovania participatívneho rozpočtu	Postavenie obyvateľov	Rozpočet za rok 2014 v €
Banská Bystrica	Model Porto Alegre adaptovaný v Európe	Financovaný výlučne zo zdrojov samosprávy	Priama účasť obyvateľov na predkladaní projektov a hlasovaní	19 712,76
Bratislava Nové Mesto	Model organizovaných skupín	Verejný/súkromný zdroje a práca dobrovoľníkov	Skupiny, ktoré projekty predkladajú a občianske združenie, ktoré projekty implementuje	25 000
Ružomberok	Model organizovaných skupín	Financovaný výlučne zo zdrojov samosprávy	Participatívna komunita, ktorá predkladá a hlasuje o projektoch	4 500

Zdroj: Autor

Do tretej skupiny modelov občianskej participácie radíme model prekonzultovania verejných financií (Consultation on Public Finances Model), ktorý nie je implementovaný v mestách, ktoré sme skúmali. Uvedený model je typický prizývaním obyvateľov mesta na základe zoznamu voličov. Takto prizvaní obyvatelia majú následne právo vyjadriť svoj názor na spôsob prerozdelenia časti verejných financií. Spôsob, akým orgány miestnej samosprávy s názorom prizvaných obyvateľov naložia, je v zásade v ich kompetencii. To znamená, že názor prizvaných obyvateľov má v zásade informačný charakter. Z vyššie uvedeného vyplýva, že participatívny rozpočet so silným postavením obyvateľov implementuje mesto Banská Bystrica. Za ním nasledujú mestská časť Bratislava Nové Mesto, ktoré umožňuje čiastočnú participáciu obyvateľov (pozícia obyvateľov je oslabená) a mesto Ružomberok, ktoré občiansku participáciu obmedzuje na participatívnu komunitu.

Štyridsiatim mestám, ktoré plánujú v rokoch 2014 až 2017 implementovať participatívny rozpočet odporúčame, aby postupovali podľa vzoru Banskej Bystrice a implementovali európsky model Porto Alegre za predpokladu, že majú dostatočné materiálne a personálne vybavenie, skúsenosti s deliberáciou a plánujú na participatívny rozpočet vynaložiť vyšší objem finančných prostriedkov.

Implementáciu európskeho modelu Porto Alegre odporúčame všetkým mestám, ale najmä tým väčším. V piatej veľkostnej kategórii sú to mestá Žilina, Trnava a Trenčín. Európsky model Porto Alegre považujeme za vhodný model pre väčšie mestá, pretože dokážu efektívne riadiť proces deliberácie, ktorý si vyžaduje určitú technickú a personálnu základňu. Vyšší objem vynaložených finančných prostriedkov má vyšší predpoklad upútať pozornosť obyvateľov miest, pretože ponúka možnosť predloženia atraktívnejších a rozsiahlejších projektov.

Implementáciu európskeho modelu Porto Alegre odporúčame implementovať aj stredne veľkým mestám vo štvrtej veľkostnej kategórii. Sú to mestá Prievidza v Trenčianskom kraji, Zvolen v Banskobystrickom kraji, Považská Bystrica v Trenčianskom kraji, Bardejov v Prešovskom kraji, Čadca v Žilinskom kraji, Partizánske v Trenčianskom kraji, Šaľa v Nitrianskom kraji a posledným mestom v piatej veľkostnej kategórii je Snina v Prešovskom kraji.

Pre menšie slovenské mestá, ktoré disponujú obmedzeným materiálnym, personálnym vybavením a finančnými zdrojmi a plánujú implementovať participatívny rozpočet, odporúčame implementovať ako alternatívu európskeho modelu Porto Alegre, model Organizovaných skupín (Participation of Organized Interest Model). Pravidelné organizovanie verejných stretnutí si vyžaduje vynaloženie určitých nákladov. Pri čiastke 4 500 eur, ktorú miestna samospráva prerozdělila na participatívny rozpočet v meste Ružomberok je otázne, či náklady na organizovanie verejných stretnutí neprevýšia čistku, ktorá je vyčlenená na participatívny rozpočet. Model organizovaných skupín považujeme za vhodný model participatívneho rozpočtu aj pre mestá, ktoré sa oboznamujú s týmto nástrojom a po jeho udomácnení a postupnom získaní záujmu a podpory obyvateľov, môže byť model organizovaných skupín transformovaný na európsky model Porto Alegre.

Model organizovaných skupín preto odporúčame mestám, ktoré majú menej skúsenosti s organizovaním verejných stretnutí alebo mestám, ktoré majú skúsenosti so spolupracou s občianskymi združeniami (ako vyplynulo z grafu č. 5). Model organizovaných skupín

(Participation of Organized Interest Model) odporúčame ako východiskový model, mestám vo štvrtej veľkostnej kategórii: Žiar nad Hronom v Banskobystrickom kraji, Senec v Bratislavskom kraji, Stará Ľubovňa v Prešovskom kraji, Kysucké Nové Mesto v Žilinskom kraji, Sabinov v Prešovskom kraji, Zlaté Moravce v Nitrianskom kraji, Kolárovo v Nitrianskom kraji, Banská Štiavnica v Banskobystrickom kraji a Šurany v Nitrianskom kraji.

V tretej veľkostnej kategórii odporúčame implementovať model organizovaných skupín (Participation of Organized Interest Model) mestám; Stupava v Bratislavskom kraji, Tvrdošín v Žilinskom kraji, Veľký Meder v Trnavskom kraji, Sečovce v Košickom kraji, Námestovo v Žilinskom kraji, Kráľovský Chlmec v Košickom kraji, Krupina v Banskobystrickom kraji, Tornaľa v Banskobystrickom kraji, Trstená a Krásno nad Kysucou v Žilinskom kraji, Lipany a Spišská Belá v Prešovskom kraji, Gelnica v Košickom kraji, Rajec v Žilinskom kraji, Sládkovičovo v Trnavskom kraji, Kremnica v Banskobystrickom kraji a Šaštín-Stráže v Trnavskom kraji.

V druhej a prvej veľkostnej kategórii odporúčame implementovať model organizovaných skupín (Participation of Organized Interest Model) mestu Medzev v Košickom kraji, Tlmačom v Nitrianskom kraji a mestu Modrý Kameň v Banskobystrickom kraji.

Naše odporúčania sú zamerané na modely participatívnych rozpočtov, ktoré sú v súčasnosti slovenskými mestami už implementované, pretože s danými modelmi majú mestá skúsenosti. Pre mestá, ktoré plánujú v rokoch 2014 až 2017 implementovať participatívny rozpočet prichádzajú do úvahy aj ďalšie modely, na ktoré sme poukázali v teoretickej časti našej práce, a to v závislosti od konkrétnej situácie, možností a potrieb daného mesta. Naše odporúčania vychádzajú z doterajších skúseností s nástrojmi občianskej participácie a skúseností s participatívnym rozpočtom.

Bez ohľadu na model participatívneho rozpočtu, ktorý sa miestne samosprávy rozhodnú implementovať, odporúčame vytvorenie pozície projektového koordinátora. Koordinátor by mal plniť dve základné úlohy. Prvou úlohou koordinátora je zviditeľniť a sprístupniť participatívny rozpočet obyvateľom. Druhou úlohou je iniciovanie, formulovanie a predkladanie projektov obyvateľom, iniciovanie spolupráce a občianskej participácie. To znamená, že projektový koordinátor by mala byť osoba z miestnej samosprávy, ktorá je oboznámená z miestnym prostredím a ktorá bude zodpovedná za formulovanie projektov, ich propagáciu a implementáciu.

ZÁVER

Governance a občianska participácia sú dva nerozlučné pojmy. Hlavným faktorom governance je aktívne zapájanie občanov do procesov formulácie a implementácie verejnej politiky. Vstupovanie do procesov, ktoré sa odohrávajú v rámci orgánov miestnej samosprávy nie je možné bez nástrojov občianskej participácie. Nástroje občianskej participácie umožnili aktívne zapojenie občanov do procesov formulovania a implementovania verejnej politiky. Ich cieľom bolo prispieť k posilneniu priamej demokracie, zvýšiť legitimitu prijímaných rozhodnutí, odstrániť korupčné správanie a tým zvyšovať dôveru voči voleným reprezentantom. To znamená, že governance je bez nástrojov občianskej participácie nefunkčný.

Nástroje občianskej participácie sme rozdelili do viacerých stupňov. Podľa OECD, ktorá poukázala na tri stupne občianskej participácie, podľa medzinárodného združenia pre občiansku participáciu (IAP2), ktoré poukázalo na päť stupňov občianskej participácie alebo podľa Arnsteinovej, ktorá poukázala na osem stupňov občianskej participácie. Podľa Connora, Wilcoxa a Prettyovej, ktorí predstavili vlastné nástroje občianskej participácie. Následne nám stupne občianskej participácie umožnili určiť, či je naplnená občianska participácia na stupni, ktorý umožňuje spravovanie a aktívne zapájanie obyvateľov alebo naopak, či sú obyvatelia len jednostranne informovaní zo strany orgánov miestnej samosprávy a ich spätná väzba je posudzovaná individuálne. To znamená, že na základe stupňov občianskej participácie sme zhodnotili do akej miery sa miestna samospráva v 110 slovenských mestách stotožnila s modelom governance.

Prostredníctvom stupňov občianskej participácie v 110 slovenských mestách, rozdelených do siedmych veľkostných kategórií sme určili, aký je priemerný stupeň občianskej participácie vo veľkostnej kategórii. Stupne občianskej participácie sme označili stupňami „A“ až „E“. Stupeň „A“ predstavoval najvyšší stupeň občianskej participácie a stupeň „E“ najnižší stupeň. Stupeň občianskej participácie „A“ dosiahla siedma veľkostná kategória miest, stupeň „B“ dosiahla šiesta, piata, štvrtá a tretia veľkostná kategória miest a stupeň „C“ dosiahla druhá a prvá veľkostná kategória miest. Stupne „D“ a „E“ nedosiahla žiadna zo skúmaných veľkostných kategórií miest.

Na základe nameraných stupňov občianskej participácie sme určili, či má miestna samospráva záujem o implementáciu nástrojov občianskej participácie na stupni, ktorý umožňuje aktívne zapájanie občanov do procesu formulácie a implementácie verejnej

politiky alebo naopak, či vníma miestna samospráva aktívnu občiansku participáciu a governance ako nástroj vedúci k strate vlastnej legitimacy, a preto sa implementovaniu nástrojov aktívnej občianskej participácie a governance bráni.

Prostredníctvom lineárnej regresnej a korelačnej analýzy sme určili vzájomnú závislosť medzi nameraným stupňom občianskej participácie a výsledkami výskumu, ktorý realizovala Transparency International Slovensko (TIS), v rámci projektu otvorená samospráva. Medzi uvedenými faktormi sme dokázali pozitívnu závislosť. Prostredníctvom lineárnej regresnej a korelačnej analýzy sme určili vzájomnú závislosť medzi nameraným stupňom občianskej participácie a kriminalitou, volebnou účasťou, dosiahnutým vzdelaním a nezamestnanosťou.

Dokázali sme negatívnu závislosť medzi stupňom občianskej participácie a volebnou účasťou. Toto zistenie považujeme za zaujímavé, pretože mestá s vyšším stupňom občianskej participácie dosahujú nižšiu účasť vo voľbách do miestnej samosprávy. Závislosť medzi občianskou participáciou, nezamestnanosťou, kriminalitou a dosiahnutým vzdelaním sme nepreukázali. To znamená, že pozitívny vplyv vyššieho stupňa občianskej participácie, ktorý by viedol k poklesu kriminality, nezamestnanosti alebo k podpore vyššieho vzdelania na území mesta, sme nepreukázali.

Za osobitný nástroj občianskej participácie sme považovali participatívny rozpočet. Participatívny rozpočet sme označili za ekonomický nástroj občianskej participácie, implementovaný v miestnej samospráve. Cieľom participatívneho rozpočtu je zapájanie občanov miestnej samosprávy do procesu rozhodovania o spôsobe využitia časti verejných financií. V podmienkach Slovenskej republiky sa jedná o nový nástroj, ktorý je postupne implementovaný miestnymi samosprávami od roku 2011. V rámci participatívneho rozpočtu sme sa zamerali na slovenské mestá, ktoré od roku 2011 participatívny rozpočet implementovali a zamerali sme sa na postavenie občanov v procese rozhodovania o spôsobe využitia finančných prostriedkov a na spôsob financovania participatívneho rozpočtu.

Zodpovedaním a zovšeobecnením výskumnej otázky a pod-otázok sme dospeli k záveru, že kľúčovým faktorom governance je občianska participácia. Faktory, ktoré občiansku participáciu ovplyvňujú sme odvodili zo situácie, ktorej čelilo mesto Porto Alegre, a ktorá viedla k implementovaniu prvého participatívneho rozpočtu. Okrem prípadu, ktorý sa

odohral v meste Porto Alegre, sme vychádzali z prípadovej štúdie Štúra a výskumov, ktoré zrealizovali Galston, Wollebaek a Selle.

Dospeli sme k záverom, že v Slovenskej republike plánuje participatívny rozpočet implementovať v rokoch 2014 až 2017 celkovo 40 miest. Vyjadrenie samospráv nie je záväzné, a preto si myslíme, že skutočný počet samospráv, ktoré participatívny rozpočet implementujú bude nižší. Predpokladáme, že participatívny rozpočet implementujú najmä väčšie mestá na ktoré je vytváraný sústavný tlak od obyvateľov alebo miestnych občianskych združení. Uvítali by sme, ak by slovenské mestá postupovali po vzore poľských miest ako napr. Radom, ktoré implementovalo participatívny rozpočet na podnet primátora mesta. To znamená, že slovenské mestá by nemali čakať na dopyt a tlak obyvateľov mesta, ale mali by konať iniciatívne. Tým by slovenské mestá vytvorili ponuku v podobe participatívneho rozpočtu, ktorá by vyvolala dopyt obyvateľov po aktívnej občianskej participácii, ktorá by viedla k podpore governance na lokálnej úrovni. Predpokladáme, že aktívna občianska participácia môže mať pozitívny vplyv na rozvoj sociálneho kapitálu na území samosprávy.

Výskum realizovaný v práci bol zameraný na 138 slovenských miest, z ktorých sa do dotazníkového prieskumu zapojilo 110 miest (80%). Slovensko má celkovo vyše 2900 samospráv a spôsob merania občianskej participácie je možné uplatniť aj v ostatných samosprávach. Kde by bolo možné použiť aj iný prezentovaný model občianskej participácie a konfrontovať dosiahnuté výsledky s výsledkami v predloženej práci. Tým chceme povedať, že predmetná problematika občianskej participácie poskytuje priestor pre ďalší výskum, ktorý by zhodnotil, ako vnímajú stupeň občianskej participácie obyvatelia a aké formy občianskej participácie by im vyhovovali, za akých okolností by mali obyvatelia záujem aktívne participovať a prečo je aktívna občianska participácia dôležitá?

Miestna samospráva je zo zákona povinná implementovať niektoré nástroje občianskej participácie. Vyber nástrojov, ktoré samospráva implementuje, by mal byť motivovaný prehĺbujúcou sa demokratizáciou a deliberalizáciou verejného života a tiež tlakom občanom v tomto procese. Miestna samospráva, ktorá dosiahla nižší stupeň občianskej participácie ako stupeň „A“, by mala posilniť nástroje občianskej participácie. Považujeme za nedostatočné implementovanie nástrojov občianskej participácie, ktoré obyvateľov samosprávy jednostranne informujú, alebo implementovanie nástrojov, ktoré slúžia na

odkonzultovanie aktuálnych výziev samosprávy s obyvateľmi bez zapracovania pripomienok, ktoré vynesú obyvatelia samosprávy.

Považujme za dôležité, aby miestna samospráva implementovala nástroje občianskej participácie a participatívny rozpočet v podobe, ktorá umožňuje aktívne zapájanie obyvateľov do rozhodovacích procesov. Aktívne využitie sociálneho kapitálu, ktorým miestna samospráva disponuje, povedie k dosahovaniu relevantných cieľov, ktoré budú legitímne a efektívne. Ak chce byť miestna samospráva kompetentným a dobrým správcom svojho územia, musí zhodnocovať svoj sociálny kapitál a nielen poznať princípy governance, ale ich aj aktívne presadzovať v prostredí, ktoré spravuje.

ZONAM POUŽITEJ LITERATÚRY

ANDREW, J. WULZER, R. ZITO, A. *The Rise of New Policy Instruments in Comparative Perspective: Has Governance Eclipsed Government*. 2005. Cit. 10.7.2014. Dostupné online na: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-9248.2005.00540.x/pdf>

ARNSTEIN, S. *A Ladder of Citizen Participation*. 1969. Cit. 11.7.2014. Dostupné online na: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/01944366908977225>

ARSTEIN, S. IN: HEINELT, H. 2010. *Governing Modern Societies*. 2010. 2 Park Square, Milton Park, Abingdon, Oxon, 2010. OX14 4 RN. ISBN 0-415-49655-1.

BASS, J. *Effective Community Governance*. 2006. Cit. 1. novembra 2013. Dostupné online na: <http://www.rtmteam.net/page.php?pageName=ECG>

BEBLAVÝ, M., a kol. *Transparentnosť v štátnej správe*. Cit. 10. decembra 2013. Dostupné online na: 2001. http://www.transparency.sk/wpcontent/uploads/2010/01/030807_trans.pdf

BOUCKEART, G., HALLIHAN, J. 2008. *Managing Performance. International Comparisons*. New York. 270 Madison Ave, 2008. NY 10016. ISBN10: 0-415-42394-5.

BOVAIRD, E., LOFFLER, E., 2009. *Public Management and Governance*. Second edition. New York, 270 Madison Ave, 2009. NY 10016. ISBN10: 0-415-43042-9.

BRATISLAVA. Participatívny rozpočet pre Bratislavu. 2014 Cit. 8.7.2014. Dostupné online na http://www.bratislava.sk/vismo/dokumenty2.asp?id_org=700000&id=11029033

BRIGSTOCKE, F. & NOORANI, T. *Literature Survey*. 2012. Cit. 1. novembra 2013. Dostupné online na: http://www.authorityresearch.net/uploads/8/9/4/1/8941936/literature_review_master_website.pdf

BÚTOROVÁ, Z., GYÁRFAŠOVÁ, O. *Občianska participácia, trendy, problémy, súvislosti*. 2010. Cit. 9. decembra 2013. Dostupné online na: <http://www.sav.sk/journals/uploads/05130915Butorova%20Gyarfasova2%20OK%20AF.pdf>

COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES. 2001. *European Governance a White Paper*. 2001. Cit. 15. októbra 2013. Dostupné online na: http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2001/com2001_0428en01.pdf

CONNOR, D. *A New Ladder of Citizen Participation*. National Civic Review. V.77 No3 May-June 1988. s. 249 – 257.

CORNWAL, A. *Unpacking “Participation”: models meanings and practices*. 2008. Cit. 13.7.2014. Dostupné online na: <http://www.eslarp.uiuc.edu/PAR%20RG/Cornwall.pdf>

- GALSTON, W. Political Knowledge, Political Engagemnt and Civic Education. 2001. Cit. 6.7.2015. Dostupné online na:
<http://www.annualreviews.org/doi/full/10.1146/annurev.polisci.4.1.217>
- GOODIN, R. *How Can Deliberative Democracy Get a Gripp*. 2012. The politiccal Qarterly, Vol. 83, No. 4. Cit. 6.7.2014. Dostupné online na:
<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-923X.2012.02356.x/pdf>
- HEINELT, H. 2010. *Governing Modern Societies*. 2 Park Square, Milton Park, Abington, Oxon, 2010. OX14 4 RN. ISBN 0-415-49655-1.
- HIRST, P. 2000. Democracy and Governance. IN : Pierre (Ed.) *Debating governance*. UK. Oxford: Oxford University Press, 2000. s. 13 – 36.
- HUGHES, O. IN OSBORNE, S., Ed. 2010. *The New Public Governance?* New York. 270 Madison Ave, 2010. NY 10016. ISBN10: 0-415-49462-1.
- KLIJN, E., KOPPENJAN, J., 2012. *Governance network theory: past, present and future*. Cit. 30. októbra 2013. Dostupné online na:
<http://connection.ebscohost.com/c/articles/82159470/governance-network-theory-past-present-future>
- KLIMOVSKY, D. 2010. *Genéza koncepcie Good Governance a jej kritické prehodnotenie v teoretickej perspektíve*. Cit. 21. októbra 2013. Dostupné online na:
http://www3.ekf.tuke.sk/krvam/files/clanky/klimovsky/klimovsky_01.pdf
- KLIMOVSKY, D. Participačné nástroje v rukách občanov a proces tvorby politiky. Cit. 8.6.2015. Dostupné online na:
http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk/userfiles/file/3_4_2008/KLIMOVSKY.pdf
- Knight News Challenge. Participation Lab: Developing new engagement tools for transformative democratic participation. Cit. 7.7.2015. Dostupné online na:
<http://www.newschallenge.org/challenge/elections/entries/participation-lab>
- MAGISTRÁT HLAVNÉHO MĚSTA SR: *Správa o pilotnom projekte participatívneho rozpočtu pre Bratislavu*. Cit. 6.7.2014. Dostupné online na:
http://www.bratislava.sk/MsZ/Archiv/MsZ_11_11_24/08_participativny_rozpocet.pdf
- MARKOWSKA, E. *Participatory Budgeting as a Stimulant for the Development od Civil Society*. 2013. Cit. 17.7.2014. Dostupné online na:
file:///C:/Users/PCBA/Desktop/Markowska-Bzducha.pdf
- MEDZINÁRODNÉ ZDRUŽENIE PRE OBČIANSKU PARTICIPÁCIU - (IAP2). *Core Values for the Practice of Public Participation*. Cit. 15.7.2014. Dostupné online na:
<http://www.iap2.org/?page=A4>

MEDZINÁRODNÉ ZDRUŽENIE PRE OBČIANSKU PARTICIPÁCIU. *Good public participation results in better decisions*. 2013. Cit. 4. novembra 2013. Dostupné online na: <http://www.iap2.org/>

MEDZINÁRODNÉ ZDRUŽENIE PRE OBČIANSKU PARTICIPÁCIU. 2007. *Spectrum of Public Participatopn*. Cit. 1. novembra 2013. Dostupné online na: http://www.iap2.org/associations/4748/files/IAP2%20Spectrum_vertical.pdf

MESTO RUŽOMBEROK. *V roku 2014 zadefinujú občania mesta Ružomberok časť mestského rozpočtu*. Cit. 8.7.2014. Dostupné Online na: <http://pr.ruzomberok.sk/liferay/web/ruzomberok/participativny-strom-rk>

MIKOVÁ, K., MIHALÍK, J., RAPOŠOVÁ, L. *Mládežnícka participácia na Slovensku*. 2005. Cit. 6.7.2015. Dostupné online na: <http://www.codetipotrebuju.sk/wp-content/uploads/2015/01/MI%C3%A1de%C5%BEn%C3%ADcka-particip%C3%A1cia-na-Slovensku.pdf>

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. *Vyhodnotenie trestnej činnosti v Slovenskej republike*. Cit. 10.6.2015. Dostupné online na: <http://www.minv.sk/?tlacove-spravy-2&sprava=vyhodnotenie-trestnej-cinnosti-v-slovenskej-republike-za-rok-2013>

MINISTERSTVO VNÚTRA SR. *ESO – Efektívna, Spoľahlivá a Otvorená verejná správa*. Cit. 27.2.2015. Dostupné online na: <http://www.minv.sk/?eso-efektivna-spolahliva-otvorena-verejna-sprava>

MIOVSKÝ, M. *Kvalitatívny prístup a metódy v psychologickom výskumu*. 2006. Praha: Grada Publishing. ISBN: 80-247-1362-4.

Obyvatelia podľa trvalého pobytu, ekonomickej aktivity, miesta narodenia, zamestnania, odvetvia ekonomickej činnosti a veku. Cit. 7.7.2015. Dostupné online na: <http://datacube.statistics.sk/SODB/>

OECD. *Citizens as partners*. OECD Hand Book on Information, Consultation and Public Participation in Policy-Making. 2001. Cit. 13.7.2014. Dostupné online na: <http://internationalbudget.org/wp-content/uploads/Citizens-as-Partners-OECD-Handbook.pdf>

OECD. *Engaging Citizens in Policy-making: Information, Consultation and Public Participation*. Cit. 1. novembra 2013. Dostupné online na: <http://www.oecd.org/gov/2384040.pdf>

OECD. *Principles of Corporate Governance*. 2004. Cit. 11. októbra 2013. Dostupné online na: <http://www.oecd.org/corporate/ca/corporategovernanceprinciples/31557724.pdf>

OSBORNE, D. a GAEBLER, T. 1992. *Reinventing the Government*. Addison-Wesley Publication. 1992.

PARTICIPATÍVNY ROZPOČET v Banskej Bystrici. *Projektové návrhy*. Cit. 20.10.2014. Dostupné online na: https://www.utopia.sk/liferay/web/banska-bystrica/domov/-/asset_publisher/TLJXe6GGmWCf/content/vysledky-hlasovania-pr-bb-2014?redirect=https%3A%2F%2Fwww.utopia.sk%2Fliferay%2Fweb%2Fbanska-bystrica%2Fdomov%3Fp_p_id%3D101_INSTANCE_TLJXe6GGmWCf%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3Dcolumn-2%26p_p_col_count%3D2

PARTICIPATORY BUDGETING. 2014. Cit. 8.7.2014. Dostupné online na: <https://maps.google.com/maps/ms?ie=UTF8&hl=en&msa=0&msid=210554752554258740073.00045675b996d14eb6c3a&ll=6.839971,28.205177&z=1&dg=feature>

PIERRE a OSBORNE, IN: OSBORNE, S., Ed. 2010. *The New Public Governance?* New York. 270 Madison Ave, 2010.

PLICHTOVÁ, J. *Občianska deliberatívna demokracia a podpora jej cieľov na Slovensku*. 2010 Sociológia č.5. Cit. 3.7.2014 Dostupné online na: <https://www.sav.sk/journals/uploads/05130911Plichtova%20-%20OK%20AF.pdf>

Prehľad stavu a pohybu obyvateľstva podľa pohlavia - SR oblasti, kraje, okresy, mesto, vidiek. Cit. 6.7.2015. Dostupné online na: <http://datacube.statistics.sk/TM1WebSK/TM1WebLogin.aspx>

PRETTY, J. *Participatory Learning For Sustainable Agriculture*. 1995. Cit. 13.7.2014. Dostupné online na: http://ac.els-cdn.com/0305750X9500046F/1-s2.0-0305750X9500046F-main.pdf?_tid=29439362-0a80-11e4-a0d9-00000aacb360&acdnat=1405250809_446ccbf25282d0c25cbea4caaaea35c6

SHAH, A. Ed. 2006. *Local Governance in Industrial Countries*. Washington, DC 20433: The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank 1818 H. Street, NW, 2006. ISBN 0-8213-6328-X.

SILVERMAN, D. *Ako robiť kvalitatívny výskum*. 2005. Banská Bystrica: Edícia PEGAS. ISBN: 80-551-0904-4.

SITOMER, Y., HERZBERG, C., ROCKE, A. *Participatory Budgeting in Europe: Potentials and Challenges*. 2008. International Journal of Urban and Regional Research. Vol. 32.1. Cit. 6.7.2014. Dostupné online na: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-2427.2008.00777.x/pdf>

SPEER, J., *Participatory Governance reform: A Good Strategy for Encreasing Government Responsivness and Improving Public Service*. 2012. Cit. 10.7.2014. Dostupné online na: http://ac.els-cdn.com/S0305750X12001568/1-s2.0-S0305750X12001568-main.pdf?_tid=9144a726-0841-11e4-88a7-00000aacb360&acdnat=1405004023_66aa48d28ee9adb87a13c27520df926a

STAROŇOVÁ, K., MALÍKOVÁ, E. *Governance – módný pojem alebo užitočný koncept*. 2007. Cit. 3. októbra 2013. Dostupné online na: <http://www.learn.sk/moodle/mod/resource/view.php?id=600>

STAROŇOVÁ, K., SIČÁKOVÁ – BEBLAVÁ 2006. *Verejná politika a miestna samospráva: štyri princípy spravovania*. Bratislava. Univerzita Komenského: Fakulta sociálnych a ekonomických vied, 2006. ISBN 80-89244-13-0.

Štatistický úrad Slovenskej republiky. Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2011. Výsledky sčítania 2011 v dátových kockách: Obyvateľstvo podľa trvalého pobytu, pohlavia, dosiahnutého vzdelania, ekonomickej aktivity, odvetvia ekonomickej činnosti, štátnej príslušnosti a veku. Cit. 10.6.2015. Dostupné online na: <http://datacube.statistics.sk/SODB/>

ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR. Voľby do orgánov samosprávy obcí 2014: Všeobecné informácie. Cit. 25. februára 2015. Dostupné online na: <http://volby.statistics.sk/oso/oso2014/oso2014/sk/tab12.html>

ŠTATÚT PARTICIPATÍVNEHO ROZPOČTU BB. 2013 Cit. 8.7.2014. Dostupné online na: file:///C:/Users/PCBA/Downloads/statutu_participativneho_rozpocetu_mesta_banska_bystrica.pdf

THE WORLD BANK. 1989. *Sub Saharian Africa From Crisis to Sustainable Growth. A Long-Therm Perspective Study*. Cit. 1. novembra 2013. Dostupné online na: http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/IW3P/IB/1999/12/02/000178830_98101901364149/Rendered/PDF/multi0page.pdf

Transparency International Slovensko. Otvorená samospráva: Hodnotenie transparentnosti 100 najväčších slovenských miest. Cit. 3.6.2015. Dostupné online na: <http://mesta2012.transparency.sk/sk/sets/mesta-2012/rank>

Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny. Štatistiky: Nezamestnanosť štvrťročné štatistiky. Cit. 4.6.2015. Dostupné online na: http://www.upsvar.sk/statistiky/nezamestnanost-stvrtrocne-statistiky/2011.html?page_id=77441

WILCOX. D. The Guid To Effective Participation. 2003. Cit. 12.7.2014. Dostupné online na: http://phobos.ramapo.edu/~vasishth/Readings/Wilcox-Guide_To_Effective_Participation.pdf

WOLLEBAEK, D a SELLE, P. Does Participation in Voluntary Association Contribute To Social Capital? The Impact of Intesity, Scope, and Type. 2002. Cit. 6.7.2015. Dostupné online na: <http://nvs.sagepub.com/content/31/1/32.full.pdf+html>

YIN, R. *Case Study Research: Design and Methods*. 6th. Ed. London: Sage Publications, 2013. ISBN 978-1-4522-4256-9

YUNG, E. CHAN, E. *Problem issues of public participation in built-heritage conservation: Two controversial cases in Hong Kong*. 2011. Cit. 11.7.2014. Dostupné online na: http://ac.els-cdn.com/S0197397510000871/1-s2.0-S0197397510000871-main.pdf?_tid=507a2a0c-091a-11e4-b92b-00000aabb0f02&acdnat=1405097115_77257714a36513e93323661483d6713b

Zákon č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám

Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky.

Zákon č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok)

Zákon č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám.

Zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení.

Zoznam respondentov

FARKAŠOVÁ, B. Participatívny rozpočet mesta Banská Bystrica.

BAKO, L., KRIVOŠOVÁ, Z. Participatívny rozpočet mestskej časti Bratislava Nové Mesto.

BELLA, A. Participatívny rozpočet mesta Ružomberok.

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha č. 1: Dotazník rozposlaný 138 slovenským mestám

Vážený respondent

Cieľom predloženého dotazníka je identifikovať spôsoby, prostredníctvom ktorých vaše mesto, od 1. januára 2011 po súčasnosť, spolupracovalo s obyvateľmi mesta. Prosím Vás o zodpovedanie nasledovných jedenástich otázok, označením odpovede (**ÁNO** – NIE) alebo (ANO – **NIE**). ANO zaznačte len v prípade, ak sa spolupráca s občanmi uskutočnila od 1. januára 2011 po súčasnosť najmenej dvakrát. Výskum bude spracovaný v rámci dizertačnej práce.

Otázka	Odpoveď	
1. Informovali ste obyvateľov mesta prostredníctvom informačných letákov?	ÁNO	NIE
2. Informovali ste obyvateľov mesta prostredníctvom televízie?	ÁNO	NIE
3. Informovali ste obyvateľov mesta prostredníctvom internetu?	ÁNO	NIE
4. Organizovali ste verejné zhromaždenia, na ktorých sa mohli obyvatelia vyjadriť k problémom mesta?	ÁNO	NIE
5. Organizovali ste verejné zhromaždenia, na ktorých diskutovali predstavitelia mesta s obyvateľmi?	ÁNO	NIE
6. Organizovali ste workshopy?	ÁNO	NIE
7. Spolupracovalo vaše mesto s občianskymi združeniami?	ÁNO	NIE
8. Spolupracovalo vaše mesto s obyvateľmi mesta na spoločnom projekte?	ÁNO	NIE
9. Zorganizovalo vaše mesto hodnotiace poroty, zložené z obyvateľov, ktoré mali právo rozhodnúť vo veci?	ÁNO	NIE
10. Zorganizovalo vaše mesto verejné zhromaždenie, na ktorom rozhodovali občania, prostredníctvom hlasovacích lístkov?	ÁNO	NIE
11. Plánuje vaše mesto vo volebnom období 2014-2017 implementovať participatívny rozpočet?	ÁNO	NIE
Spolupracuje vaše mesto s obyvateľmi iným spôsobom? Ak áno, napíšte prosím akým:		

Za zodpovedanie otázok a spätné zaslanie dotazníka na emailovú adresu bircarf@gmail.com Vám vopred ďakujem.

S pozdravom a úctou
Mgr. František Birčár

Príloha č. 2: 110 slovenských miest zoradených podľa okresov, počtu obyvateľov v okresoch, názvu mesta, počtu obyvateľov v mestách, veľkostnej kategórii a stupňa občianskej participácie

Okres	Počet obyvateľov v okresoch	Názov mesta	Počet obyvateľov v mestách k 31.12.2013	Veľkostná kategória mesta	Stupeň občianskej participácie na základe dotazníkového prieskumu
Košice	240688	Košice	239797	7	85
Prešov	22480	Prešov	90923	6	50
Žilina	22878	Žilina	81273	6	85
Nitra	74844	Nitra	78351	6	70
Trnava	22878	Trnava	65978	6	70
Trenčín	22878	Trenčín	55886	6	70
Poprad	22480	Poprad	52654	6	60
Prievidza	22480	Prievidza	48134	5	85
Zvolen	22878	Zvolen	43100	5	70
Považská Bystrica	22480	Považská Bystrica	40817	5	85
Michalovce	74844	Michalovce	39719	5	70
Spišská Nová Ves	84867	Spišská Nová Ves	37795	5	85
Komárno	413192	Komárno	34561	5	10
Levice	240688	Levice	34226	5	60
Bardejov	77907,00	Bardejov	33296	5	70
Liptovský Mikuláš	240688	Liptovský Mikuláš	31772	5	70
Lučenec	240688	Lučenec	28335	5	60
Piešťany	74844	Piešťany	28047	5	85
Ružomberok	84867	Ružomberok	27884	5	85
Topoľčany	97862	Topoľčany	26629	5	53
Čadca	413192	Čadca	24739	5	45
Partizánske	74844	Partizánske	23709	5	70
Šaľa	97862	Šaľa	23098	5	60
Vranov nad Topľou	22878	Vranov nad Topľou	23041	5	60
Dunajská Streda	413192	Dunajská Streda	22481	5	50
Hlohovec	413192	Hlohovec	22441	5	60
Pezinok	74844	Pezinok	21851	5	45
Brezno	413192	Brezno	21534	5	70
Snina	84867	Snina	20496	5	35
Senica	84867	Senica	20318	5	65
Žiar nad Hronom	22878	Žiar nad Hronom	19647	4	70
Dolný Kubín	413192	Dolný Kubín	19424	4	75

Bánovce nad Bebravou	37084,00	Bánovce nad Bebravou	19133	4	45
Púchov	22480	Púchov	18121	4	60
Senec	84867	Senec	17806	4	60
Prievidza	22480	Handlová	17615	4	100
Malacky	67785	Malacky	17087	4	70
Kežmarok	413192	Kežmarok	16693	4	40
Stará Ľubovňa	53034	Stará Ľubovňa	16359	4	45
Kysucké Nové Mesto	240688	Kysucké Nové Mesto	15551	4	75
Galanta	413192	Galanta	15063	4	25
Detva	413192	Detva	15024	4	70
Levoča	240688	Levoča	14827	4	50
Sabinov	84867	Sabinov	12704	4	25
Revúca	40419	Revúca	12696	4	20
Veľký Krtíš	22878	Veľký Krtíš	12608	4	35
Ilava	413192	Nová Dubnica	11331	4	40
Bytča	413192	Bytča	11293	4	60
Stropkov	97862	Stropkov	10837	4	20
Lučenec	240688	Fiľakovo	10772	4	25
Nové Zámky	74844	Štúrovo	10666	4	40
Komárno	413192	Kolárovo	10665	4	45
Banská Štiavnica	16580,00	Banská Štiavnica	10259	4	85
Nové Zámky	74844	Šurany	10080	4	40
Malacky	67785	Stupava	9944	3	60
Tvrdošín	22878	Tvrdošín	9360	3	45
Michalovce	74844	Veľké Kapušany	9321	3	35
Nové Mesto nad Váhom	74844	Stará Turá	9207	3	25
Nitra	74844	Vráble	8843	3	70
Dunajská Streda	413192	Veľký Meder	8828	3	55
Pezinok	74844	Modra	8785	3	65
Krupina	240688	Krupina	8010	3	60
Námestovo	74844	Námestovo	7915	3	40
Rimavská Sobota	84867	Hnúšťa	7721	3	65
Trebišov	106064	Kráľovský Chlmec	7704	3	20
Detva	413192	Hriňová	7696	3	50
Čadca	413192	Turzovka	7684	3	45
Poprad	22480	Svit	7679	3	60
Martin	74844	Vrútky	7664	3	70
Žarnovica	22878	Nová Baňa	7567	3	30
Levice	240688	Šahy	7544	3	55

Tvrdošín	22878	Trstená	7463	3	70
Revúca	40419	Tornaľa	7415	3	60
Turčianske Teplice	22878	Turčianske Teplice	6570	3	40
Kežmarok	413192	Spišská Belá	6503	3	80
Sabinov	84867	Lipany	6454	3	40
Žarnovica	22878	Žarnovica	6431	3	25
Trenčín	22878	Nemšová	6271	3	53
Gelnica	413192	Gelnica	6210	3	55
Piešťany	74844	Vrbové	6122	3	50
Sobrance	84867	Sobrance	5957	3	53
Žilina	22878	Rajec	5889	3	60
Poltár	22480	Poltár	5772	3	40
Rožňava	84867	Dobšiná	5685	3	15
Žiar nad Hronom	22878	Kremnica	5528	3	60
Ilava	413192	Ilava	5483	3	85
Pezinok	74844	Svätý Jur	5442	3	60
Galanta	413192	Sládkovičovo	5365	3	45
Skalica	84867	Gbely	5186	3	45
Senica	84867	Šaštín-Stráže	5136	3	55
Myjava	74844	Brezová pod Bradlom	5041	3	25
Zvolen	22878	Sliač	5025	3	80
Michalovce	74844	Strážske	4391	2	10
Košice okolie	240688	Medzev	4337	2	45
Prievidza	22480	Nováky	4262	2	20
Rimavská Sobota	84867	Tisovec	4253	2	55
Poprad	22480	Vysoké Tatry	4158	2	30
Svidník	97862	Giraltovce	4146	2	15
Trenčín	22878	Trenčianske Teplice	4144	2	40
Hlohovec	413192	Leopoldov	4130	2	40
Levoča	240688	Spišské Podhradie	4086	2	30
Trebišov	106064	Čierna nad Tisou	3772	2	55
Levice	240688	Tlmače	3738	2	80
Spišská Nová Ves	84867	Spišské Vlachy	3595	2	35
Stará Ľubovňa	53034	Podolíne	3235	2	55
Revúca	40419	Jelšava	3189	2	55
Žilina	22878	Rajecké Teplice	2932	1	65
Kežmarok	413192	Spišská Stará Ves	2290	1	40
Veľký Krtíš	22878	Modrý Kameň	1594	1	35
Krupina	240688	Dudince	1458	1	40

Príloha č. 3: 110 slovenských miest zoradených podľa názvu, veľkostnej kategórie, stupňa občianskej participácie, otvorenosti samosprávy a volebnej účasti

Názov mesta	Veľkostná kategória mesta	Stupňa občianskej participácie na základe dotazníkového prieskumu	Úroveň otvorenosti miestnej samosprávy v roku 2012 podľa výskumu TIS	Účasť voličov vo voľbách do miestnej samosprávy v roku 2014
Košice	7	85	56	34,45
Prešov	6	50	48	36,98
Žilina	6	85	63	41,24
Nitra	6	70	50	26,49
Trnava	6	70	54	33,29
Trenčín	6	70	58	37,10
Poprad	6	60	45	35,55
Prievidza	5	85	60	34,33
Zvolen	5	70	57	35,99
Považská Bystrica	5	85	49	33,02
Michalovce	5	70	50	32,33
Spišská Nová Ves	5	85	61	38,32
Komárno	5	10	52	34,60
Levice	5	60	57	30,83
Bardejov	5	70	43	42,00
Liptovský Mikuláš	5	70	61	41,39
Lučenec	5	60	51	34,40
Piešťany	5	85	62	36,44
Ružomberok	5	85	66	47,15
Topoľčany	5	53	45	33,14
Čadca	5	45	41	41,04
Partizánske	5	70	55	37,76
Šaľa	5	60	83	35,92
Vranov nad Topľou	5	60	29	38,96
Dunajská Streda	5	50	43	38,18
Hlohovec	5	60	41	40,96
Pezinok	5	45	60	40,78
Brezno	5	70	45	45,31
Snina	5	35	51	42,88
Senica	5	65	37	33,90
Žiar nad Hronom	4	70	69	31,33
Dolný Kubín	4	75	50	37,80
Bánovce nad Bebravou	4	45	50	42,01
Púchov	4	60	43	44,50
Senec	4	60	49	44,09

Handlová	4	100	41	32,27
Malacky	4	70	51	34,09
Kežmarok	4	40	45	44,43
Stará Ľubovňa	4	45	33	47,27
Kysucké Nové Mesto	4	75	49	43,15
Galanta	4	25	30	39,65
Detva	4	70	38	42,69
Levoča	4	50	46	42,63
Sabinov	4	25	30	37,99
Revúca	4	20	44	39,84
Veľký Krtíš	4	35	49	32,73
Nová Dubnica	4	40	48	50,44
Bytča	4	60	29	47,41
Stropkov	4	20	43	48,67
Fiľakovo	4	25	42	47,12
Štúrovo	4	40	45	43,49
Kolárovo	4	45	54	45,89
Banská Štiavnica	4	85	57	45,08
Šurany	4	40	48	49,48
Stupava	3	60	51	39,68
Tvrdošín	3	45	45	54,86
Veľké Kapušany	3	35	38	40,03
Stará Turá	3	25	55	40,92
Vráble	3	70	55	51,53
Veľký Meder	3	55	45	51,38
Modra	3	65	44	46,04
Krupina	3	60		52,43
Námestovo	3	40		52,24
Hnúšťa	3	65		42,90
Kráľovský Chlmec	3	20		47,14
Hriňová	3	50		27,25
Turzovka	3	45		52,86
Svit	3	60		48,24
Vrútky	3	70		45,22
Nová Baňa	3	30		50,94
Šahy	3	55		47,07
Trstená	3	70		54,89
Tornaľa	3	60		49,90
Turčianske Teplice	3	40		58,00
Spišská Belá	3	80		47,73
Lipany	3	40		52,68
Žarnovica	3	25		33,75

Nemšová	3	53		53,51
Gelnica	3	55		52,55
Vrbové	3	50		45,42
Sobrance	3	53		66,07
Rajec	3	60		54,17
Poltár	3	40		53,92
Dobšiná	3	15		49,94
Kremnica	3	60		56,62
Ilava	3	85		52,13
Svätý Jur	3	60		52,01
Sládkovičovo	3	45		40,85
Gbely	3	45		54,16
Šaštín-Stráže	3	55		53,97
Brezová pod Bradlom	3	25		45,49
Sliač	3	80		55,97
Strážske	2	10		47,01
Medzev	2	45		46,27
Nováky	2	20		62,80
Tisovec	2	55		46,04
Vysoké Tatry	2	30		55,52
Giraltovce	2	15		54,42
Trenčianske Teplice	2	40		49,72
Leopoldov	2	40		47,83
Spišské Podhradie	2	30		55,65
Čierna nad Tisou	2	55		35,96
Tlmače	2	80		52,69
Spišské Vlachy	2	35		53,76
Podolíne	2	55		61,66
Jelšava	2	55		45,51
Rajecké Teplice	1	65		69,28
Spišská Stará Ves	1	40		55,14
Modrý Kameň	1	35		60,27
Dudince	1	40		66,58

Príloha č. 4: 110 slovenských miest zoradených podľa názvu, veľkostnej kategórie, stupňa občianskej participácie, ekonomicky aktívneho obyvateľstva a priemerného počtu uchádzačov o zamestnanie

Názov mesta	Veľkostná kategória mesta	Stupeň občianskej participácie na základe dotazníkového prieskumu	Ekonomicky aktívne obyvateľstvo v okresoch za rok 2011	Priemerný počet uchádzačov o zamestnanie v okresoch za rok 2011
Košice	7	85	109255	12409
Prešov	6	50	78294	14545
Žilina	6	85	76890	7413
Nitra	6	70	80308	7754
Trnava	6	70	64044	5162
Trenčín	6	70	55414	4652
Poprad	6	60	49771	8045
Prievidza	5	85	67173	9316
Zvolen	5	70	33784	3809
Považská Bystrica	5	85	31403	4437
Michalovce	5	70	51004	11357
Spišská Nová Ves	5	85	45123	9564
Komárno	5	10	52400	9417
Levice	5	60	55491	9892
Bardejov	5	70	36013	7890
Liptovský Mikuláš	5	70	35680	5129
Lučenec	5	60	34816	8581
Piešťany	5	85	30659	2935
Ružomberok	5	85	27341	3892
Topoľčany	5	53	36210	4697
Čadca	5	45	44597	5798
Partizánske	5	70	22709	3261
Šaľa	5	60	27198	3259
Vranov nad Topľou	5	60	36597	9705
Dunajská Streda	5	50	60597	7807
Hlohovec	5	60	22707	2340
Pezinok	5	45	29732	2182
Brezno	5	70	30908	6240
Snina	5	35	17747	4160
Senica	5	65	30770	4231
Žiar nad Hronom	4	70	22767	3607
Dolný Kubín	4	75	18887	2733
Bánovce nad Bebravou	4	45	18621	2015
Púchov	4	60	22043	1881

Senec	4	60	33570	1941
Handlová	4	100	67173	9316
Malacky	4	70	35535	2830
Kežmarok	4	40	31267	8998
Stará Ľubovňa	4	45	23532	4032
Kysucké Nové Mesto	4	75	16559	2119
Galanta	4	25	49227	3562
Detva	4	70	15893	2898
Levoča	4	50	15291	3267
Sabinov	4	25	25386	6450
Revúca	4	20	19534	6998
Veľký Krtíš	4	35	21101	5257
Nová Dubnica	4	40	30601	2562
Bytča	4	60	14377	2320
Stropkov	4	20	9797	2237
Fíľakovo	4	25	34816	8581
Štúrovo	4	40	70764	10934
Kolárovo	4	45	52400	9417
Banská Štiavnica	4	85	7888	1570
Šurany	4	40	70764	10934
Stupava	3	60	35535	2830
Tvrdošín	3	45	19681	2210
Veľké Kapušany	3	35	51004	11357
Stará Turá	3	25	31201	2814
Vráble	3	70	80308	7754
Veľký Meder	3	55	60597	7807
Modra	3	65	29732	2182
Krupina	3	60	10893	2393
Námestovo	3	40	26510	3717
Hnúšťa	3	65	40340	14364
Kráľovský Chlmec	3	20	50518	13642
Hriňová	3	50	15893	2898
Turzovka	3	45	44597	5798
Svit	3	60	49771	8045
Vrútky	3	70	46726	5084
Nová Baňa	3	30	12750	2673
Šahy	3	55	55491	9892
Trstená	3	70	19681	2210
Tornaľa	3	60	19534	6998
Turčianske Teplice	3	40	7954	1103
Spišská Belá	3	80	31267	8998
Lipany	3	40	25386	6450

Žarnovica	3	25	12750	2673
Nemšová	3	53	55414	4652
Gelnica	3	55	13740	3280
Vrbové	3	50	30659	2935
Sobrance	3	53	10334	2473
Rajec	3	60	76890	7413
Poltár	3	40	10524	2917
Dobšiná	3	15	30038	9309
Kremnica	3	60	22767	3607
Ilava	3	85	30601	2562
Svätý Jur	3	60	29732	2182
Sládkovičovo	3	45	49227	3562
Gbely	3	45	30770	2468
Šaštín-Stráže	3	55	30770	4231
Brezová pod Bradlom	3	25	13414	1259
Sliač	3	80	33784	3809
Strážske	2	10	51004	11357
Medzev	2	45	56028	12164
Nováky	2	20	67173	9316
Tisovec	2	55	40340	14364
Vysoké Tatry	2	30	49771	8045
Giraltovce	2	15	15687	3832
Trenčianske Teplice	2	40	55414	4652
Leopoldov	2	40	22707	2340
Spišské Podhradie	2	30	15291	3267
Čierna nad Tisou	2	55	50518	13642
Tlmače	2	80	55491	9892
Spišské Vlachy	2	35	45123	9564
Podolíne	2	55	23532	4032
Jelšava	2	55	19534	6998
Rajecké Teplice	1	65	76890	7413
Spišská Stará Ves	1	40	31267	8998
Modrý Kameň	1	35	21101	5257
Dudince	1	40	10893	2393

Príloha č. 5: 110 slovenských miest zoradených podľa názvu, veľkostnej kategórie, stupňa občianskej participácie, priemerného počtu uchádzačov o zamestnanie a počtu spáchaných trestných činov

Názov mesta	Veľkostná kategória mesta	Stupeň občianskej participácie na základe dotazníkového prieskumu	Podiel priemerného počtu uchádzačov o zamestnanie a ekonomicky aktívneho obyvateľstva v okresoch za rok 2011	Počet spáchaných trestných činov v okresoch za rok 2011
Košice	7	85	0,1857709	5774
Prešov	6	50	0,0964105	2717
Žilina	6	85	0,0965533	3134
Nitra	6	70	0,0806047	3052
Trnava	6	70	0,0839499	3804
Trenčín	6	70	0,1616453	2244
Poprad	6	60	0,1386830	2141
Prievidza	5	85	0,1127531	2003
Zvolen	5	70	0,1412922	2127
Považská Bystrica	5	85	0,2226688	1356
Michalovce	5	70	0,2119485	2176
Spišská Nová Ves	5	85	0,1797185	1995
Komárno	5	10	0,1782586	1367
Levice	5	60	0,2190806	1590
Bardejov	5	70	0,1437570	907
Liptovský Mikuláš	5	70	0,2464743	1333
Lučenec	5	60	0,0957141	2473
Piešťany	5	85	0,1423412	995
Ružomberok	5	85	0,1297086	933
Topoľčany	5	53	0,1300031	995
Čadca	5	45	0,1435884	1602
Partizánske	5	70	0,1198158	540
Šaľa	5	60	0,2651925	635
Vranov nad Topľou	5	60	0,1288265	1072
Dunajská Streda	5	50	0,1030409	1866
Hlohovec	5	60	0,0733973	3804
Pezinok	5	45	0,2018895	1094
Brezno	5	70	0,2343776	1157
Snina	5	35	0,1375041	1338
Senica	5	65	0,1584201	690
Žiar nad Hronom	4	70	0,1447159	1401
Dolný Kubín	4	75	0,1082246	1165
Bánovce nad Bebravou	4	45	0,0853105	531
Púchov	4	60	0,0578195	1356

Senec	4	60	0,1386830	1461
Handlová	4	100	0,0796257	2003
Malacky	4	70	0,2877874	1243
Kežmarok	4	40	0,1713518	803
Stará Ľubovňa	4	45	0,1279818	592
Kysucké Nové Mesto	4	75	0,0723587	3134
Galanta	4	25	0,1823130	1799
Detva	4	70	0,2136714	2127
Levoča	4	50	0,2540574	2141
Sabinov	4	25	0,3582600	2717
Revúca	4	20	0,2491233	810
Veľký Krtíš	4	35	0,0837064	679
Nová Dubnica	4	40	0,1613689	2244
Bytča	4	60	0,2282842	3134
Stropkov	4	20	0,2464743	530
Fíľakovo	4	25	0,1545065	1370
Štúrovo	4	40	0,1797185	1913
Kolárovo	4	45	0,1989731	1367
Banská Štiavnica	4	85	0,1545065	1401
Šurany	4	40	0,0796257	1802
Stupava	3	60	0,1122656	1243
Tvrdošín	3	45	0,2226688	1333
Veľké Kapušany	3	35	0,0901894	2176
Stará Turá	3	25	0,0965533	1012
Vráble	3	70	0,1288265	3052
Veľký Meder	3	55	0,0733973	1866
Modra	3	65	0,2196365	1094
Krupina	3	60	0,1402207	2127
Námestovo	3	40	0,3560734	1333
Hnúšťa	3	65	0,2700473	1370
Kráľovský Chlmec	3	20	0,1823130	1734
Hriňová	3	50	0,1300031	1157
Turzovka	3	45	0,1616453	1602
Svit	3	60	0,1088099	2141
Vrútky	3	70	0,2096078	1913
Nová Baňa	3	30	0,1782586	1401
Šahy	3	55	0,1122656	1590
Trstená	3	70	0,3582600	1165
Tornaľa	3	60	0,1386095	1370
Turčianske Teplice	3	40	0,2877874	1913
Spišská Belá	3	80	0,2540574	803
Lipany	3	40	0,2096078	5774

Žarnovica	3	25	0,0839499	1401
Nemšová	3	53	0,2387373	2244
Gelnica	3	55	0,0957141	1995
Vrbové	3	50	0,2393313	1012
Sobrance	3	53	0,0964105	2176
Rajec	3	60	0,2771760	3134
Poltár	3	40	0,3098991	2473
Dobšiná	3	15	0,1584201	1995
Kremnica	3	60	0,0837064	1401
Ilava	3	85	0,0733973	2244
Svätý Jur	3	60	0,0723587	1094
Sládkovičovo	3	45	0,0802161	1799
Gbely	3	45	0,1375041	637
Šaštín-Stráže	3	55	0,0938385	690
Brezová pod Bradlom	3	25	0,1127531	1012
Sliač	3	80	0,2226688	2127
Strážske	2	10	0,2171057	1338
Medzev	2	45	0,1386830	1711
Nováky	2	20	0,3560734	2003
Tisovec	2	55	0,1616453	810
Vysoké Tatry	2	30	0,2442946	2141
Giraltovce	2	15	0,0839499	2717
Trenčianske Teplice	2	40	0,1030409	2244
Leopoldov	2	40	0,2136714	3804
Spišské Podhradie	2	30	0,2700473	2141
Čierna nad Tisou	2	55	0,1782586	1734
Tlmače	2	80	0,2119485	1590
Spišské Vlachy	2	35	0,1713518	1995
Podolíne	2	55	0,3582600	803
Jelšava	2	55	0,0964105	810
Rajecké Teplice	1	65	0,2877874	1913
Spišská Stará Ves	1	40	0,2491233	2141
Modrý Kameň	1	35	0,2196365	679
Dudince	1	40	#DELENIENULOU!	2127

Príloha č. 6: 110 slovenských miest zoradených podľa názvu, veľkostnej kategórie, stupňa občianskej participácie, počtu spáchaných trestných činov na 1000 obyvateľov, počtu obyvateľov s ukončeným PhD. štúdiom a počet absolventov s ukončeným PhD. štúdiom na 1000 obyvateľov

Názov mesta	Veľkostná kategória mesta	Stupeň občianskej participácie na základe dotazníkového prieskumu	Počet spáchaných trestných činov na 1000 obyvateľov v okresoch za rok 2011	Počet obyvateľov s ukončeným PhD. štúdiom v mestách za rok 2011	Počet absolventov PhD. štúdiá na 1000 obyvateľov v mestách za rok 2011
Košice	7	85	24	3716	15,49644074
Prešov	6	50	121	1114	12,25212542
Žilina	6	85	137	1047	12,88250711
Nitra	6	70	41	1486	18,96593534
Trnava	6	70	166	674	10,21552639
Trenčín	6	70	98	436	7,801596106
Poprad	6	60	95	297	5,640597106
Prievidza	5	85	89	186	3,864212407
Zvolen	5	70	93	520	12,0649652
Považská Bystrica	5	85	60	186	4,556924811
Michalovce	5	70	29	316	7,955890128
Spišská Nová Ves	5	85	24	232	6,138378092
Komárno	5	10	3	242	7,002112207
Levice	5	60	7	233	6,80769006
Bardejov	5	70	12	163	4,895482941
Liptovský Mikuláš	5	70	6	340	10,70124638
Lučenec	5	60	10	348	12,28163049
Piešťany	5	85	13	300	10,69633116
Ružomberok	5	85	11	219	7,853966432
Topoľčany	5	53	10	140	5,257426114
Čadca	5	45	4	109	4,405998626
Partizánske	5	70	7	89	3,753848749
Šaľa	5	60	6	107	4,632435709
Vranov nad Topľou	5	60	47	107	4,643895664
Dunajská Streda	5	50	5	145	6,449891019
Hlohovec	5	60	9	172	7,664542578
Pezinok	5	45	15	245	11,2123015
Brezno	5	70	3	84	3,900808025
Snina	5	35	16	82	4,00078064
Senica	5	65	8	79	3,88817797
Žiar nad Hronom	4	70	61	73	3,715579987
Dolný Kubín	4	75	3	165	8,494645799

Bánovce nad Bebravou	4	45	14	52	2,717817384
Púchov	4	60	60	95	5,242536284
Senec	4	60	17	1019	57,22790071
Handlová	4	100	89	52	2,95202952
Malacky	4	70	18	172	10,06613215
Kežmarok	4	40	2	60	3,594320973
Stará Ľubovňa	4	45	11	66	4,034476435
Kysucké Nové Mesto	4	75	13	77	4,951450068
Galanta	4	25	4	99	6,572395937
Detva	4	70	5	33	2,196485623
Levoča	4	50	9	73	4,923450462
Sabinov	4	25	32	49	3,857052897
Revúca	4	20	20	42	3,308128544
Veľký Krtíš	4	35	30	79	6,265862944
Nová Dubnica	4	40	5	63	5,559968229
Bytča	4	60	8	68	6,021429204
Stropkov	4	20	5	48	4,429270093
Fíľakovo	4	25	6	53	4,920163387
Štúrovo	4	40	26	51	4,781548847
Kolárovo	4	45	3	27	2,53164557
Banská Štiavnica	4	85	84	73	7,115703285
Šurany	4	40	24	44	4,365079365
Stupava	3	60	18	227	22,82783588
Tvrdošín	3	45	58	48	5,128205128
Veľké Kapušany	3	35	29	34	3,647677288
Stará Turá	3	25	14	33	3,584229391
Vráble	3	70	41	49	5,54110596
Veľký Meder	3	55	5	33	3,738106026
Modra	3	65	15	148	16,84689812
Krupina	3	60	9	16	1,997503121
Námestovo	3	40	18	43	5,432722678
Hnúšťa	3	65	16	22	2,849371843
Kráľovský Chlmec	3	20	16	44	5,711318795
Hriňová	3	50	3	17	2,208939709
Turzovka	3	45	4	31	4,034357106
Svit	3	60	95	35	4,557885141
Vrútky	3	70	26	58	7,567849687
Nová Baňa	3	30	61	40	5,286110744
Šahy	3	55	7	32	4,241781548
Trstená	3	70	51	35	4,689803028

Tornaľa	3	60	34	35	4,720161834
Turčianske Teplice	3	40	84	47	7,153729072
Spišská Belá	3	80	2	15	2,30662771
Lipany	3	40	68	22	3,408738767
Žarnovica	3	25	61	20	3,109936246
Nemšová	3	53	98	17	2,710891405
Gelnica	3	55	5	24	3,8647343
Vrbové	3	50	14	18	2,940215616
Sobrance	3	53	26	22	3,693134128
Rajec	3	60	137	18	3,056546103
Poltár	3	40	110	14	2,425502426
Dobšiná	3	15	24	13	2,286719437
Kremnica	3	60	61	31	5,607814761
Ilava	3	85	5	23	4,194783877
Svätý Jur	3	60	15	81	14,88423374
Sládkovičovo	3	45	4	25	4,659832246
Gbely	3	45	8	15	2,892402622
Šaštín-Stráže	3	55	8	16	3,115264798
Brezová pod Bradlom	3	25	14	16	3,173973418
Sliač	3	80	93	56	11,14427861
Strážske	2	10	18	19	4,327032567
Medzev	2	45	7	7	1,614018907
Nováky	2	20	89	10	2,346316283
Tisovec	2	55	10	7	1,645897014
Vysoké Tatry	2	30	95	57	13,70851371
Giraltovce	2	15	28	9	2,170767004
Trenčianske Teplice	2	40	98	25	6,032818533
Leopoldov	2	40	9	29	7,021791768
Spišské Podhradie	2	30	9	16	3,915810083
Čierna nad Tisou	2	55	16	8	2,120890774
Tlmače	2	80	7	15	4,012841091
Spišské Vlachy	2	35	24	10	2,781641168
Podolíne	2	55	15	10	3,091190108
Jelšava	2	55	20	5	1,567889621
Rajecké Teplice	1	65	84	19	6,480218281
Spišská Stará Ves	1	40	5	5	2,183406114
Modrý Kameň	1	35	30	1	0,627352572
Dudince	1	40	9	8	5,48696845

Príloha č. 7: Zoznam otázok, ktoré boli kladené respondentom v rámci kvalitatívneho výskumu.

Respondentom v mestách Banská Bystrica, Bratislava Nové Mesto a Ružomberok, ktorí sa podieľajú na implementovaní participatívneho rozpočtu položíme nasledovné otvorené otázky:

- ❖ Čo je podľa Vás participatívny rozpočet, ako ho vnímate?
- ❖ Kedy začalo mesto (Banská Bystrica, Bratislava Nové Mesto a Ružomberok) s implementáciou participatívneho rozpočtu a prečo?
- ❖ Aký je ročný rozpočet mesta?
- ❖ Akým objemom financií disponuje participatívny rozpočet?
- ❖ Kto rozhodol o vyčlenení finančných prostriedkov na participatívny rozpočet a na základe čoho?
- ❖ Z akých zdrojov je participatívny rozpočet financovaný (súkromné alebo iné zdroje)?
- ❖ Opíšte mi prosím ako prebieha komunikácia medzi mestom a občanmi v rámci participatívneho rozpočtu?
- ❖ Opíšte mi prosím ako prebieha proces schvaľovania projektov participatívneho rozpočtu? (Kto má v rámci schvaľovania projektov participatívneho rozpočtu posledné slovo?)
- ❖ Kto je zodpovedný za realizáciu vybraných projektov a akým spôsobom sú (budú) vybrané projekty realizované?
- ❖ Ako vnímate budúcnosť participatívneho rozpočtu (čo by ste zmenili)?

Príloha č. 8: Sumarizácia pološtruktúrovaného rozhovoru uskutočneného meste Banská Bystrica

Výpis kľúčových pojmov

Deskriptívne údaje

1. Osobné údaje respondenta

Meno respondentky: Ing. Beáta Farkašová. Respondenta pracuje ako vedúca Ekonomického odboru MsÚ v meste Banská Bystrica (BB). Respondent vyštudovala ekonómiu. Na mestskom úrade v BB pracuje od roku 2007 (8 rokov).

Interpretačné údaje:

2. Návrh na implementáciu participatívneho rozpočtu v Banskej Bystrici

Participatívny rozpočet bol navrhnutý v roku 2013 a v roku 2014 prvý krát realizovaný. S návrhom na implementáciu participatívneho (PR) rozpočtu v meste BB prišlo občianske združenie Via Altera (Alternatívny pohľad na vec).

3. Začiatok participatívneho rozpočtu

Po schválení rozpočtu bolo prvé diskusné fórum na ktorom obyvatelia mesta BB a odhlasovali tematické skupiny. Následne obyvatelia podávali projekty o ktorých hlasovali.

Mesto malo zavedené občianske rady, dalo priestor občanom v rámci jednotlivých častí mesta, aby si mohli rozhodovať o veciach aktivitách, ktoré sa u nich dejú, v konkrétnych volebných obvodoch.

4. Súčasný stav participatívneho rozpočtu

Participatívny rozpočet je upravený v štatúte mesta BB, ktorý upravuje PR len rámcovo. To znamená finančné prostriedky, zverejnenie návrhov, ich vyhodnotenie a počet výstupných fór. Z jeden rok sú realizované 3 diskusné fóra, na ktorých diskutujú predstavitelia mesta s občanmi. Výsledkom diskusie je zápisnica, ktorá zaväzuje obe strany.

5. Posúdenie občanmi predložených projektov

Od konania prvého diskusného fóra plynula lehota 30 dní na podávanie projektov. Za uvedených 30 dní bolo mestu celkovo doručených 31 projektov. Časť projektov bolo v nevyhovujúcom stave, preto boli aj po lehote 30 dní dopracovávané a následne posunuté na druhé diskusné fórum. Žiadny z predložených projektov nebol zamietnutý.

Zodpovedný za realizáciu projektu bol ten útvar, do ktorého kompetencie realizácia zvolených projektov vecne patrí. V roku 2014 to bolo najmä ekonomické oddelenie. Do budúca mesto BB plánuje vytvoriť pracovnú skupinu.

6. Občianska participácia

Projekty boli predložené koordinačnej rade, ktorú reprezentovala skupina ľudí, vybraná na prvom diskusnom fóre, skladala sa z obyvateľov mesta a bola poverená zastupovaním občanov. Koordinačná rada mala zriadené dočasné sídlo na MsÚ v BB projekty doručené v rámci PR boli koordinačnou radou doručené MsÚ v BB. Nedostatkom zo strany mesta bola absencia pracovnej skupiny, ktorá by projekty roztriedila podľa zamerania a posúdila z pohľadu realizácie.

7. Spôsob hlasovania občanov

Na prvom diskusnom fóre si občania odsúhlasili spôsob, akým budú o budúcich predložených projektoch hlasovať. Pravidlá, ktoré boli na prvom diskusnom fóre odhlasované, boli zverejnené rôznymi informačnými kanálmi.

Na prvom diskusnom fóre obyvatelia BB odhlasovali, že hodnota predloženého projektu nesmie presahovať sumu 5000 eur. Mesto je otvorené aj projektom vo vyššej hodnote, ale necháva dané rozhodnutie na obyvateľov mesta BB.

Po odovzdaní projektov sa konalo druhé diskusné fórum, na ktorom mali možnosť obyvatelia mesta hlasovať za predložené projekty (celkovo 31 projektov). Spôsob hlasovania bol dvojaký. 1 - obyvatelia mali možnosť odovzdať svoj hlas do urny, ktorá bola za týmto účelom zriadená na MsÚ. 2 - zúčastniť sa priamo hlasovania na druhom diskusnom fóre. Obyvatelia BB upravili spôsob hlasovania na prvom diskusnom fóre tak, že hlas vložený do urny podporí vybraný projekt jedným bodom, zatiaľ čo obyvateľ, ktorý sa zúčastnil hlasovania na druhom diskusnom fóre má 6 hlasov, ktoré môže prerozdeliť v pomere 3,2,1. To znamená 3 hlasy pre preferovaný projekt, 2 pre stredne preferovaný a 1 pre menej preferovaný projekt. Mesto BB plánuje v roku 2015 zaviesť aj tretí spôsob hlasovania o projektoch v rámci PR, a to online prostredníctvom E-mesta.

8. Spôsob financovania participatívneho rozpočtu

Projekt PR je financovaný len z verejných financií – to je z mestského rozpočtu, ale mesto sa nebráni vstupe iných zdrojov napr. zo súkromného sektora, zdrojov občanov alebo práce vykonanej občanmi.

9. Implementácia projektov v rámci participatívneho rozpočtu

Respondentka považuje PR za veľmi dobrý nástroj na zefektívnenie komunikácie s občanmi a zvyšovanie občianskeho povedomia vo vzťahu k verejnej správe. Zároveň si myslí, že v budúcnosti bolo vhodné, ak by občania s koordinačnou radou predkladali projekty kumulatívne vo vyššej hodnote. To znamená, že jeden projekt v hodnote napr. 15 000 eur by zahŕňal viac čiastkových projektov.

Príloha č. 9: Sumarizácia pološtruktúrovaného rozhovoru uskutočneného mestskej časti Bratislava Nové Mesto

Výpis kľúčových pojmov

Deskriptívne údaje

1. Osobné údaje respondenta

Respondent č. 1 je Ing. arch. Zuzana Krivošová, Respondent č. 2 je Mgr. Lukáš Bako, Respondent č. 1 vyštudoval architektúru, Respondent č. 2 vyštudoval filozofiu. Na mestskom úrade mestskej časti Bratislava Nové Mesto pracovali v čase uskutočnenia rozhovoru približne 6 mesiacov, a to na polovičný úväzok. Oboch respondentov požiadala o spoluprácu mestská časť Bratislava Nové Mesto, Respondent č. 1 sa venuje téme participatívneho rozpočtovania od roku 2010 a respondent č. 2 od roku 2011.

Interpretačné údaje

2. Návrh na implementáciu participatívneho rozpočtu v mestskej časti Bratislava Nové Mesto

BA Nové mesto začalo s implementáciou participatívneho rozpočtu v júli 2013 po tom, čo malo podľa respondenta č.1 problémy. Návrh na spoluprácu s občianskymi aktivistami vychádzal zo samosprávy BA – Nové Mesto,

3. Súčasný stav participatívneho rozpočtu

Súčasný stav participatívneho rozpočtu umožňuje podanie návrhov online, a to prostredníctvom mailu priamo respondentom alebo v papierovej podobe na úrade BA – Nové Mesto. Návrh obsahuje stručnú charakteristiku projektu. Po odovzdaní projektov je návrh prehodnotený oddelením pre participatívny rozpočet, ktorého súčasťou sú obaja respondenti a v prípade potreby dopracovaný. Po zozbieraní projektov realizuje MsÚ spoločné stretnutia predkladateľov projektov, a to podľa mestských častí v rámci BA Nové Mesto alebo tematicky. Stretnutí je v zásade niekoľko, v závislosti od potreby.

4. Posúdenie občanmi predložených projektov

Obsahové náležitosti projektu posudzujú v zásade zamestnanci oddelenia pre participatívny rozpočet, a to z formálnej stránky. V prípade predloženia návrhu, ktorý môže hraničiť s kompetenciami mesta je tento návrh prediskutovaný s príslušným oddelením MsÚ alebo s iným vecne a miestne príslušným orgánom. Samotné posúdenie projektov prebieha s ohľadom na formálne náležitosti a posúdenie verejného záujmu.

5. Občianska participácia

Občania participujú pri predkladaní projektov a ich úprave na verejných zasadnutiach. Na verejných zasadnutiach sú odprezentované všetky projekty, ktoré splnili formálne náležitosti. To je označenie predkladateľa projektu, stručný popis projektu, lokalita a odhadované náklady. Stretnutia sú organizované oddelením pre participatívny rozpočet

organizujú zamestnanci oddelenia so súhlasom MsÚ v jeho priestoroch, a to podľa potreby s ohľadom na priestory MsÚ.

6. Spôsob hlasovania občanov

O predložených projektoch sa hlasuje tromi spôsobmi, ktoré sa nakoniec sčítajú.

Na poslednom zo série spoločných stretnutí získa každý zástupca skupiny, ktorá preložila projekt 5 bodov, a to na každú prioritu, ktorú predložený projekt spĺňa. Tento zástupca môže každej priorite udeliť minimálne 1 a maximálne 5 bodov. Každý z projektom môže spĺňať niekoľko priorít mesta, tak je možné, že zástupcovia predložených projektov môžu rozdeliť body v hodnote 5 bodov krát počet priorít, ktoré daný projekt spĺňa. Týmto spôsobom môžu predkladateľ projektu udeliť 50% hlasov, ktoré získa projekt ako celom. Priority MsÚ sú dostupné na webovej stránke.

20% z celkových hlasov môžu rozdeliť občania prostredníctvom hlasovania online alebo odovzdaním papierového hlasu s označením projektu.

30% z celkového počtu hlasov môžu prerozdeliť knižnice, školy a dotknuté právnické osoby.

Celkový počet hlasov sa sčíta a štatisticky prerozdelí tak, aby bolo prvých 50% hlasov, ktoré odovzdali predkladatelia projektov na verejnom zasadnutí rovnocenné s druhou polovicou (50%), ktoré odovzdali občania prostredníctvom internetu, v papierovej podobe spolu s dotknutými právnickými osobami.

7. Spôsob financovania participatívneho rozpočtu

BA – Nové Mesto má ročný rozpočet vo výške približne 20 mil. eur z čoho v roku 2014 vynaložilo na participatívny rozpočet 25 tisíc eur. (návrhy poslancov sa pohybovali od 15 tisíc po 25 tisíc eur). Do participatívneho rozpočtu vstupuje súkromný sektor, a to spoločnosť Penta, ktorá plánuje v mestskej časti Škultéty, ktorá patrí pod Bratislavu Nové Mesto výstavbu multifunkčnej budovy. Penta darovala mestskej časti finančné prostriedky ako protihodnotu za zníženie kvality života obyvateľov BA – Nové Mesto počas výstavby multifunkčnej budovy. Maximálna výška jedného projektu je vyčlenená na 5 tisíc eur.

8. Implementácia projektov v rámci participatívneho rozpočtu

Projekty sú implementované najmä prostredníctvom občianskych združení, a to najmä z dôvodu financovania. Drobné projekty, ktoré predstavujú v našom prípade väčšina projektov do 5 000 eur vykonáva samotné občianske združenia v spolupráci s dobrovoľníkmi. Drahšie a náročnejšie projekty realizuje samospráva prostredníctvom verejnej súťaže. Zodpovednosť za realizáciu projektu tak závisí od toho, kto projekt realizuje.

Príloha č. 10: Sumarizácia pološtruktúrovaného rozhovoru uskutočneného v meste Ružomberok

Výpis kľúčových pojmov

Deskriptívne údaje:

1. Osobné údaje respondenta

Mgr. Albin Bella je spoluzakladateľom a členom občianskeho združenie Tvorivý rozvoj v meste Ružomberok.

Interpretačné údaje:

1. Návrh na implementáciu participatívneho rozpočtu v Ružomberku

Mesto Ružomberok nezačalo s implementáciou participatívneho rozpočtu, začalo s ním občianske združenie, to je veľmi dôležité, že Slovensko ako jediná krajina na svete zaviedlo participatívny rozpočet zdola, to znamená, že s tým prišlo občianske združenie a nie politické strany lebo na svete to je tak, že si ideu participatívneho rozpočtu prisvojí nejaká politická strana, ktorá ju potom ako sa dostane či už do mestského zastupiteľstva alebo do vlády implementuje v nejakom meste alebo v nejakej časti mesta. Na Slovensku je inak, pretože začali s tým občianske združenia, najskôr v Bratislave Utópia a potom v Ružomberku Tvorivý Rozvoj s tým, že my sme začali pred štyrmi rokmi

2. Začiatok participatívneho rozpočtu

My sme začali pred štyrmi rokmi, prvú vlastné taký nultý ročník kde neboli ani žiadne peniaze vyčlenené, ale my sme sa vlastne začali stretávať s občanmi na verejných stretnutiach kde sme začali riešiť nejaké svoje potreby a problémy na základe čoho sme my vedeli mestskému zastupiteľstvu odprezentovať, že je tu takáto, že tu vlastne záujem o ideu participatívneho rozpočtu no a oficiálne teda fungujeme.. tretí rok, čo znamená, že mesto pred tromi rokmi prvý krát schválilo.. teda nejaké aj konkrétne peniaze na tento projekt s tým, že... ten prvý rok bola čiastka najvyššia a následne sa znižovala o 500 euro lebo vraj treba šetriť.

3. Súčasný stav participatívneho rozpočtu

My sme stotožnení ako čo sa robí z týchto peňazí. Keby sa podarilo vybudovať participatívnu kanceláriu, ktorá by bola práve kľúčová a mohla by robiť tieto aktivity fultajmovo, nakoľko my ich robíme zatiaľ ako občianske združenie zadarmo, dobrovoľne a vždy vo vlastnom voľnom čase. Pokiaľ by sme k tomu pristúpili odbornejšie a profesionálnejšie, to znamená, že by boli vyčlenené peniaze aj na prácu s komunitou, aj na získavanie dát, či už vlastne od občanov alebo priamo z verejného priestoru.. bolo by to omnoho kvalitnejšie a myslím si, že aj výstupy by boli ešte odbornejšie ako momentálne sú. My sa snažíme aby boli čo najodbornejšie.. lebo práve čím je projekt odbornejší a kvalitnejší.. môže ho aj, ja neviem, poslanec mestského zastupiteľstva vnímať ako dobrý a môže si uvedomiť, že.. práca, ktorú robíme, je naozaj dobrá a kvalitná.

4. Posúdenie občanmi predložených projektov

Naším cieľom je, aby vlastne občania, ktorí sú členmi participatívnej komunity vytvárali vždy všetky projekty spoločne nečleníme ich, nečleníme ich do žiadnych tematických, nečleníme ich.. ani do zatiaľ do teritoriálnych komunít jednoducho stále sú to občania mesta Ružomberok. Tak isto vynakladanie čo sa týka mestských peňazí je vždy riešené spoločne. To znamená, že spoločne sa dohodnú na konkrétnych vytipovaných miestach pre rok 2015 napríklad.. spoločne sa dohodnú aké projekty by boli najlepšie vlastne zrealizovať v roku 2015, vychádzajú vždy z aktuálneho diania napríklad v meste hej. Keď vieme, že sa ide riešiť Aupark, hej v minulosti sa to riešilo.. priestory Auparku tak sa riešili aj projekty, ktorý by vlastne ukázali ako pracovať s verejným priestorom, kde mal stať Aupark a tak ďalej a tak ďalej. Hej čiže vždy to vychádza z aktuálneho diania.

5. Občianska participácia

V rámci schvaľovania nemá nikto posledné slovo pretože prvé a posledné slovo majú vždy všetci. To znamená, že pri začatí v podstate kreovania projektovej dokumentácie alebo vôbec využívania mestských peňazí sú všetci a musia to jednoznačne schváliť, teda ako skupina ako komunita. Pokiaľ akože niekto s tým nie je stotožnený my vždy sa snažíme dotýčajúcej osobe vysvetliť prečo je to takto dôležité, z akého hľadiska. Nán nejde o to ho prehlasovať hej lebo to nie cieľom. Práve ide o to, aby pochopil prečo si 99% participatívnej komunity myslí toto a on si myslí niečo iné.. ešte sa nám nestalo, že by to nepochopil

6. Spôsob hlasovania občanov

Schvaľovanie projektov neprebíha na mestskom úrade, ale v participatívnej komunite, ktorá sa väčšinou stretáva v mestských priestoroch. Väčšinou to býva v (Bierconovom) dome, to je v podstate mestská budova, ktorá slúži na takéto komunitné účely, kde teda.. kde sa stretávajú občania a definujú využívanie tých peňazí. To znamená, že celý proces je zložitý, súvisí s analýzou vlastne mesta... my sa trochu odlišujeme od Bratislavy a Banskej Bystrice práve týmto procesom, pretože sme sa pokúsili vypustiť a teda zatiaľ to funguje.. pri výške teda 4500 euro verejné zvažovanie teda deliberáciu.. nakoľko sme ju vnímali ako dosť konkurenčný proces, kde vystupujú zástancovia svojho projektu a odprezentujú ho, vypočujú si iné projekty, vlastne ich zástupcov a následne hlasujú o týchto projektoch.

7. Spôsob financovania participatívneho rozpočtu

V roku 2015 je to výška 4500 euro v roku 2014 bola taká sitá, čiže tiež 4500 euro a v roku 2013 to bolo 5000 euro, prvý rok. Ako ja osobne si myslím, že nie je dostatočne vysoká tá čiastka, mohla by byť vyššia mala by byť vyššia, pokúsime sa o to aby navýšená prostredníctvom našich aktivít už tento rok. Vlastne to znamená pri schvaľovaní rozpočtu 2016. Rozpočet mesta sa pohybuje do 20 miliónov eur za posledné roky, samozrejme, a teda keďže musia šetriť aj oni znižovali, ale myslím, že posledný rozpočet bol nastavený na 18 miliónov eur. My máme peniaze iba, oficiálne iba z mesta, priamo z mestského rozpočtu, ale... ako... participatívna komunita sa nebráni kooperácii aj s inými subjektami, ako to robí napríklad v prípade občianskeho združenia Tvorivý Rozvoj, keď v podstate

spolupracujeme na mnohých projektoch a prispievame financiami aj my ako občianske združenie, zároveň tak ako participatívna komunita zatiaľ neprispel žiadny súkromný, či už investor, alebo súkromník.

8. Implementácia projektov v rámci participatívneho rozpočtu

No, zatiaľ je to tak, že za realizáciu zodpovedá občianske združenie Tvorivý Rozvoj. Trošku sme narazili, poviem to tak ako to bolo, trošku sme narazili s jednou vecou, že prišli pravý rok do komunity ľudia, ktorí navrhli nejaké, teda podieľali sa na navrhnutí, ale keď malo dôjsť k ich realizácii, neboli schopní sa rozhybať. Čo znamená, že mnoho vecí ešte stále nebolo zrealizovaných ani z roku 2013, preto sme pristúpili v roku 2014 k trošku inej filozofii a síce takej, že sa kúpia už hotové produkty, nebudú sa zhotovovať, či už lavičky alebo, ja neviem, nejaké športové prvky, hej lebo keď si zoberieme napríklad (text) preliezku. Čiže realizácia zatiaľ spočíva na, na bedrách občanov, časom by sme, samozrejme, chceli, aby sa do týchto projektov zapájalo aj mesto.

Príloha č. 11: Vplyv aktívnej participácie na sociálny kapitál podľa Wollebaeka a Selleho

Table 9. Participation in Associations and the Formation of Social Capital: Summary of Empirical Findings

Research Question	Indicator					
	Trust	Social Networks		Civic Engagement		
				News		
		Social Trust	Breadth	New Friends	Material Readership	Political Interest
1. Does participation in associations contribute to social capital?	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
2a. Does active participation contribute more to the formation of social capital than passive memberships?	Only among young people	No	No	No	No	No
2b. Is active participation necessary for the formation of social capital?	No	No	No	No	No	No
3. Do several affiliations contribute more to social capital than one affiliation?	Yes	Yes	Yes	No	Yes	Yes
4. Is level of activity more important than number of affiliations?	No	No	No	No	No	No
5. Do members of nonpolitical associations display higher levels of social capital than members of political associations?	No	No	No	No	No	No

Zdroj: WOLLEBAEK, D a SELLE, P. Does Participation in Voluntary Association Contribute To Social Capital? The Impact of Intensity, Scope, and Type. 2002. s. 54.